

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE
DREPT ÎN MATERIE PENALĂ

DOSAR NR. 681/1/2024

Ședința din data de 17 iunie 2024

RAPORT

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Prin încheierea de ședință din data de 19 februarie 2024, pronunțată în dosarul nr. 2958/102/2021, având ca obiect apelurile declarate împotriva sentinței penale nr. 129 din 14 octombrie 2022, pronunțată în dosarul nr. 2958/102/2021 al Tribunalului Mureș, de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – Serviciul Teritorial Târgu Mureș, partea civilă M.F.P., expertul judiciar B.H., inculpații B.A., B.A.J., M.C., T.A., M.C.M. și V.P.F., Curtea de Apel Târgu Mureș - Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, în temeiul art. 475 din Codul de procedură penală, a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

„Instanțele de judecată sunt obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului mitior lex în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în limitele rezultate din hotărârea Curții de Justiție pronunțată în 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU?”.

II. Expunerea succintă a cauzei

2. Prin sentința penală nr. 129 din 14 octombrie 2022 a Tribunalului Mureș pronunțată în dosarul nr. 2958/102/2021, s-au dispus următoarele:

-în baza art. 396 alin. (6) rap. la art. 16 alin. (1) teza a II-a Cod procedură penală, încetarea procesului penal pentru infracțiunea de evaziune fiscală în formă continuată, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) și respectiv, art. 9 alin. (1) lit. c) și alin. (2) din Legea 241/2005, cu aplicarea art. 35 alin. (1) și art. 5 Cod penal, în ceea ce-i privește pe inculpații C.S.D., B.A., M.C., T.A., M.C.M., R.A.M., R.C.L., B.A.J., V.P.F. și N.G.S.(trimiși în judecată ca autori sau complici);

-în baza art. 396 alin. (5) rap. la art. 16 alin. (1) lit. b teza I Cod procedură penală, achitarea pentru infracțiunea de spălarea banilor în formă continuată, prevăzută de art. 49 alin. (1) lit. c) din Legea 129/2019, cu aplicarea art. 35 alin. (1) și art. 5 C.pen., a inculpaților C.S.D., B.A., M.C., T.A., M.N.M., R.A.M., R.C.L, P.P.E., C.F.D., M.C.M., B.A.J., V.P.F., N.G.S., S.G. (trimiși în judecată ca autori sau instigatori).

3. În ceea ce privește infracțiunea de evaziune fiscală, instanța de fond a reținut că s-a dovedit că în contabilitatea a 24 de societăți comerciale au fost înregistrate în perioada 2010-2011, de către inculpați, facturi fictive emise de alte două societăți de tip fantomă, fiind astfel prejudiciat bugetul de stat prin diminuarea nejustificată a impozitului pe profit și a TVA de plată. Unii dintre inculpați au emis facturi fiscale în numele firmelor fantomă (C.S.D., M.C. și B.A.), iar ceilalți inculpați le-au înregistrat în contabilitatea societăților beneficiare.

4. Tribunalul Mureș a reținut că, pentru infracțiunile de evaziune fiscală care fac obiectul acuzațiilor din cauză, a intervenit prescripția răspunderii penale, fiind împlinite termenele de prescripție a răspunderii penale [8 ani, pentru infracțiunea de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea 241/2005 și respectiv, 10 ani, pentru infracțiunea de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) și alin. (2) din Legea 241/2005, cu aplicarea art. 35 alin. (1) Cod penal].

5. Instanța de fond a reținut incidența în cauză a Deciziilor Curții Constituționale nr. 297/2018 și nr. 358/2022, precum și faptul că, în perioada cuprinsă între data de 25.06.2018 (data publicării în M.Of. a Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018) și până în data de 30.05.2022 (data publicării în M.Of. a O.U.G. nr. 71/2022), fondul activ al legislației nu a conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale.

6. În ceea ce privește infracțiunea de spălarea banilor, tribunalul a reținut că în cauză este incidentă Decizia Curții Constituționale nr. 418/2018 întrucât inculpații, acuzați de evaziune fiscală, nu pot avea și calitatea de subiecți activi ai infracțiunii de spălarea banilor, fiind vorba în fapt despre activități de dobândire, deținere și folosire a banilor care provin din evaziune fiscală.

7. *Împotriva sentinței penale nr. 129/14.10.2022, pronunțată de Tribunalul Mureș, au declarat apel D.I.I.C.O.T. – Serviciul Teritorial Târgu Mureș, partea civilă Ministerul Finanțelor Publice – ANAF, inculpații B.A., B.A.J., M.C., T.A., M.C.M și V.P.F., precum și expertul tehnic judiciar desemnat de prima instanță.*

8. În apel, la solicitarea parchetului, în urma dezbaterilor, Curtea de Apel Târgu Mureș a dispus schimbarea încadrării juridice a infracțiunilor de spălarea de bani, din prevederile art. 49 alin. (1) lit. c) în prevederile art. 49 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 129/2019 (la termenul de judecată din 29.01.2024).

III. Opinia completului care a dispus sesizarea

III.1. Cu privire la admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție

9. Instanța de trimitere a constatat că aceasta îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală. Astfel:

10. a. *Cauza se află pe rolul Curții de Apel Tg. Mureș, în etapa procesuală a apelului.*

11. b. *Soluționarea cauzei depinde de chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, având în vedere că:*

12. b.1. există un conflict de norme:

- pe de o parte, Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin care s-a stabilit că normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial) supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale, cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex*;

- pe de altă parte, Hotărârea din 24 iulie 2023 din cauza C-107/23 PPU a Curții de Justiție a Uniunii Europene, prin care s-a stabilit că instanțele unui stat membru al Uniunii „sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție, inclusiv în cadrul unor căi de atac îndreptate împotriva unor hotărâri definitive, a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale în astfel de procese prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare”.

13. b.2. *În cauză, sunt în mod efectiv aplicabile dispozițiile art. 325 alin. 1 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și art. 2 alin. 1 din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, așa cum sunt interpretate prin hotărârea din cauza C-107/23 a Curții de Justiție, fiind vorba despre infracțiuni de evaziune fiscală în materie de TVA, săvârșite anterior datei de 6 iulie 2019 (când Convenția a fost înlocuită de Directiva UE 2017/1371), care, potrivit acușării au cauzat un prejudiciu de minimum 50.000 de euro, fiind infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, în sensul dat de Curtea de Justiție acestei noțiuni.*

14. În același timp, dispozițiile mai sus menționate sunt aplicabile în cauză și cu privire la infracțiunea de spălarea banilor, deoarece, art. 325 alin. 1 TFUE prevede obligația statelor membre de a combate atât fraudă, cât și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii. În preambulul celui de al doilea Protocol la Convenția PIF se arată că „interesele financiare ale Uniunii pot fi afectate prin spălarea banilor”, care înseamnă,

potrivit art. 1 lit. e din acest Protocol, comportamentele, astfel cum sunt definite la articolul 1 din Directiva 91/308/CEE, în legătură cu produsul fraudei, cel puțin în cazurile grave.

15. b.3. *În prezenta cauză problematica prescripției răspunderii penale se raportează la acte de procedură anterioare datei de 25 iunie 2018, dintre acelea care se comunică inculpatului.* Ultima încheiere prin care s-au dispus asemenea măsuri anterior publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018 a fost cea din 4 iunie 2018.

16. c. *Problema de drept este una reală, dificilă și nu poate fi soluționată fără intervenția Înaltei Curți de Casație și Justiție.*

17. *Caracterul real al problemei de drept este pus în evidență de soluționarea ei diferită prin hotărâri definitive ale instanțelor de judecată, în acest sens fiind menționate două orientări jurisprudențiale și indicate două decizii ale Înaltei Curți de Casație și Justiție prin care problema de drept menționată a primit soluții contradictorii, respectiv, Decizia penală nr. 22/A/30 ianuarie 2024 prin care a fost lăsat neaplicat standardul formulat prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, și Decizia 450/RC/7 septembrie 2023 prin care s-a reținut aplicabilitatea standardului formulat prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți.*

18. *Caracterul dificil al problemei de drept este dat de împrejurarea că dreptul pozitiv nu furnizează nicio soluție conflictului dintre obligațiile contradictorii impuse instanțelor, pe de o parte, prin hotărâri CJUE pronunțate în interpretarea unor dispoziții de drept al Uniunii care au efect direct, cum sunt cele de la art. 325 alin. 1 TFUE și art. 2 alin. 1 din Convenția PIF, obligatorii în baza principiului supremației dreptului Uniunii și în baza art. 148 alin. 2 din Constituție și pe de altă parte, hotărârea Înaltei Curți de Casație și Justiție, obligatorie în baza art. 477 alin. 3 Cod procedură penală și a art. 126 alin. 3 din Constituție.*

19. d. *Problema de drept nu a mai fost soluționată printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.*

20. *Deși Înalta Curte de Casație și Justiție s-a pronunțat asupra problemei de drept dacă legea privitoare la întreruperea cursului prescripției din perioada 25 iunie 2018 – 30 mai 2022 poate fi aplicată retroactiv, ca lege mai favorabilă, prin Decizia nr. 67/2022, de această dată, în discuție nu este substanța dezlegării anterioare, ci aplicabilitatea ei, în urma hotărârii CJUE din cauza C-107/23.*

III.2 Opinia completului cu privire la chestiunea de drept ce formează obiectul sesizării

21. *Instanța de trimitere a apreciat că soluția problemei de drept în discuție presupune punerea în balans a mai multor valori juridice.*

A. De o parte stau valorile care ar putea înclina balanța în sensul unui răspuns afirmativ la întrebarea adresată.

22. a. *Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții de Justiție, dreptul Uniunii se bucură de supremație față de dreptul intern, inclusiv față de cel de rang constituțional, supremație care este, totuși, limitată la obligația autorităților naționale de a lăsa neaplicate în cauzele concrete normele de drept intern contrare dreptului Uniunii și nu presupune anularea sau abrogarea lor.*

23. În interiorul unui stat membru, interesele Uniunii trebuie să beneficieze de o protecție echivalentă celei a intereselor statului membru (principiul echivalenței) iar normele de drept penal din diferite state membre trebuie să respecte un standard minim de protecție a intereselor Uniunii, așa încât să fie evitate zonele în care anumite acte penale nu sunt suficient sancționate (principiul efectivității).

24. b. *Potrivit Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul Uniunii se bucură de prezumția de protecție echivalentă a drepturilor fundamentale cu aceea garantată de Convenție. Ca urmare a prezumției protecției echivalente, autoritățile naționale care aplică o obligație ce rezultă din apartenența la Uniunea Europeană sunt prezumate că respectă drepturile garantate de Convenție. Prezumția poate fi răsturnată doar dacă, în împrejurările concrete ale cauzei, protecția drepturilor garantate de Convenție este „în mod manifest deficitară” (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârea din 30 iunie 2005 din cauza *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi c. Irlandei*).*

25. Prin hotărârea din cauza C-107/23, Curtea de Justiție a realizat ea însăși o punere în balanță a valorilor juridice aflate în joc, iar soluția Curții de Justiție nu poate fi considerată o încălcare manifestă a Convenției. Nici principiul legalității incriminării și pedepsei, garantat de art. 7 din Convenție, art. 15 și art. 23 alin. 12 din Constituție și art. 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care include și neretroactivitatea legii penale mai severe, nici corolarul acestui principiu - *mitior lex*, nu garantează în mod explicit aplicarea unei anume interpretări a legii penale privitoare la prescripția penală, valabilă pentru o anumită perioadă între data faptei și data judecării ei, chiar dacă această interpretare este mai favorabilă inculpatului decât cele acceptate la data faptei și la data judecării ei.

26. c. *În legea pozitivă română nu a existat niciun moment în care nu a fost prevăzută întreruperea termenului de prescripție prin acte procesuale care trebuie comunicate suspectului sau inculpatului.*

27. Potrivit instanței de trimitere, interpretarea general acceptată a Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018, până la momentul publicării Deciziei nr. 358/2022 a Curții Constituționale, a fost aceea că dispozițiile privitoare la întreruperea termenului de prescripție sunt aplicabile în măsura în care întreruperea este declanșată de acte care se comunică suspectului sau inculpatului.

28. În esență, legea pozitivă nu a consacrat niciodată în mod prospectiv interpretarea pe care i-a dat-o în mod retroactiv Curtea Constituțională, și anume cea a imposibilității întreruperii termenului de prescripție. În situația actuală, în care Curtea Constituțională a dat *post hoc* această interpretare și s-a ajuns la legea mai favorabilă prin punerea în balans a mai multor principii, aceasta înseamnă că aplicarea lui, în concurs cu alte principii, presupune un nou proces de punere în balans, o aliniere a valorilor juridice puse în balans de Curtea Constituțională cu împrejurările concrete ale situației nou ivite.

29. d. *Hotărârea Curții de Justiție din cauza C-107/23 este precisă și necondiționată, așa încât are caracter self-executing.*

30. Aceasta înseamnă că trebuie considerată parte a dreptului intern și aplicată ca atare, fiind impusă de principiul respectării statului de drept, care este chiar premisa supremației Constituției și a principiului legalității incriminării și pedepsei – argumente avansate pentru nerespectarea hotărârii.

B. În concurs cu valorile juridice care pledează pentru respectarea hotărârii Curții de Justiție, vin o serie de valori juridice care pledează în sens contrar.

31. a. *Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care ar trebui lăsată neaplicată potrivit Curții de Justiție, face, la rândul ei, aplicarea jurisprudenței Curții Constituționale în materia prescripției răspunderii penale.* Potrivit acestei jurisprudențe, analizată pe larg în considerentele Deciziei nr. 67/2022, dispozițiile privind prescripția răspunderii penale sunt dispoziții de drept penal substanțial, supuse principiului aplicării legii penale mai favorabile.

32. Potrivit unei linii de jurisprudență mai nuanțate, Curtea Constituțională consideră că art. 7 paragraful 1 din Convenție reprezintă fundamentul protecției juridice sub aspectul neretroactivității legii și, ca urmare, permite punerea în balans, în materia aplicării în timp a regulilor privind prescripția răspunderii penale, a principiului securității raporturilor juridice cu alte principii (a se vedea, spre exemplu, Decizia nr. 473/2018, par. 24, 26).

33. b. *Hotărârea Curții de Justiție care tranșa în mod neechivoc, anterior soluționării cauzei C-107/23, conflictul dintre principiul aplicării legii penale mai favorabile și principiul protecției efective a intereselor Uniunii este hotărârea din data de 5 decembrie 2017 din cauza C-42/17 (Taricco II).* Potrivit acestei hotărâri (par. 58-60), Curtea de Justiție arată că, într-o ordine de drept în care prescrierea răspunderii penale este o instituție de drept material, dacă lăsarea neaplicată a unor dispoziții de drept intern în baza art. 325 TFUE ar conduce la o situație de incertitudine în ce privește regimul prescripției răspunderii penale, instanța de judecată nu are obligația de a lăsa neaplicate dispozițiile interne. Într-o asemenea ordine juridică, cerințele privind previzibilitatea, precizia și neretroactivitatea, inerente principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, se opun ca, în proceduri cu privire la inculpați care au săvârșit infracțiuni înainte de pronunțarea Hotărârii *Taricco I*, instanța

națională să lase neaplicate dispozițiile interne în baza cerinței aplicării unor sancțiuni efective și disuasive pentru a combate fraudele care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii.

34. c. *Și Curtea Europeană a Drepturilor Omului a soluționat o problemă de drept similară cu aceea care preocupă prezenta instanță.* Prin avizul consultativ din 26 aprilie 2022, formulat la cererea Curții de Casație armene nr. P16-2021-001, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că „ține în primul rând și în principal de instanța națională să stabilească dacă reguli de drept internațional având efect direct în sistemul de drept național pot oferi o bază legală suficient de clară și de previzibilă în sensul art. 7 din Convenție pentru a conchide dacă infracțiunea în cauză nu este supusă termenului de prescripție”.

35. Instanța de trimitere a reținut concluziile Curții potrivit cărora dispozițiile dreptului internațional care au efect direct în dreptul intern trebuie supuse *testului interpretării arbitrare sau manifest derezonabile*. Ele pot sta la baza neaplicării prescripției dacă și numai dacă, în urma unei interpretări rezonabile, oferă o bază legală suficientă din perspectiva art. 7 din Convenție. În concret, dispozițiile de drept al Uniunii interpretate de Curtea de Justiție în cauza C-107/23 au efect direct în dreptul român. Sarcina interpretării lor revine în primul rând, nu Curții de la Strasbourg, dar nici instanțelor române, ci Curții de la Luxemburg. Interpretarea dată de această Curte poate fi cenzurată numai dacă ea este arbitrară sau manifest derezonabilă prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

36. d. *Pentru respectarea cerinței previzibilității legii penale, decisivă este aplicarea consecvență a legii în sensul ei substanțial, în care este utilizat în Convenție, care include jurisprudența și legea nescrisă* (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârea din cauza *Del Río Prada c. Spaniei*, par. 115).

37. Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție are caracter obligatoriu în dreptul român și a fost aplicată deja în practica judiciară. Posibilitatea lăsării ei neaplicate în baza interpretării pe care Curtea de Justiție o dă, în cursul procesului penal, unor dispoziții de drept al Uniunii care nu au natura unor legi penale, are un caracter imprevizibil, iar un inculpat nu ar putea fi tras la răspundere penală în baza unei asemenea interpretări.

38. *În concluzie, o cerință universală a statului de drept, previzibilitatea aplicării legii penale, se află într-un conflict aparent insolvabil cu o premisă fundamentală a statului de drept în context european, supremația dreptului Uniunii.*

III.3. Instanța de trimitere, apreciind că soluționarea conflictului dintre aceste valori juridice depinde, în esență, de întinderea prezumției protecției echivalente, conferită de Curtea Europeană a Drepturilor Omului dreptului Uniunii Europene în general, și hotărârilor Curții de Justiție în special, a considerat necesară sesizarea Curții Europene a Drepturilor Omului cu o

cerere de aviz consultativ privind chestiuni de principiu referitoare la interpretarea sau la aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenție.

39. În opinia instanței de trimitere, hotărârile Curții de Justiție trebuie aplicate și considerate conforme drepturilor fundamentale și valorilor inerente Convenției (inclusiv legalitatea incriminării și pedepsei) cu excepția situației în care se demonstrează că punerea în balans a acestor drepturi și valori cu alte valori juridice relevante, este manifest deficitară.

40. Având în vedere contextul cauzei, s-a apreciat că întrebarea adresată Curții Europene a Drepturilor Omului ar putea avea următorul conținut:

41. „În contextul hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene din cauza C-107/23 PPU, care privește conflictul dintre cerința de drept al Uniunii Europene de combatere a fraudelor grave împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene și principiile de drept constituțional român privitoare la non-retroactivitatea legii penale și securitatea juridică, cum poate un stat membru reconcilia obligațiile sale care decurg din dreptul Uniunii Europene cu obligația sa de respectare a Convenției Europene a Drepturilor Omului și în special a interdicției aplicării retroactive a legii penale mai puțin favorabile, atunci când dreptul național și dreptul Uniunii oferă interpretări divergente cu privire la întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale?”

III.4. Instanța de trimitere a solicitat, ca în cazul în care completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală consideră că nu este oportună sesizarea Curții Europene a Drepturilor Omului, să formuleze o nouă sesizare a Curții de Justiție, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare.

42. În opinia instanței de trimitere, sesizarea este necesară ca urmare a complexității operațiunii de punere în balans care trebuie efectuată și a faptului că această operațiune de punere în balans implică reconcilierea a două standarde diferite, formulate de Curtea de Justiție în cauzele C-42/17 și C-107/23, precum și a standardului național de protecție formulat de instanța supremă prin Decizia nr. 67/2022.

43. S-a propus ca întrebarea preliminară să fie formulată astfel:

„În lumina principiilor securității juridice, previzibilității și non-retroactivității, consacrate de art. 2 TUE și de art. 49 alin. 1 din Cartă și aplicate în hotărârea Curții de Justiție din cauza C-42/17, și luând în considerare interpretarea art. 325 alin. 1 TFUE și art. 2 alin. 1 din Convenția PIF făcută prin hotărârea din cauza C-107/23, cum trebuie să aplice instanțele naționale normele de drept al Uniunii care sunt, potențial, în conflict cu protecția constituțională a drepturilor fundamentale, privitoare în special la non-retroactivitatea legii penale mai puțin favorabile și la calcularea termenului de prescripție a răspunderii

penale? Mai concret, care sunt criteriile pe care instanțele naționale trebuie să le aplice pentru a garanta că aplicarea dreptului Uniunii nu conduce la o situație de insecuritate juridică și nu afectează posibilitatea persoanelor interesate de a prevedea consecințele legale ale actelor lor?”

III.5. În subsidiar, s-a solicitat soluționarea problemei de drept prin punerea în balans a valorilor juridice aflate în conflict.

44. S-a apreciat că nu pot fi nesocotite nici principiul supremației dreptului Uniunii și principiul efectivității măsurilor de drept penal avute în vedere de Uniune pentru protecția intereselor sale financiare, dar nici drepturile fundamentale, garantate prin principiile securității raporturilor juridice și non-retroactivității, și identitatea constituțională a statului român. În concret, s-a propus lăsarea neaplicată a Deciziei nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție doar în cazul actelor de procedură care trebuie comunicate suspectului sau inculpatului care au fost efectuate anterior datei de 25 iunie 2018 și doar în cazurile de fraudă gravă sau altă activitate ilicită gravă, care afectează interesele financiare ale Uniunii Europene. În același timp, s-a propus definirea strictă a acestor fapte, pe baza unor praguri valorice: fraudă gravă, în forma evaziunii fiscale în materie de TVA, este cea care cauzează un prejudiciu de cel puțin 50.000 de euro, iar activitățile ilegale grave, în forma cazurilor grave de spălare de bani, sunt cele care au ca obiect o sumă de cel puțin 50.000 de euro, rezultată din fraude la adresa intereselor financiare ale Uniunii.

IV. Punctele de vedere exprimate de către curțile de apel și instanțele judecătorești arondate

45. În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) din Codul de procedură penală, cu referire la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, s-a solicitat punctul de vedere al instanțelor de judecată asupra chestiunii de drept supuse dezlegării. În urma consultării materialelor transmise de către curțile de apel și instanțele arondate acestora, s-a constatat că punctele de vedere nu sunt unitare, fiind identificate mai multe orientări:

a. **Într-o primă orientare majoritară, s-a considerat că:**

46. Instanțele de judecată nu sunt obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în limitele rezultate din hotărârea Curții de Justiție pronunțată în 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU.

47. În susținerea acestei opinii s-a reținut, în esență, că nu pot fi înlăturate de la aplicare dispozițiile din dreptul român privind prescripția răspunderii penale, ca efect al hotărârilor Curții de Justiție a Uniunii Europene relevante, în special hotărârea din 24 iulie 2023, în cauza Lin, C-107/23 PPU,

respectiv Ordonanța din 9 ianuarie 2024, în cauza Unitatea Administrativ Teritorială Județul Brașov, C-131/23, în sensul considerării ca fiind întrerupt termenul de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de publicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018 (M. Of. nr. 518 din 25.06.2018).

48. Interpretarea potrivit căreia actele de procedură legal efectuate până la data de 25 iunie 2018 întrerup termenul de prescripție a răspunderii penale, încalcă principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, astfel cum este protejat în dreptul român, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, inclusiv sub aspectul regimului prescripției răspunderii penale.

49. În dreptul român, prescripția răspunderii penale este considerată în doctrină și jurisprudență o instituție de drept penal material, iar Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 297/2018, a relevat faptul că legea penală, în ansamblul ei, este supusă atât exigențelor calității legii, impuse prin dispozițiile constituționale ale art. 1 alin. (5), cât și celor ale principiului legalității incriminării și a pedepsei, astfel cum acesta este reglementat la art. 23 alin. (12) din Constituție. Prin urmare, prescripția răspunderii penale, nu numai că este guvernată de principiul legii penale mai favorabile, dar regimul ei trebuie să respecte exigențele calității legii și ale principiului legalității incriminării și a pedepsei.

50. Această concluzie este în concordanță și cu cele statuate de CJUE, care a reținut, în Hotărârea pronunțată în cauza M.A.S. și M.B., că „Republica Italiană era liberă, la acea dată să prevadă că, în ordinea sa juridică, acest regim ține, asemenea normelor privind definirea infracțiunilor și stabilirea pedepselor, de dreptul penal material și este supus, la fel ca aceste din urmă norme, principiului legalității infracțiunilor și pedepselor” (pct.45). O interpretare contrară ar echivala cu agravarea, în cursul unei proceduri penale, a regimului răspunderii penale a celor vizați de aceste proceduri, contrar cerințelor privind previzibilitatea, precizia și neretroactivitatea, inerente principiului legalității infracțiunilor și pedepselor.

51. Inculpații nu puteau prevedea în mod rezonabil, anterior pronunțării Hotărârii CJUE din 24 iulie 2023, că articolul 325 TFUE ar impune instanței naționale, în condițiile stabilite în hotărâre, să lase neaplicate dispozițiile naționale, așa cum au fost interpretate prin deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale și decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

52. S-a apreciat că, dacă ar fi lăsat neaplicat standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de data de 25.06.2018, ar fi încălcat principiul legalității infracțiunilor și pedepselor,

astfel că instanțele nu se pot conforma unei asemenea obligații, chiar dacă aceasta presupune menținerea unei situații naționale incompatibile cu dreptul Uniunii.

53. Împrejurarea că legiuitorul a intervenit în cadrul termenului de 45 de zile prevăzut de dispozițiile art. 147 alin. (1) din Constituție și a pus în acord cu dispozițiile constituționale prevederile legale, prin O.U.G. nr. 71/2022, care a fost publicată anterior publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 358/2022, nu conduce la o altă concluzie, câtă vreme în cuprinsul acestei decizii, Curtea Constituțională a subliniat că în perioada 25.06.2018 - 30.05.2022 „*fondul activ al legislației nu a conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale*”.

54. Totodată, o parte a instanțelor judecătorești care au susținut această opinie, a apreciat că acestea au obligația de rang constituțional să asigure justițiabilitatea concretă a drepturilor fundamentale, aplicând motivat, în acest sens, standardul adecvat de protecție impus de normele de drept, actul de justiție fiind indispensabil pentru protecția efectivă a acestora. Astfel, este de competența instanțelor judecătorești să determine și să aplice prevederile Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a jurisprudenței Curții Europene în interpretarea drepturilor nonderogabile, atunci când în privința acestora există o neconcordanță între standardul de protecție conferit de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, astfel cum a fost interpretată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în interpretarea Curții Europene a Drepturilor Omului, în sensul că primul este inferior celui din urmă.

55. Prin hotărârea pronunțată la data de 24 iulie 2023, în cauza C-107/23 PPU, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a limitat efectele Deciziei nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unei unor chestiuni de drept în materie penală în ceea ce privește infracțiunile care afectează interesele financiare ale Uniunii Europene, numai dacă se constată compatibilitatea hotărârii cu dispozițiile art. 7 din CEDO, din două perspective: să satisfacă standardele constituționale și să nu reactiveze o prescripție deja împlinită.

56. Dezlegările jurisprudențiale ale Curții Constituționale dispuse în aplicarea principiului legalității incriminării sunt compatibile cu dreptul Uniunii Europene, astfel încât, independent de caracterul general obligatoriu, în virtutea art. 147 alin. (4) din Constituție, acestea vor fi *de plano* exceptate de la orice dezbateri privind potențialul efect de excludiune în virtutea preeminenței dreptului Uniunii, conform principiului *Simmenthal*.

57. Din cuprinsul Hotărârii CJUE pronunțate la data de 24 iulie 2023 și al Ordonanței din data de 09.01.2024 trebuie dedus că deciziile Curții Constituționale nr. 297/2018 și nr. 358/2022 se aplică tuturor cauzelor penale

care erau pendinte la data de 25 iunie 2018, în componenta ce ține de respectarea principiului legalității incriminării și a pedepsei. Fiind o instituție de drept penal substanțial, prescripția va trebui să fie evaluată în cadrul mecanismului creat prin Decizia Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014 (publicată în Monitorul Oficial al României nr. 372 din 20 mai 2014), în scopul evitării *lex tertia* în determinarea legii aplicabile și a tratamentului sancționator într-o cauză penală.

58. În acest sens, prin analiza efectuată în fiecare cauză concretă trebuie verificat dacă, raportat la particularitățile cauzei, interpretarea hotărârii Curții Europene de Justiție este compatibilă cu art. 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și cu interpretarea realizată prin deciziile Curții Constituționale, urmând a se da eficiență dispozițiilor care oferă standardul de protecție cel mai ridicat, așa cum impun dispozițiile art. 20 pct. 2 din Constituție și în conformitate cu cele statuate prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

59. Instanțele de judecată sunt obligate să respecte pactele și tratatele internaționale în materie penală, însă în limitele prevăzute de art. 20 pct. 2 din Constituție, ce prevăd că dacă există neconcordanță între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.

60. În dreptul intern, principiul *mitior lex* are rang constituțional, prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituție iar CJUE nu poate impune neaplicarea prescripției răspunderii penale, câtă vreme legislația internă a României sau Constituția conțin dispoziții mai favorabile, care garantează un standard de protecție mai înalt. În fața unei asemenea alegeri, instanțele vor trebui să acorde prioritate standardului cel mai favorabil de protecție, potrivit Constituției României, a cărei respectare constituie principala obligație a judecătorului național.

61. S-a mai arătat faptul că, în urma publicării Deciziei nr. 358/2022 de către Curtea Constituțională, instanțele judecătorești au pronunțat, în mod constant, soluții de încetare a procesului penal, acolo unde se împlinise termenul general de prescripție, astfel încât, cu atât mai mult, schimbarea intempestivă a jurisprudenței ar conduce la încălcarea art. 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

62. În sensul acestei opinii, au fost exprimate puncte de vedere de către Curțile de Apel București – Secția I penală (opinie majoritară) și Secția a II-a penală (opinie majoritară), Craiova, Galați, Iași, Oradea, Pitești (o parte dintre opiniile exprimate), Timișoara, Tribunalele Brașov, București – Secția I penală (opinie majoritară), Caraș-Severin, Dolj, Galați și instanțele arondate, Gorj, Giurgiu, Ialomița, Iași, Ilfov, Mehedinți, Sălaj, Teleorman și instanțele arondate, Vaslui și Judecătoriile Bârlad, Bistrița, Brăila, sector 1- 4 și 6 București, Buftea,

Calafat, Caracal, Cornetu, Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Filiași, Lehliu Gară, Novaci, Orșova, Pașcani, Piatra Neamț, Slatina, Segarcea, Slobozia, Târgu-Cărbunești, Târgu-Jiu, Timișoara, Urziceni, Vaslui.

63. Au fost atașate, exemplificativ, hotărâri judecătorești pronunțate de către instanțele din circumscripția Curților de Apel București, Cluj și Pitești, Iași.

64. b. Într-o altă orientare, minoritară, s-a apreciat că instanțele de judecată sunt obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în limitele rezultate din hotărârea Curții de Justiție pronunțată în 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU.

65. În argumentarea acestei opinii, s-a arătat, în esență, că răspunsurile la întrebările preliminare adresate Curții de Justiție a Uniunii Europene clarifică norme din dreptul Uniunii, acestea fiind obligatorii atât pentru instanța de trimitere, cât și pentru restul instanțelor naționale, în contextul în care fac corp comun cu norma pe care o interpretează. Deciziile interpretative ale Curții de Justiție se aplică în toate situațiile în care se aplică dreptul european interpretat, adică și raporturilor juridice care s-au născut/modificat/stins anterior pronunțării deciziilor și care nu sunt încă definitive.

66. În acest context, se reține că, prin hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene la data de 24.07.2023, în cauza C-107/23 PPU, s-a statuat că articolul 325 alin. (1) TFUE și articolul 2 alin. (1) din Convenția PIF, trebuie interpretate în sensul că instanțele unui stat membru nu sunt obligate să lase neaplicate deciziile curții constituționale a acestui stat membru prin care este invalidată dispoziția legislativă națională care reglementează cauzele de întrerupere a termenului de prescripție în materie penală din cauza încălcării principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, astfel cum este protejat în dreptul național, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, chiar dacă aceste decizii au drept consecință încetarea, ca urmare a prescripției răspunderii penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii.

67. În schimb, s-a statuat că dispozițiile menționate ale dreptului Uniunii trebuie interpretate în sensul că instanțele acestui stat membru sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție, inclusiv în cadrul unor căi de atac îndreptate împotriva unor hotărâri definitive, a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale în astfel de procese prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare.

68. S-a apreciat că din considerentele acestei hotărâri sunt relevante aspectele statuate de instanța europeană în paragrafele 123-125, din care rezultă că aplicarea principiului legii penale mai favorabile nu poate justifica repunerea în discuție a întreruperilor termenului de prescripție intervenite anterior datei publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018.

69. Astfel, în cazul existenței unor acte de procedură cu efect întreruptiv de prescripție a răspunderii penale anterioare datei de 25.06.2018, se va lua în considerare termenul special de prescripție a răspunderii penale.

70. În aceste condiții, s-a opinat că hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene la data de 24.07.2023, în cauza C-107/23 PFU, este obligatorie la aplicare, iar punerea în executare, în concret, a standardelor de protecție instituite pentru protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene prin articolul 325 alineatul (1) TFUE și articolul 2 alineatul (1) din Convenția PIF nu este de natură să afecteze în vreun fel, nici standardul național de protecție referitor la previzibilitatea legii penale și nici legalitatea incriminării, o atare soluție fiind compatibilă și cu art. 7 din Convenția Europeană.

71. În același sens, s-a arătat că aplicarea standardului intern *mitior lex* poate fi restrâns, inclusiv conform practicii instanței constituționale și a instanței supreme, astfel că art. 155 alin. (1) din Codul penal nu poate fi interpretat decât prin prisma hotărârilor preliminare, care împiedică aplicarea formei sale mai favorabile, în mod extraactiv în favoarea acuzatului, ca lege penală mai favorabilă (*mitior lex*), ca urmare a unei „necesare puneri în balanță” a standardelor concurente, nefiind niciodată încălcată prezumția Bosfor.

72. Conform hotărârii Curții de la Luxemburg „în asemenea împrejurări, ținând seama de necesara punere în balanță a acestui din urmă standard național de protecție, pe de o parte, și a dispozițiilor articolului 325 alineatul (1) TFUE și ale articolului 2 alineatul (1) din Convenția PIF, pe de altă parte, aplicarea de către o instanță națională a standardului menționat pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale, trebuie considerată ca fiind de natură să compromită supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii, în sensul jurisprudenței amintite la punctul 110 din prezenta hotărâre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2021, Euro Box Promotion și alții).

73. Totodată, prin aceeași hotărâre s-a reținut că este necesar să se considere că instanțele naționale nu pot, în cadrul procedurilor juridictionale prin care se urmărește sancționarea pe plan penal a infracțiunilor de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, să aplice standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*), pentru a repune în discuție întreruperea termenului de

prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018.

74. S-a apreciat în cuprinsul opiniei exprimate că standardul european de protecție a drepturilor omului a fost luat în considerare prin însăși hotărârea preliminară a Curții de Justiție, iar potrivit art. 52 alin. (3) din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului.

75. Așadar, s-a considerat că principiul legii penale mai favorabile, privit din perspectiva dreptului intern, poate fi pus în balanță cu alte principii de drept precum sunt principiul echității (Decizia nr. 511/2013 pronunțată de Curtea Constituțională) și principiul securității juridice (Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție), cât și cu necesitatea protecției intereselor financiare ale Uniunii Europene (Hotărârea Lin a CJUE) și a combaterii corupției (Ordonanța din 09.01.2024 a CJUE), context în care standardul intern *mitior lex* poate și trebuie să fie adaptat la standardul unional în acord cu interpretarea conformă cu dreptul internațional cerută de art. 20 alin. (2) din Constituția României, fără să se constate existența vreunei neconcordanțe între acestea.

76. În sensul acestei *opinii minoritare*, au fost exprimate puncte de vedere de către Curțile de Apel Bacău, Brașov, București – Secția I penală (opinie minoritară), Pitești (o parte dintre opiniile exprimate), Suceava (opinie majoritară), Tribunalele Arad și instanțele arondate, Bacău, Bistrița, Covasna, Olt, Judecătoriile Odorheiu Secuiesc, Sighișoara, Strehăia.

77. c. A fost exprimată și o *altă opinie* în sensul inadmisibilității sesizării formulate de către Curtea de Apel Târgu Mureș, având în vedere că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, în condițiile în care aplicabilitatea unor dispoziții din dreptul intern este atributul ce revine exclusiv instanțelor de judecată investite cu soluționarea concretă a cauzelor, nefiind admisibilă rezolvarea acestora de către Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală.

78. S-a arătat că, în esență, ceea ce curtea de apel solicită instanței supreme este să pronunțe o decizie prin care să stabilească dacă a doua mențiune din primul punct al dispozitivului hotărârii pronunțate în Cauza C-107/23 trebuie să fie aplicată sau nu de către instanțele naționale. Or, o aplicare a acesteia ar determina o încălcare a art. 7 din Convenție și o încălcare a art. 15 alin. (2) din Constituție.

79. S-a susținut că, pentru a răspunde dacă aplicarea hotărârii CJUE intră sau nu în contradicție cu art. 15 alin. (2) din Constituție, trebuie, în realitate, să se analizeze în ce măsură interesele financiare ale Uniunii Europene se încadrează în excepțiile care determină aplicarea principiului *tempus regit actum* în ceea ce privește prescripția răspunderii penale. Or, pentru a realiza

acest lucru, este necesară o interpretare a prevederilor art. 148 din Constituție, analiză ce poate fi realizată doar de către Curtea Constituțională, iar nu de instanța supremă.

80. În susținerea acestei opinii, au fost exprimate puncte de vedere de către Curtea de Apel Cluj, Tribunalele Brăila, București (opinie majoritară), Tulcea.

81. Curțile de Apel Alba Iulia și Ploiești nu au comunicat un punct de vedere și nici jurisprudență, iar Curțile de Apel Bacău, Constanța, Craiova, Iași, Oradea, Suceava, Timișoara, Târgu Mureș au comunicat opinii cu caracter teoretic, cu precizarea că la nivelul acestora, precum și a instanțelor arondate nu a fost identificată practică judiciară care să prezinte relevanță pentru problema de drept supusă dezlegării.

V. Opinia specialiștilor consultați

82. În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) rap. la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală a fost solicitată specialiștilor în drept penal opinia asupra chestiunilor de drept supuse examinării.

83. a. **Facultatea de Drept- catedra de drept penal- din cadrul Academiei de Studii Economice din București a transmis următorul punct de vedere:**

84. Instanțele de judecată nu pot fi obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală. În caz contrar s-ar ajunge a fi aplicat în defavoarea inculpatului un standard de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale inferior, standard care nu a existat până în anul 2022 în jurisprudența națională iar o interpretare contrară ar genera consecințe negative din perspectiva previzibilității legii penale.

85. În ceea ce privește principiul *tempus regit actum* în materia întreruperii prescripției răspunderii penale, în contextul în care jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene susține aplicabilitatea acestuia, s-a arătat că problema apărută ulterior Deciziei Curții Constituționale nr. 358/2022 nu a fost una nouă, ea fiind întâlnită și ulterior intrării în vigoare a Codului Penal din 1968. În concret, potrivit Codului Penal din 1936 prescripția se întrerupea prin efectuarea oricărui act de urmărire sau de instrucție. În reglementarea ulterioară anului 1968 prescripția putea fi întreruptă exclusiv prin efectuarea unui act supus comunicării învinutului sau inculpatului. La fel ca în anul 2022 s-a pus problema dacă pentru a se stabili împlinirea prescripției vor fi avute în vedere actele de urmărire sau de instrucție efectuate înainte de intrarea în vigoare a Codului Penal din 1968, aplicându-se principiul *tempus regit actum*, sau pentru

perioada anterioară un astfel de efect putea fi reținut doar pentru actele supuse comunicării învinuitului sau inculpatului.

86. Jurisprudența Tribunalului Suprem a fost în sensul celui de-al doilea punct de vedere. În acest sens, s-a arătat că „este mai favorabilă legea nouă, dacă prevede condiții mai restrictive în ceea ce privește actele procesuale care au ca efect înlăturarea prescripției. Potrivit legii noi, întrerup cursul prescripției numai actele procesuale care potrivit legii trebuie comunicate învinuitului sau inculpatului, și nu orice act procesual, ca în legea anterioară.”¹

87. Soluția a fost apreciată ca fiind corectă și în doctrină, profesorul George Antoniu arătând că legea nouă este mai favorabilă, deoarece este mai restrictivă în raport cu actele procesuale care întrerup prescripția, înlesnind astfel împlinirea mai rapidă a termenului de prescripție, chiar dacă prin ipoteză ar prevedea un termen mai lung de prescripție a incriminării decât legea anterioară.²

88. Ipoteza este identică cu cea rezultată din aplicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018. În paragraful 73 al Deciziei Curții Constituționale nr. 358/2022 se arată clar că pe perioada cuprinsă între data publicării respectivei decizii și până la intrarea în vigoare a unui act normativ care să clarifice norma, prin reglementarea expresă a cazurilor apte să întrerupă cursul termenului prescripției răspunderii penale, *fondul activ al legislației nu conține vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale.*

89. S-a mai arătat că principiul *tempus regit actum* în materia întreruperii prescripției răspunderii penale nu are niciun fel de bază jurisprudențială în intervalul de timp cuprins între publicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018 și publicarea Deciziei nr. 358/2022, nefiind cunoscută existența vreunei hotărâri judecătorești prin care să se fi aplicat acest principiu. De asemenea, nu a fost identificată nici o preocupare deosebită la nivel doctrinar.

90. Împrejurarea că întreruperea prescripției răspunderii penale este guvernată în totalitate de principiul *mitior lex* rezultă în mod clar din Decizia Curții Constituționale nr. 1092/2012, publicată în M.Of. nr. 67/31 ianuarie 2013. Totodată, efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018 sunt detaliate în Decizia nr. 358/2022.

91. Dacă instanțele naționale ar fi obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, s-ar ajunge la interpretarea în defavoarea persoanei acuzate a unor dispoziții legale care niciodată nu au fost interpretate în acest sens.

¹ Tribunalul Suprem, secția penală, dec. nr. 2185/1970 în V. Papadopol, M. Popovici, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penal pe anii 1969-1975*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 42.

² G. Antoniu, *Traatat de Drept Penal, vol. I*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 327.

92. Necesitatea respectării drepturilor și libertăților fundamentale nu poate permite o astfel de interpretare, nici măcar pentru a înlătura existența unui risc sistemic de impunitate în ceea ce privește infracțiunile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii sau infracțiunile de corupție.

93. Mai mult, o astfel de interpretare a dispozițiilor legale în defavoarea inculpatului, în condițiile mai sus-menționate, ar fi lipsită de previzibilitate. În cauza *Borcea c. României*, cauză în care s-a pus problema tocmai a previzibilității dispozițiilor legale privitoare la prescripția răspunderii penale, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că funcția decizională încredințată instanțelor servește tocmai la îndepărtarea îndoielilor ce ar putea exista în privința interpretării normelor [*Kafkaris împotriva Ciprului (MC)*, nr. 21906/04, pct. 141, CEDO 2008]. De altfel, în tradiția juridică a statelor părți la Convenție s-a consacrat că jurisprudența, ca izvor de drept, contribuie în mod necesar la evoluția progresivă a dreptului penal (*Kruslin împotriva Franței*, 24 aprilie 1990, pct. 29, seria A nr. 176-A). Art. 7 din Convenție nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretarea judiciară a fiecărei cauze în parte, cu condiția ca rezultatul să fie concordant cu substanța infracțiunii și previzibil în mod rezonabil [*Streletz, Kessler și Krenz împotriva Germaniei (MC)*, nr. 34044/96, 35532/97 și 44801/98, pct. 50, CEDO 2001-II, și *Scoppola (nr. 2)*, nr. 10249/03, pct. 101, 17 septembrie 2009]. Sfera de aplicare a noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de contextul textului despre care este vorba, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatarilor săi. Previzibilitatea unei legi nu se opune ca persoana în cauză să recurgă la sfaturile unor experți pentru a evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele care ar putea să decurgă dintr-un act determinat [*Achour împotriva Franței (MC)*, nr. 67335/01, pct. 54, CEDO 2006-IV].³ Spre deosebire de situația existentă în cauza *Borcea c. României* unde jurisprudența privind posibilitatea aplicării legii penale mai favorabile pe instituții autonome era contradictorie, în ipoteza întreruperii prescripției răspunderii penale jurisprudența era constantă în sensul că actele de procedură îndeplinite înainte de publicarea Deciziei nr. 297/2018 nu își mai păstrau efectul întreruptiv dacă nu erau supuse comunicării suspectului sau inculpatului.

94. A considera că actele de procedură efectuate înainte de 25 iunie 2018 continuă să producă efecte întreruptive, deși nu ar mai putea produce un astfel de efect în ipoteza în care au fost efectuate ulterior acestei date, reprezintă o interpretare în defavoarea inculpatului, care este interzisă.

95. Articolul 53 din Carta Drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene prevede că niciuna dintre dispozițiile cartei nu poate fi interpretată ca restrângând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale recunoscute, în domeniile de aplicare corespunzătoare, de dreptul Uniunii și

³ C.E.D.O., Cauza *Borcea c. României*, Hotărârea din data de 15 octombrie 2015, parag. 58-59.

dreptul internațional, precum și de convențiile internaționale la care Uniunea sau statele membre sunt părți, și în special Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și prin constituțiile statelor membre.

96. Chiar dacă art. 7 § 1 din Convenție nu menționează în mod special principiul retroactivității legii penale mai favorabile, Curtea a considerat că această dispoziție nu garantează doar principiul neretroactivității legilor penale mai severe, ci și, implicit, principiul retroactivității legii penale mai favorabile. Acest principiu se transpune prin regula conform căreia, în cazul în care legea penală în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii este diferită de legile penale ulterioare adoptate înainte de pronunțarea hotărârii definitive, instanța trebuie să aplice legea ale cărei dispoziții sunt mai favorabile inculpatului [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 2) (MC)*, pct. 103-109] (...). Pentru Curte, în cazul în care un stat prevede expres în legislația sa principiul retroactivității legii penale mai favorabile, acesta trebuie să permită justițiabililor săi să exercite acest drept conform garanțiilor din Convenție (ibidem, pct. 35).

97. Împrejurarea că în alte legislații europene este posibilă extinderea termenului de prescripție și aplicarea imediată a noii reglementări se datorează faptului că prescripția este reglementată prin norme de drept procesual. Prin Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza *Cöeme și alții împotriva Belgiei*, paragraful 149, Curtea de la Strasbourg a statuat că prelungirea termenului de prescripție nu implică o încălcare a drepturilor garantate de art. 7, întrucât această dispoziție nu poate fi interpretată ca interzicând o prelungire a termenelor de prescripție, prin aplicarea imediată a unui drept procedural, în cazul în care infracțiunile relevante nu au devenit obiectul unor limitări. După cum se poate observa, în legislația supusă atenției instanței europene, termenul de prescripție are, spre deosebire de legislația română, valențe procedural penale și, prin urmare, era susceptibil de aplicarea imediată a legii noi. (...) De altfel, chiar în Cauza *Cöeme și alții contra Belgiei*, după ce Curtea a admis aplicarea imediată a unui drept procedural, chiar dacă a fost mai sever decât legea anterioară, în paragraful 145 a subliniat că principiile enunțate în propria jurisprudență privind aplicarea art. 7 din Convenție reprezintă regula călăuzitoare potrivit căreia legea penală nu trebuie să fie pe larg interpretată în detrimentul unui acuzat, de exemplu, prin analogie. Aceeași soluție izvorăște și din Hotărârea din 25 mai 1993, pronunțată în Cauza *Kokkinakis contra Greciei*, paragraful 52, și Hotărârea din 27 septembrie 1995, pronunțată în Cauza *G. contra Franței*, paragraful 26.⁴

98. În interpretarea art. 7 din Convenția europeană Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat în Avizul emis în data de 26 aprilie 2022 la sesizarea Curții de Casație din Armenia în temeiul Protocolului nr. 16 la

⁴ CCR, Decizia nr. 1092/2012, publicată în M. Oficial nr. 67 din 31 ianuarie 2013

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (cererea nr. P16-2021-001, 26.04.2021) că în cazul în care răspunderea penală pentru o infracțiune este prescriptibilă și s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale, art. 7 din Convenție europeană se opune reînțelegerii procedurilor cu privire la infracțiunea respectivă. Prin urmare, raportat la dispozițiile art. 52-53 din Carta Drepturilor Fundamentale, în cauzele în care prescripția era împlinită la data pronunțării deciziei Curții de Justiție a Uniunii Europene, riscul sistemic de impunitate nu poate justifica condamnarea nici măcar în cazurile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii sau în cauzele de corupție. S-a subliniat însă că dispozițiile Curții Europene a Drepturilor Omului reprezintă un nivel minim de protecție, statele membre putând reglementa un standard superior de protecție.

99. În consecință, pentru argumentele prezentate, s-a apreciat că instanțele de judecată nu pot fi obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene pronunțată în 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU neputând institui o astfel de obligație. În caz contrar s-ar ajunge la interpretarea unei norme juridice în defavoarea inculpatului, în condițiile în care o astfel de interpretare nu a existat în jurisprudența națională înainte de 2022. O soluție contrară ar genera importante consecințe negative din perspectiva previzibilității legii penale.

VI. Examenul jurisprudenței în materie

VI.1. Jurisprudența națională relevantă

100. În materialul transmis de curțile de apel au fost identificate un număr considerabil de hotărâri judecătorești relevante pentru problemele de drept ridicate, în speță, dintre acestea fiind următoarele: *Decizia penală nr. 75/A/19.01.2024 a Curții de Apel București*, secția a II-a penală, *Decizia penală nr. 1014/9 noiembrie 2023 a Curții de Apel Pitești*, *Decizia penală nr. 988A/25 octombrie 2023 a Curții de Apel Pitești*, *Deciziile penale nr. 962/Ap/04 decembrie 2023 și nr. 914/Ap din data de 4 decembrie 2023 ale Curții de Apel Brașov*, *sentința penală nr. 107/F/22 decembrie 2023 a Tribunalului Bistrița Năsăud*, *sentința penală nr. 2/08.01.2024 a Tribunalului Cluj*.

VI.2. Jurisprudența relevantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție

101. Din perspectiva hotărârilor obligatorii, menite să asigure dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prezintă relevanță Decizia nr. 67 din 25 octombrie 2022, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1141 din 28 noiembrie 2022, prin care Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a stabilit, cu caracter

obligatoriu, că normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial) supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din Codul penal, cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex* prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată, și art. 5 din Codul penal.

102. În ceea ce privește deciziile de speță, în urma examenului de jurisprudență efectuat la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție au fost identificate:

103. 1. Prin Decizia nr. 451/RC din 7 septembrie 2023 pronunțată de Secția penală, în recurs în casație, într-o cauză al cărei obiect pe fond îl constituie infracțiuni prevăzute de art. 18¹ alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, concluziile desprinse în urma analizării motivelor de recurs în casație au fost:

104. a) În hotărârile preliminare, este determinant cadrul fixat de instanța de trimitere, iar din considerentele Hotărârii din cauza C-107/23 din 24.07.2023, instanța de recurs în casație a identificat și omisiuni și informații neconforme furnizate de către instanța de trimitere, cum ar fi: explicațiile vizând efectele pe care le produce o decizie de neconstituționalitate în dreptul intern; interpretări proprii contrare jurisprudenței obligatorii a ICCJ și CCR prin care se neagă regimul juridic al situației analizate, ca fiind o succesiune de legi în timp, cu incidența inerentă a legii penale mai favorabile; omisiunea de a furniza toate elementele ce configurează natura normelor ce reglementează legalitatea incriminării și a pedepselor.

105. b) Dreptul Uniunii nu impune instanței naționale să lase neaplicate Deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 pronunțate de Curtea Constituțională și nici dispoziții legale sau practici naționale în orice condiții, limitând posibilitatea de a da dreptului național o interpretare conformă dreptului Uniunii, la interdicția ca acest lucru să se facă prin interpretări *contra legem* față de dreptul național.

106. c) Drepturile fundamentale nu pot fi mai puțin importante decât interesele financiare ale Uniunii Europene. Altfel spus, interesele financiare ale Uniunii nu pot fi protejate cu prețul încălcării drepturilor fundamentale, a principiilor primare din dreptul penal român și dreptul internațional.

107. d) Drepturile protejate de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene nu pot fi interpretate de către instanța supremă într-un mod care să restrângă conținutul acestora.

108. e) Înalta Curte de Casație și Justiție nu poate aplica un standard dublu de regim sancționator persoanelor care săvârșesc infracțiuni, deoarece ar fi incompatibil cu principiile pe care este fundamentat statul de drept. De altfel, posibilitatea de a alege și/sau combina legea pe care o preferă în caz de succesiune de legi penale în timp, îi este prohibită judecătorului, Decizia nr.

265/2014 a Curții Constituționale interzicând, crearea printr-un astfel de procedeu, a unei *lex tertia*.

109. f) Standardul intern de protecție a drepturilor fundamentale nu periclitează supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii. Primul argument rezidă în identitatea valorilor protejate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, jurisprudența dezvoltată pe marginea acestora și cele din dreptul intern. De asemenea, prin termenele de prescripție prevăzute de dreptul intern, de 8 sau 10 ani, chiar fără raportarea la prescripția specială, cât și prin limitele de pedeapsă a închisorii prescrise de legiuitor, obiectivele prevăzute în Directiva PIF sunt protejate.

110. g) Chiar în condițiile înlăturării răspunderii penale prin aplicarea prescripției generale, nu se pune problema absolvirii totale de răspundere a inculpaților, în condițiile în care, în toate cazurile, este antrenată răspunderea civilă în scopul recuperării prejudiciilor. Totodată, în astfel de cauze, rămân incidente măsurile de confiscare a instrumentelor și produsului infracțiunii sau a bunurilor rezultat al acestora, perspectivă din care nu se poate spune că interesul public este neglijat.

111. h) Instanța supremă este ținută ca, atunci când soluționează cauze cu incidență în materia combaterii fraudei împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, să respecte, pe deplin, dreptul Uniunii în toate componentele sale, atât din perspectiva art. 325 alin. (1) din TFUE, cât și a respectării Cartei DFUE, care nu are o valoare inferioară.

112. i) Înalta Curte de Casație și Justiție a constatat că standardul de protecție al aplicării legii penale mai favorabile, atribuit dreptului intern prin Hotărârea C-107/23 din 24.07.2023, este, în realitate, și standard de protecție al drepturilor fundamentale în dreptul Uniunii, precum și standard de protecție al Convenției Europene a Drepturilor Omului, circumscris tradițiilor constituționale ale statelor care califică prescripția răspunderii penale ca instituție de drept material.

113. j) Punând în balans necesitatea protejării intereselor financiare ale Uniunii Europene și respectarea drepturilor fundamentale, așa cum sunt recunoscute în dreptul Uniunii și relevate de jurisprudență, raportat și la dispozițiile legale și jurisprudența obligatorie din dreptul intern, care respectă litera și spiritul Directivei PIF, a Convenției, precum și a tratatelor Uniunii Europene și a Cartei, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut incidența Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, respectiv Decizia nr. 67/2022 a instanței supreme -Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală.

114. 2. Prin Decizia nr. 613/RC din 12 octombrie 2023 pronunțată de Secția penală, referitor la solicitarea Ministerului Public de a lăsa neaplicate deciziile Curții Constituționale nr. 297/2018 și nr. 358/2022, precum și Decizia

nr. 67 din 25 octombrie 2022, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, Înalta Curte a reținut că cererea de recurs în casație s-a întemeiat pe hotărârea pronunțată de Curtea Europeană de Justiție, Marea Cameră, la data de 21 decembrie 2021, în cauzele conexe C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 și C-840/19, precum și pe hotărârea pronunțată de Curtea Europeană de Justiție, Marea Cameră, la data de 24 iulie 2023, în cauza C-107/23 PPU-Lin.

115. A reținut că, dată fiind natura juridică a recursului în casație, aceea de cale extraordinară de atac de anulare, constatarea nelegalității deciziei date în apel sub aspectul intervenirii cauzei de încetare, nu poate fi raportată decât la fondul legislativ existent la momentul pronunțării hotărârii recurate. Or, hotărârea Curții Europene de Justiție, în cauza C-107/23 PPU, a fost pronunțată la data de 24 iulie 2023; ulterior deciziei atacate, așadar, legalitatea soluției de încetare din data de 20 ianuarie 2023 nu poate fi analizată în raport cu această decizie.

116. La momentul pronunțării deciziei atacate, calificarea în dreptul național a prescripției ca fiind o instituție de drept substanțial, chestiune asupra căreia a statuat cu caracter obligatoriu instanța supremă prin decizia amintită, atrăgea incidența principiului legii penale mai favorabile, iar elementele de interpretare oferite prin Hotărârea pronunțată de Curtea Europeană de Justiție, la data de 21 decembrie 2021, în cauzele conexe C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 și C-840/19, cât și prin Hotărârea din cauza C-42/17, nu ofereau argumente pentru o eventuală înlăturare a jurisprudenței obligatorii menționate, dimpotrivă.

117. Totodată, s-a reținut că în speță era incidentă tocmai ipoteza avută în vedere de Curtea de Justiție la pronunțarea Hotărârii din 5 decembrie 2017, M.A.S. și M.B., C-42/17 (Taricco 2), prin care s-a statuat în sensul că articolul 325 alineatele (1) și (2) TFUE trebuie interpretat în sensul că impune instanței naționale ca, în cadrul unei proceduri penale având ca obiect infracțiuni privind taxa pe valoarea adăugată, să lase neaplicate dispoziții interne în materie de prescripție care intră sub incidența dreptului material național și care se opun aplicării unor sancțiuni penale efective și disuasive într-un număr considerabil de cazuri de fraudă gravă aducând atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene sau care prevăd termene de prescripție mai scurte pentru cazurile de fraudă gravă aducând atingere intereselor respective decât pentru cele aducând atingere intereselor financiare ale statului membru în cauză, cu excepția cazului în care o astfel de neaplicare determină o încălcare a principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, din cauza unei lipse de precizie a legii aplicabile sau pentru motivul aplicării retroactive a unei legislații care impune condiții de incriminare mai severe.

118. Cât privește obligativitatea Hotărârii din 24 iulie 2023 pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, instanța a apreciat că aceasta operează

exclusiv în cauzele pendinte la data pronunțării sale. În consecință, deși infracțiunea de evaziune fiscală (fraudă în domeniul TVA) ce a făcut obiectul acuzației intră sub incidența dreptului Uniunii, iar situația juridică ce rezultă din aplicarea Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, precum și din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție generează un risc sistemic de impunitate ce constituie un caz de incompatibilitate cu cerințele articolului 325 alineatul (1) TFUE și ale articolului 2 alineatul (1) din Convenția PIF (paragrafele 91-92), standardul național de protecție astfel cum a fost stabilit de instanța supremă în procedura dezlegării unei chestiuni de drept fiind conform interpretării Curții, de natură să compromită supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii, *principiul autorității de lucru judecat nu permite remedierea încălcării.*

119. Aceleași considerente se regăsesc și în Deciziile nr. 615/RC din 12 octombrie 2023, nr. 732/RC din 8 noiembrie 2023 și nr. 734/RC din 8 noiembrie 2023.

120. 3. Prin Decizia nr. 167/RC din 20 martie 2024 pronunțată de Secția penală, Înalta Curte a apreciat că este necesară respectarea principiului securității juridice raportat la standardele existente la momentul dezbaterii cauzei și care atrăgeau obligativitatea aplicării deciziilor nr. 265/2014, nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale și a Deciziei nr. 67/25.10.2022, pronunțate de Înalta Curte Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

121. S-a apreciat că cel mai înalt standard de protecție al dreptului fundamental la retroactivitatea legii penale mai favorabile este cel consacrat de art. 7 parag. (1) CEDO, astfel cum transpare din jurisprudența Curții Europene [Scoppola c. Italiei], dat fiind caracterul său absolut inderogabil consacrat de art. 15 parag. (2) CEDO, care exclude orice limitare prin intermediul unui test de proporționalitate, spre deosebire de sistemul național și de cel unional de protecție, în care atare limitări sunt posibile, sens în care, în baza art. 1 alin. (5), art. 11 alin. (1) și art. 20 alin. (2) din Constituție, instanța a aplicat direct acest standard prevăzut de normele convenționale [7 parag. (1) raportat la art. 15 parag. (2) CEDO].

122. S-a reținut că principiul *mitior lex* trebuie corelat cu jurisprudența general obligatorie a Curții Constituționale privind aplicarea globală a acestui principiu, determinată în concret în fiecare cauză în parte, precum și interdicția de a crea și aplica *lex tertia* (Decizia Curții Constituționale nr. 265/2014). Așa fiind, este contrară art. 7 parag. (1) CEDO, precum și acestei jurisprudențe general obligatorii a Curții Constituționale – la care, de altfel, hotărârea L.in și ordonanța din 09.01.2024 nu se referă, – orice distincție în legătură cu presupusul caracter întreruptiv de prescripție al actelor efectuate anterior datei de 25 iunie 2018, când s-a publicat Decizia nr. 297/2018 a Curții Constituționale.

123. Pentru a opera prezumția respectării exigențelor Convenției, se impune să existe o protecție „echivalentă”/„comparabilă” a drepturilor fundamentale în ordinea juridică a organizației supranaționale în discuție, noțiune ce cuprinde „garanțiile substanțiale oferite și mecanismele destinate controlării respectării acestora” [CtEDO, Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi c. Irlandei hotărârea Marii Camere din 30 iunie 2005, parag. 155-156]. Potrivit jurisprudenței Curții de la Strasbourg, deși „Convenția nu interzice Pașilor contractante să transfere puterile lor suverane unei organizații (...) supranaționale (...) [acestea] sunt responsabile în baza art. 1 din Convenție de toate actele și omisiunile organelor lor, care decurg din dreptul intern sau din necesitatea de a respecta obligațiile juridice internaționale (...) [inclusiv cele rezultate din] apartenența la o organizație internațională căreia [Statul] i-a transferat parte din suveranitatea sa (...) [fiind] contrar scopului și obiectului Convenției ca Statele să fie exonerate de orice responsabilitate cu privire la Convenție în domeniul de activitate vizat [de transferul de suveranitate]” [CtEDO, Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi c. Irlandei hotărârea Marii Camere din 30 iunie 2005, parag. 152-154]. Or, caracterul absolut inderogabil al standardului convențional de protecție a dreptului fundamental la retroactivitatea legii penale mai favorabile (*lex mitior*) constituie o garanție substanțială, pe care, raportat la argumentele ce preced, nu o regăsim în sistemul unional de protecție. Prin urmare, în lumina jurisprudenței CtEDO nu există nicio rațiune pentru care Înalta Curte – sau orice altă instanță judecătorească, ar fi legitimată să lase neaplicat (direct) standardul convențional, fără a viola pe această cale art. 7 parag. (1) CEDO.

124. Față de propria competență de a aplica prevederile Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a jurisprudenței Curții Europene în interpretarea drepturilor inderogabile, cum este cel prevăzut de art. 7, atunci când există o neconcordanță între standardul de protecție conferit de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, astfel cum a fost interpretată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Convenția pentru apărarea drepturilor omului, în interpretarea Curții Europene a Drepturilor Omului, în sensul că primul este inferior celui din urmă, instanța de recurs în casație a apreciat că în mod întemeiat prin decizia penală nr. 244/A din data de 27 iulie 2023, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Penală, ulterior pronunțării de CJUE în cauza C-107/23 PPU [Lin] în data 24 iulie 2023, s-a făcut aplicarea Deciziilor nr. 265/2014, nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale și a constatat intervenția prescripției răspunderii penale.

125. 4. Prin Decizia nr. 45/A din 9 februarie 2024 pronunțată de Secția penală, în ceea ce privește efectele concrete ale dreptului Uniunii, din perspectiva incidenței prescripției răspunderii penale a inculpaților, s-a reținut că odată stabilit că obiectul litigiului include fapte ce constituie fraude care aduc

atingere intereselor financiare ale Uniunii, devin aplicabile cele statuate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene prin Hotărârea din data de 24 iulie 2023.

126. În temeiul dreptului Uniunii și în reperele de interpretare furnizate prin hotărârea sus-menționată, instanța de apel a apreciat că nu este obligată să lase neaplicată jurisprudența Curții Constituționale în materia prescripției, deoarece această jurisprudență consacră un standard național de protecție referitor la previzibilitatea legii penale care nu este de natură să compromită nivelul de protecție prevăzut de cartă, astfel cum a fost interpretată de Curtea de Justiție. În schimb, în exercitarea prerogativelor sale de instanță a Uniunii, complementare prerogativelor consacrate de dreptul național, instanța are obligația să lase neaplicat standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, în cazul faptelor de evaziune fiscală.

127. Aceasta deoarece, aplicarea standardului național, care rezultă din Decizia nr. 67/2022 a instanței supreme, ar permite repunerea în discuție a întreruperii termenelor de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite, în speță, chiar anterior datei de 25 iunie 2018 și ar fi de natură să compromită supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii în domeniul combaterii fraudei care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii.

128. Cât privește *standardele naționale de protecție a drepturilor fundamentale*, instanța a constatat că, în privința întreruperii prescripției răspunderii penale, legislația și jurisprudența națională se întemeiază pe două principii distincte, pe de o parte, în ceea ce privește Deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, pe principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, pe de altă parte, în ceea ce privește Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, pe principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile.

129. Deși aceste două principii sunt consacrate și în ordinea juridică a Uniunii, reiese din jurisprudența Curții de Justiție că normele care reglementează prescripția în materie penală nu intră în domeniul de aplicare al articolului 49 alineatul (1) din cartă (Hotărârea Lin, pct. 108, Hotărârea Taricco, pct. 54-57) și, din această perspectivă, obligația instanțelor române de a lăsa neaplicate cele două decizii ale Curții Constituționale ori hotărârea prealabilă a Înaltei Curți în materia prescripției nu este de natură să aducă atingere nici principiului previzibilității, preciziei și neretroactivității infracțiunilor și pedepselor, și nici principiului aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, cum sunt garantate de Cartă.

130. Aplicarea standardului național de protecție referitor la aplicarea retroactivă a legii penale mai favorabile, așa cum rezultă din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație, trebuie diferențiată de cea a standardului național de protecție referitor la previzibilitatea legii penale (Hotărârea Lin, pct. 120). În acest sens, Curtea de Justiție a efectuat o distincție clară între standardul național

menit să protejeze previzibilitatea legii penale, astfel cum a fost configurat în Hotărârea MAS și MB și în Hotărârea Lin (și care se limitează la neutralizarea efectului întreruptiv de prescripție al actelor efectuate în perioada 25 iunie 2018 - 30 mai 2022), pe de o parte, și standardul național de protecție referitor la aplicarea retroactivă a legii mai favorabile (care ar permite neutralizarea efectului de întrerupere al unor acte de procedură efectuate chiar și înainte de 25 iunie 2018), pe de altă parte.

131. În exercitarea competenței sale exclusive de interpretare a dreptului Uniunii, Curtea de Justiție a constatat incompatibilitatea dintre cerințele ce decurg din articolul 325 alineatul (1) TFUE și articolul 2 alineatul (1) din Convenția PIF, pe de o parte, și standardul național al principiului *mitior lex*, pe de altă parte, numai sub aspectul particular al neutralizării efectelor întreruptive de prescripție ale actelor de procedură efectuate anterior datei de 25 iunie 2018, în cauzele privind fraude grave împotriva intereselor financiare ale Uniunii.

132. În consecință, Înalta Curte a apreciat că va lăsa neaplicat standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, astfel cum rezultă din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul competent pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, pentru acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, deoarece ar fi de natură să compromită supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii.

133. 5. În considerentele Deciziei nr. 22/A din 30 ianuarie 2024 pronunțată de Secția penală într-o cauză având ca obiect infracțiuni de corupție și spălarea banilor, instanța de apel a reținut, printre altele, că urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene și a pronunțării Hotărârii din 24 iulie 2023, aceasta a căpătat caracter obligatoriu pentru materia infracțiunilor relaționate cu protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene și, prin urmare, nu rămâne la latitudinea judecătorului național dacă o aplică sau nu.

134. S-a reținut că nu se poate vorbi de o contradicție între deciziile Curții Constituționale și Hotărârea din 24 iulie 2023 pentru că, așa cum rezultă din primul paragraf al dispozitivului hotărârii, Curtea de Justiție nu impune instanțelor neaplicarea celor două decizii ale Curții Constituționale nici chiar atunci când aceste decizii au drept consecință încetarea, ca urmare a prescripției penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene.

135. Ceea ce impune Curtea de la Luxembourg este ca efectul aplicării legii penale mai favorabile, așa cum a fost stabilit de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 67/2022, să nu se întindă și anterior datei pronunțării primei decizii de către Curtea Constituțională.

136. Obligația instanței naționale de a respecta dreptul european în sensul aplicării unor sancțiuni cu caracter efectiv și disuasiv faptelor care aduc

atingere intereselor financiare ale Uniunii nu o scutește de necesitatea de a respecta drepturile fundamentale ale omului.

137. În ceea ce privește drepturile fundamentale garantate la art. 47 din Cartă, Curtea de la Luxembourg, în urma examenului efectuat, a concluzionat că nu sunt încălcate. Deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale și Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție care au la bază principiul legalității infracțiunilor și pedepselor și principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile se raportează la un standard național de protecție. Curtea arată că în asemenea situație trebuie pus în balanță acest standard de protecție care ar permite neutralizarea efectului întreruptiv de prescripție și pentru actele anterioare lui 25 iunie 2018, cu dispozițiile art. 325 alin. (1) TFUE și ale art. 2 alin. (1) din Convenția PIF, astfel încât supremația, unitatea și efectivitatea dreptului european să nu fie afectate. Aceasta s-ar traduce prin obligația pe care o au instanțele, de a lăsa neaplicate efectele legii penale mai favorabile pentru actele de procedură efectuate anterior lui 25 iunie 2018 (data pronunțării primei Decizii CCR).

138. De altfel, în ceea ce privește prescripția, și standardul impus de Convenția Europeană a Drepturilor Omului este mai scăzut decât cel intern (a se vedea cauza Borcea contra României), ca atare, nu există motive pentru neaplicarea hotărârii CJUE din perspectiva protejării drepturilor fundamentale ale omului.

139. Referitor la aplicarea instituției prescripției, în aparență, în mod derogatoriu, doar pentru o anumită categorie de infracțiuni, respectiv acelea care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene (fraude cu fonduri europene, abuz în serviciu, evaziune fiscală, corupție, spălarea banilor), s-a arătat că prin Decizia nr. 511 din 12 decembrie 2013, Curtea Constituțională a apreciat că în materie de prescripție, în raport de valoarea ocrotită, se pot face derogări, chiar cu riscul încălcării principiului neretroactivității legii penale.

140. În consecință, Înalta Curte a constatat că în cauză, aplicarea legii penale mai favorabile nu poate viza și actele de procedură efectuate anterior datei de 25 iunie 2018, conform Hotărârii din 24 iulie 2023 pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, standardul național de protecție privind aplicarea legii penale mai favorabile neputând produce efecte anterior acestei date.

VI.3 Jurisprudența relevantă a Curții Constituționale

141. În urma examenului de jurisprudență la nivelul Curții Constituționale a României, au fost identificate ca fiind relevante:

142. **Decizia nr. 297 din 26 aprilie 2018** publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 518 din 25.06.2018, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. (1) din Codul penal, prin care s-a constatat că soluția legislativă care prevede întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii

penale prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză”, din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) din Codul penal, este neconstituțională.

143. Decizia nr. 358 din 26 mai 2022 publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 565 din 09.06.2022, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. (1) din Codul penal, prin care s-a constatat că dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal sunt neconstituționale.

144. Totodată, prezintă relevanță și deciziile Curții Constituționale:

145. Prin Decizia nr. 390 din data de 8 iunie 2021, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 612 din 22 iunie 2021, Curtea Constituțională a menționat că principiul statului de drept presupune securitate juridică, respectiv încrederea legitimă a destinatarilor în efectele dispozițiilor legale în vigoare și în modul de aplicare a acestora, astfel încât orice subiect de drept să își determine în mod previzibil conduita. Or, în măsura în care unele instanțe judecătorești lasă neaplicate din oficiu dispoziții naționale pe care le consideră ca fiind contrare dreptului european, în vreme ce altele aplică aceleași reglementări naționale, considerându-le conforme dreptului european, standardul de previzibilitate al normei ar fi puternic afectat, ceea ce ar genera o gravă insecuritate juridică.

146. Decizia nr. 513 din data de 4 iulie 2017, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 578 din 19 iulie 2017. Cu privire la principiul legalității incriminării și pedepsei, *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, în jurisprudența sa, că garanțiile consacrate de art. 7 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reprezintă o componentă esențială a supremației legii și ocupă un loc primordial în cadrul sistemului de protecție a drepturilor omului. Așa cum rezultă din obiectul și scopul său, art. 7 paragraful 1 trebuie interpretat și aplicat în așa fel încât să se asigure o protecție efectivă împotriva urmărilor și a condamnărilor penale arbitrare.

147. Decizia Curții Constituționale nr. 1092 /2012, publicată în M.Of. nr. 67 din 31.01.2013, prin care, Curtea a constatat că prevederile art. 124 din Codul penal (1968), sunt constituționale în măsura în care nu împiedică aplicarea legii penale mai favorabile faptelor săvârșite sub imperiul legii vechi. În decizia pronunțată Curtea a reținut că prescripția aparține dreptului penal material, și nu dreptului procesual penal. Așa fiind, prescripția este o cauză de înlăturare a răspunderii penale. Este adevărat că, înlăturându-se răspunderea penală, se înlătură și acțiunea penală, dar acesta este un efect derivat, de ordin procesual, ce decurge din primul efect, din înlăturarea răspunderii penale, efect de ordin material. Prin urmare, prescripția răspunderii penale apare ca o cauză de înlăturare a răspunderii penale și, pe cale de consecință, ca o cauză de înlăturare sau de neaplicare a pedepsei.

VI.4. Jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului

148. În jurisprudența Curții au fost identificate mai multe decizii relevante pentru problema de drept analizată.

149. Prin *Hotărârea din 21 octombrie 2013 în cauza Del Río Prada împotriva Spaniei*, Curtea a reținut că garanția consacrată în articolul 7 din Convenție, componentă esențială a supremației legii, ocupă un loc primordial în cadrul sistemului de protecție al Convenției, fiind evidențiat de faptul că articolul 15 nu permite nicio derogare de la aceasta pe timp de război sau în caz de pericol public ce amenință viața națiunii. Așa cum decurge din obiectul și scopul său, acest drept trebuie interpretat și aplicat de o așa manieră încât să asigure o protecție efectivă împotriva urmării penale, a condamnării și a sancționării arbitrare.

150. Art. 7 din Convenție nu se limitează numai la interzicerea aplicării retroactive a legii penale în detrimentul unui acuzat, ci acesta consacră, de o manieră mai generală, și principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Pe lângă interzicerea în special a extinderii conținutului infracțiunilor existente asupra unor fapte care, anterior, nu constituiau infracțiuni, acesta mai prevede și principiul conform căruia legea penală nu trebuie interpretată și aplicată extensiv în defavoarea acuzatului, de exemplu prin analogie. Prin urmare, s-a reținut că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile. Această cerință este considerată îndeplinită atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice pertinente, la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe și în urma obținerii unei asistențe judiciare adecvate, care sunt actele și omisiunile ce pot angaja răspunderea sa penală și care este pedeapsa pe care o riscă în virtutea acestora.

151. Prin *Hotărârea din 24 mai 2007, în Cauza Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României*, Curtea a reamintit că art. 7 § 1 din Convenție consacră, la modul general, principiul legalității delictelor și a pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și interzice, în mod special, aplicarea retroactivă a dreptului penal atunci când ea se face în dezavantajul acuzatului. (...) El prevede pe de altă parte, neaplicarea legii penale în mod extensiv în dezavantajul acuzatului, de exemplu prin analogie. Rezultă că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și sancțiunile care le pedepsesc.

152. Prin *Hotărârea din 17 septembrie 2009 în cauza Scoppola împotriva Italiei (nr2)*, Curtea a arătat că, chiar dacă art. 7 § 1 din Convenție nu menționează în mod special principiul retroactivității legii penale mai favorabile, această dispoziție nu garantează doar principiul neretroactivității legilor penale mai severe, ci și, implicit, principiul retroactivității legii penale mai favorabile. Acest principiu se transpune prin regula conform căreia, în cazul în care legea penală în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii este diferită de legile penale

ulterioare adoptate înainte de pronunțarea hotărârii definitive, instanța trebuie să aplice legea ale cărei dispoziții sunt mai favorabile inculpatului.

153. Curtea a concluzionat că a apărut treptat un consens în Europa și la nivel internațional în jurul opiniei că aplicarea unei legi penale care prevede o pedeapsă mai blândă, chiar și a unei legi adoptate după comiterea infracțiunii, a devenit un principiu fundamental al dreptului penal.

154. În opinia Curții, este în concordanță cu principiul statului de drept, din care articolul 7 constituie o parte esențială, să se aștepte ca o instanță de judecată să aplice pentru fiecare faptă pedepsibilă pedeapsa pe care legiuitorul o consideră proporțională. A aplica o pedeapsă mai grea pentru simplul motiv că aceasta a fost prevăzută la momentul săvârșirii infracțiunii ar însemna să aplice în detrimentul inculpatului regulile care guvernează succesiunea legilor penale în timp. În plus, ar însemna să nu se țină seama de orice modificare legislativă favorabilă inculpatului care ar fi putut interveni înainte de condamnare și să se continue să se aplice pedepse pe care statul - și comunitatea pe care o reprezintă - le consideră acum excesive. Curtea a observat că obligația de a aplica, dintre mai multe legi penale, pe cea ale cărei dispoziții sunt cele mai favorabile inculpatului reprezintă o clarificare a normelor privind succesiunea legilor penale, care este în acord cu un alt element esențial al articolului 7, și anume previzibilitatea pedepselor.

155. Prin Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza *Cöeme și alții împotriva Belgiei*, paragraful 149, Curtea de la Strasbourg a statuat că prelungirea termenului de prescripție nu implică o încălcare a drepturilor garantate de art. 7, întrucât această dispoziție nu poate fi interpretată ca interzicând o prelungire a termenelor de prescripție, prin aplicarea imediată a unui drept procedural, în cazul în care infracțiunile relevante nu au devenit obiectul unor limitări. Chiar și în aceste condiții, după ce Curtea a admis aplicarea imediată a unui drept procedural, chiar dacă a fost mai sever decât legea anterioară, în paragraful 145 a subliniat că principiile enunțate în propria jurisprudență privind aplicarea art. 7 din Convenție reprezintă regula călăuzitoare potrivit căreia legea penală nu trebuie să fie pe larg interpretată în detrimentul unu acuzat, de exemplu, prin analogie. Aceeași soluție izvorăște și din Hotărârea din 25 mai 1993, pronunțată în Cauza *Kokkinakis contra Greciei*, paragraful 52, și Hotărârea din 27 septembrie 1995, pronunțată în Cauza *G. contra Franței*, paragraful 26.

156. Prin Hotărârea din 24 ianuarie 2012, pronunțată în Cauza *Mihai Toma împotriva României*, Curtea a statuat (paragraful 26) că art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cere, în virtutea unor principii bine stabilite, ca legea "să interzică aplicarea retroactivă a legislației penale mai punitive în detrimentul acuzatului și să garanteze aplicarea retroactivă a legislației mai favorabile" [a se vedea Hotărârea

din 17 septembrie 2009, pronunțată în Cauza Scoppola împotriva Italiei (nr. 2) pct. 93 și 109].

157. Prin *Avizul consultativ solicitat de Curtea de Casație din Armenia, Cererea nr. P16-2019-001, 26 aprilie 2022*, Curtea a reținut că, în cazul în care răspunderea penală pentru o infracțiune este prescriptibilă și s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale, art. 7 din Convenția europeană se opune reînțelegerii procedurilor cu privire la infracțiunea respectivă. Revine în primul rând instanței naționale sarcina de a stabili dacă normele de drept internațional care au valoare normativă în ordinea juridică internă pot constitui un temei juridic suficient de clar și previzibil în sensul articolului 7 din Convenția europeană pentru a permite concluzia că infracțiunea în cauză nu este prescrisă.

VI.5. Jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene:

159. Prin *Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 5 decembrie 2017, pronunțată în Cauza c42/17 (Taricco 2)*, s-a decis că:

160. Principiul neretroactivității legii penale se opune în special ca o instanță să poată, în cursul unei proceduri penale, fie să sancționeze penal un comportament care nu este interzis de o normă națională adoptată înainte de săvârșirea infracțiunii imputate, fie să agraveze regimul răspunderii penale a celor care au făcut obiectul unei astfel de proceduri. Prin aducerea la îndeplinire a obligației de a nu aplica dispozițiile din dreptul intern care permiteau constatarea intervenirii prescripției (obligație stabilită anterior de Curte în „Taricco 1”) se aduce atingere principiului legalității incriminării, astfel încât "acestor persoane li s-ar putea aplica, din cauza neaplicării acestor dispoziții, sancțiuni pe care, după toate probabilitățile, le-ar fi evitat dacă respectivele dispoziții ar fi fost aplicate. Astfel, persoanele menționate ar putea fi supuse în mod retroactiv unor condiții de incriminare mai severe decât cele în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii.”

161. *Hotărârea Curții (Marea Cameră) din data de 24 iulie 2023, pronunțată în cauza C-107/23 PPU [Lin]*. Curtea a decis că:

162. i. Articolul 325 alineatul (1) TFUE și articolul 2 alineatul (1) din Convenția elaborată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, semnată la Bruxelles la 26 iulie 1995 și anexată la Actul Consiliului din 26 iulie 1995, trebuie interpretate în sensul că instanțele unui stat membru nu sunt obligate să lase neaplicate deciziile curții constituționale a acestui stat membru prin care este invalidată dispoziția legislativă națională care reglementează cauzele de întrerupere a termenului de prescripție în materie penală din cauza încălcării principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, astfel cum este protejat în dreptul național, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, chiar dacă aceste decizii au drept

consecință încetarea, ca urmare a prescripției răspunderii penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene.

163. În schimb, dispozițiile menționate ale dreptului Uniunii trebuie interpretate în sensul că, instanțele acestui stat membru sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție, inclusiv în cadrul unor căi de atac îndreptate împotriva unor hotărâri definitive, a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale în astfel de procese prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare.

164. ii. Principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări sau unei practici naționale potrivit căreia instanțele naționale de drept comun ale unui stat membru sunt ținute de deciziile curții constituționale, precum și de cele ale instanței supreme ale acestui stat membru și nu pot, din acest motiv și cu riscul angajării răspunderii disciplinare a judecătorilor în cauză, să lase neaplicată din oficiu jurisprudența rezultată din deciziile menționate, chiar dacă ele consideră, în lumina unei hotărâri a Curții, că această jurisprudență este contrară unor dispoziții ale dreptului Uniunii care au efect direct.

VII. Punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la problema de drept ce formează obiectul sesizării

165. Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a arătat că sesizarea *nu îndeplinește condițiile de admisibilitate* prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, din perspectiva existenței unei chestiuni de drept de a cărei lămurire să depindă soluționarea pe fond a cauzei, condiție ce a fost amplu dezvoltată jurisprudențial prin deciziile Completului pentru soluționarea unor chestiuni de drept în materie penală, fiindu-i atașate, printre altele, cerințe referitoare la limitele sesizării stabilite de instanța de trimitere și la necesitatea ca problema invocată să fie una veritabilă, vizând interpretarea unei dispoziții legale *in abstracto*, nu rezolvarea unor particularități ce țin de fondul cauzei.

166. Ministerul Public a apreciat că în cauză nu sunt împlinite aceste două cerințe atașate jurisprudențial condiției de admisibilitate a sesizării.

167. Chestiunea de drept cu care Curtea de Apel Târgu Mureș a investit instanța supremă pune în discuție caracterul obligatoriu și definitiv al hotărârii Curții de Justiție, ce ar putea fi invalidat printr-o hotărâre pronunțată în dezlegarea unei chestiuni de drept de către Înalta Curte de Casație și Justiție. Prin întrebarea formulată, Curtea de Apel Târgu Mureș solicită instanței supreme să soluționeze un potențial conflict între principiul supremației dreptului Uniunii și obligația de a respecta drepturile fundamentale ale omului, însă modul de formulare a întrebării este echivoc, lipsit de precizie, de natură a

face imposibilă analizarea condiției de admisibilitate, referitoare la existența legăturii cu cauza a chestiunii de drept puse în discuție și la caracterul determinant pentru soluționarea pe fond a cauzei.

168. În acest sens, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a sancționat⁵ lipsa de rigoare în stabilirea limitelor sesizării, și a decis că modul de formulare a întrebării care i-a fost adresată este unul deficitar, neputându-se stabili, cu certitudine, care este obiectul sesizării, că problema de drept este formulată ambiguu, imprecis, or, caracterul determinant al rezolvării chestiunii de drept pentru fondul cauzei, nu poate fi apreciat decât dacă obiectul sesizării este clar stabilit, această obligație aparținând instanței de trimitere.

169. S-a apreciat că dispozitivul hotărârii Curții de Justiție, pronunțată la 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU răspunde în mod explicit întrebării formulate de Curtea de Apel Târgu Mureș, stabilind faptul că instanțele naționale sunt, în esență, obligate să lase neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr.67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unei chestiuni de drept în materie penală, în condițiile și limitele stabilite de hotărârea Curții de Justiție.

170. Prin reluarea întrebării și adresarea ei de această dată Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unei chestiuni de drept în materie penală, Curtea de Apel Târgu Mureș dorește să supună hotărârea Curții de Justiție unei verificări realizate de instanța supremă, aspect care excedează competenței Înaltei Curți de Casație și Justiție în procedura prevăzută de art.475 și următoarele din Codul de procedură penală.

171. Totodată, s-a apreciat că, raportând întrebarea formulată la considerentele încheierii, instanța de trimitere solicită Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală să decidă dacă, prin aplicarea dreptului Uniunii, astfel cum a fost interpretat prin hotărârea Curții de Justiție pronunțată la 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU, se încalcă drepturile fundamentale ale omului, astfel cum sunt prevăzute în Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și salvagardate prin jurisprudența Curții Europene.

172. Însă, jurisprudența instanței supreme a statuat că o sesizare este inadmisibilă atunci când nu privește interpretarea unei dispoziții legale, ci aplicarea acesteia la circumstanțele speței, atribuție care aparține în exclusivitate instanței de judecată. În acest sens, s-a reținut că este necesar ca sesizarea formulată de instanța de trimitere să tindă la interpretarea *in abstracto* a unor dispoziții legale determinate, iar nu la rezolvarea implicită a unor chestiuni ce țin de particularitățile fondului cauzei⁶.

⁵ Decizia nr.4/2017, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr.255 din 12 aprilie 2017

⁶ Decizia nr.14 din 12 mai 2015, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr.454 din 24 iunie 2015

173. Instanța de trimitere solicită instanței supreme să dea o dezlegare situației juridice concrete specifice fondului cauzei în care s-a realizat sesizarea, respectiv, aplicarea în cauza dedusă judecătii a principiilor ce decurg din dreptul unional și din Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților fundamentale la care România este parte. Înalta Curte de Casație și Justiție nu este abilitată ca în procedura prevăzută de art.475 din Codul de procedură penală să se pronunțe cu privire la aplicarea dreptului Uniunii Europene la o speță determinată, cu privire la efectele deciziilor Curții de Justiție a Uniunii Europene sau conformitatea efectelor aplicării dreptului unional cu dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului și libertăților fundamentale, incidente în cazul concret.

174. În concluzie, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că *problema de drept nu îndeplinește condiția potrivit căreia, soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunilor de drept ce fac obiectul sesizării.*

175. În ceea ce privește *cererea de sesizare a Curții Europene a Drepturilor Omului pentru emiterea unui aviz consultativ*, s-a reținut că, prin raportare la dispozițiile Legii nr.173/2022 pentru adoptarea unor măsuri necesare punerii în aplicare a Protocolului nr.16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptat la Strasbourg la 2 octombrie 2013 și semnat de România la 14 octombrie 2014, formularea unei astfel de cereri de către instanța supremă, posibilă chiar și în cadrul unei proceduri având ca obiect pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, este ca aceasta să aprecieze că avizul consultativ este necesar pentru clarificarea unor aspecte ale cauzei în vederea pronunțării hotărârii.

176. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a întocmit Instrucțiunile pentru implementarea procedurii avizului consultativ prevăzut de Protocolul nr.16 la Convenție, aprobate la 18 septembrie 2017 și actualizate la 25 septembrie 2023, stabilind că instanțele pot uza de posibilitatea de a formula o cerere pentru emiterea unui aviz consultativ, atunci când se pune o problemă nouă de drept în sfera Convenției sau când aplicarea jurisprudenței Curții nu se impune cu evidență în cauza pendinte ori, aparent, este inconsecventă.

177. Totodată, prin jurisprudența sa, Curtea a clarificat sintagma „chestiuni de principiu privind interpretarea ori aplicarea drepturilor și libertăților din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau din protocoalele la aceasta”, stabilind necesitatea ca înainte de a proceda la sesizarea Curții, înalta instanță a statului semnatar să aprecieze natura, noutatea și complexitatea chestiunii de principiu, în lumina jurisprudenței Curții în materia dreptului/libertății fundamentale respective⁷.

⁷ Decizia din 14 decembrie 2020* pronunțată în cauza nr.P16-2020-001

178. În dezacord cu instanța de trimitere, s-a arătat că întrebarea propusă nu privește conflictul dintre obligația de a respecta decizia Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-107/23 PPU, pe de o parte, și principiul neretroactivității legii penale mai severe reglementat în art.7 din Convenție, pe de altă parte. Instanța de trimitere nu expune situația juridică concretă de aplicare retroactivă a legii penale mai severe și asimilează înlăturarea principiului aplicării retroactive a legii penale mai favorabile cu aplicarea retroactivă a legii penale mai severe.

179. Ministerul Public a opinat că, în materia art. 7 din Convenție, Curtea a dezvoltat o jurisprudență statornică prin care, în mod consecvent, a exclus din domeniul de protecție garantat de art.7 din Convenție, normele referitoare la prescripția răspunderii penale, care nu sunt apreciate ca norme de drept penal în sensul art.7, deoarece nu stabilesc infracțiunile și pedepsele aplicabile⁸.

180. În concluzie, s-a apreciat că instanța națională dispune de suficiente repere pentru a decide, în temeiul jurisprudenței Curții, pe tărâmul art.7 din Convenție, cu privire la inaplicabilitatea acestui articol, ceea ce face ca emiterea unui aviz consultativ să nu fie necesară iar cererea formulată, inadmisibilă.

181. În ceea ce privește cererea privind sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare Ministerul Public a reținut că dispozițiile art.267 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene stabilesc competența Curții de Justiție de a se pronunța cu titlu preliminar cu privire la interpretarea tratatelor și cu privire la validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

182. Curtea a statuat că nu aplică ea însăși dreptul Uniunii în cauza pendinte, iar, atunci când se pronunță asupra interpretării sau validității dreptului Uniunii încearcă să ofere un răspuns util pentru soluționarea litigiului principal, însă, instanța de trimitere este cea căreia îi revine sarcina de a deduce consecințele concrete din răspunsul Curții, de aceea interpretarea oferită este *in abstracto*⁹ și a reluat aceste susțineri în Ordonanța Curții, pronunțată în cauza C-75/23, în temeiul art.99 din Regulamentul de ordine interioară și de procedură al Curții de Justiție.

183. În doctrină s-a menționat că nu poate constitui obiect al acțiunilor preliminare, problema conflictului de aplicare dintre normele dreptului intern și dreptul unional, cu rang prioritar¹⁰.

184. În concluzie, s-a apreciat în sensul că, prin întrebarea formulată, instanța de trimitere nu ar solicita Curții de Justiție a Uniunii Europene să interpreteze anumite dispoziții ale dreptului unional, ci, să explice modalitatea în

⁸ Hotărârea Previtii împotriva Italiei, 12 februarie 2013, cererea nr.1845/08

⁹ Hotărârea Curții din 25 octombrie 2018 pronunțată în cauza C-413/17, Roche Lietuva UAB, par. 43

¹⁰ Gyula Fabian, Drept instituțional al Uniunii Europene, Editura Hamangiu, București, 2023, Ediția a 3-a, pag. 416

care să aplice dreptul Uniunii și dreptul național în lumina deciziei pronunțate în cauza C-107/23 și, totodată, să soluționeze eventualul conflict dintre efectele aplicării dreptului unional și principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, în componenta lui privind aplicarea retroactivă a legii penale mai favorabile, aspect care a fost deja analizat de către Curtea de Justiție în cauzele C-107/23 și C-75/23.

185. *Cu privire la fondul sesizării*, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a arătat că aplicarea Hotărârii CJUE din data de 24 iulie 2023, pronunțată în cauza C-107/23 PPU, este general obligatorie, cu privire la dispozitivul și considerentele sale, pentru instanțele naționale care aplică dispozițiile de drept unional interpretate de Curtea de Justiție, aspect subliniat inclusiv prin Ordonanța din cauza C-75/23, în virtutea principiului supremației dreptului Uniunii, principiu fundamental care stă la baza întregii arhitecturi europene, asumat de România odată cu aderarea la Uniunea Europeană.

186. Înlăturarea efectelor Deciziei nr.67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca urmare a aplicării Hotărârii Marii Camere din data de 24 iulie 2023, pronunțată în cauza C-107/23 PPU și a Ordonanței din data de 9 ianuarie 2024, pronunțată în cauza C-75/23, nu lipsește de efecte juridice Deciziile nr.297/2018 și nr.358/2022 ale Curții Constituționale (Curtea de Justiție a Uniunii Europene menționând, de altfel, explicit în dispozitivul Hotărârii și al Ordonanței, că instanțele naționale nu trebuie să lase neaplicate aceste din urmă decizii). Cele două decizii continuă să-și producă efectele juridice ca orice decizie a Curții Constituționale, respectiv, de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial pentru viitor, consecința fiind că, în perioada cuprinsă între 25 iunie 2018 (data primei decizii) și 30 mai 2022 (intervenția legislativă), dreptul român nu prevedea nicio cauză de întrerupere a termenului de prescripție a răspunderii penale.

187. Înlăturarea efectelor Deciziei nr. 67/2022 determină ca regula creată de Deciziile nr.297/2018 și nr.358/2022 ale Curții Constituționale (lipsa din legislația română a cauzelor întreruptive de prescripție) să nu se mai aplice retroactiv ca lege mai favorabilă, situațiilor juridice anterioare datei de 25 iunie 2018.

188. Deciziile nr.297/2018 și nr.358/2022 ale Curții Constituționale și Decizia nr.67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție relevă un standard constituțional de protecție a principiului legalității, întrucât, statuează că normele care reglementează prescripția și actele întreruptive ale cursului prescripției reprezintă norme de drept penal supuse principiului legalității în cele două componente ale sale, referitoare, pe de o parte, la cerințele de previzibilitate și precizie și, pe de altă parte, la regula aplicării retroactive a dispozițiilor penale mai favorabile.

189. Acest standard național constituțional în materia principiului legalității este unul superior atât standardului stabilit de art. 49 din Carta

Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, cât și standardului impus de art.7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

190. S-a arătat că atât timp cât art. 7 din Convenție care reglementează principiul previzibilității legii penale, al neretroactivității infracțiunilor și pedepselor, și al aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*), exclude din domeniul său de aplicare normele care reglementează prescripția în materie penală, similar cu art. 49 din Cartă, executarea de către instanța națională a obligației juridice care-i revine conform Hotărârii din 23 iulie 2023 și Ordonanței din 9 ianuarie 2024, de a înlătura de la aplicare standardul național superior de protecție referitor la aplicarea retroactivă a legii mai favorabile, nu poate avea semnificația unei protecții vădit insuficiente a drepturilor garantate de Convenție.

VIII. Dispoziții legale incidente

Constituția României

Art. 1 Statul român [...]

(5) În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.

Art. 15 Universalitatea [...]

(2) Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.

Art. 16 Egalitatea în drepturi

(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

(2) Nimeni nu este mai presus de lege. [...]

Art. 20 Tratatelor internaționale privind drepturile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.

Art. 147 Deciziile Curții Constituționale

(1) Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept. [...]

(4) Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor.

Codul Penal

Art. 1 Legalitatea incriminării

(1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.

(2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.

Art. 3 Aplicarea legii penale în timp

Legea penală se aplică infracțiunilor săvârșite în timpul cât ea se află în vigoare.

Art. 5 Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei

(1) În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări ori completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile.

Art. 153 Prescripția răspunderii penale

(1) Prescripția înlătură răspunderea penală. [...]

Art. 155 Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale – în versiunea inițială din Codul penal

(1) Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză [...]

Art. 155 - modificat prin O.U.G. a Guvernului nr. 71 din 30 mai 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 531 din 30 mai 2022

(1) Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului.[...]

Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

Art. 7 Nicio pedeapsă fără lege

1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii,

era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.

Art. 15 Derogare în caz de stare de urgență

1. În caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice înaltă parte contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta convenție, în măsura strictă în care situația o cere și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional.

2. Dispoziția precedentă nu îngăduie nicio derogare de la art. 2, cu excepția cazului de deces rezultând din acte licite de război, și nici de la art. 3, art. 4 paragraful 1 și art. 7.

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

Art. 49 Principiile legalității și proporționalității infracțiunilor și pedepselor

(1) Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia infracțiune potrivit dreptului intern sau dreptului internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai mare decât cea aplicabilă la momentul săvârșirii infracțiunii. În cazul în care, ulterior săvârșirii infracțiunii, legea prevede o pedeapsă mai ușoară, se aplică aceasta din urmă.

(2) Prezentul articol nu aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane care s-a făcut vinovată de o acțiune sau omisiune care, în momentul săvârșirii, era incriminată pe baza principiilor generale recunoscute de comunitatea națiunilor. [...]

Art. 52 Întinderea și interpretarea drepturilor și principiilor

(1) Orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților recunoscute prin prezenta carte trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.

(2) Drepturile recunoscute prin prezenta carte care fac obiectul unor dispoziții prevăzute de tratate se exercită în condițiile și cu respectarea limitelor stabilite de acestea.

(3) În măsura în care prezenta carte conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă.

(4) În măsura în care prezenta cartă recunoaște drepturi fundamentale, așa cum rezultă acestea din tradițiile constituționale comune statelor membre, aceste drepturi sunt interpretate în conformitate cu tradițiile menționate. [...]

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

Articolul 325

(1) Uniunea și statele membre combat fraudă și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii prin măsuri luate în conformitate cu prezentul articol, măsuri care descurajează fraudele și oferă o protecție efectivă în statele membre, precum și în instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii.[...]

Convenția PIF

Art. 1 Dispoziții generale

(1) În sensul prezentei convenții, constituie fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Comunităților Europene:[...]

(b) în materie de venituri, orice acțiune sau omisiune intenționată cu privire la: folosirea sau prezentarea unor declarații sau documente false, inexacte sau incomplete, care au ca efect diminuarea ilegală a resurselor bugetului general al Comunităților Europene sau ale bugetelor gestionate de Comunitățile Europene sau în numele acestora; [...]

(2) Sub rezerva articolului 2 alineatul (2), fiecare stat membru ia măsurile necesare și adecvate pentru a transpune în dreptul penal intern dispozițiile alineatului (1) astfel încât comportamentele menționate să fie sancționate ca fapte penale.

(3) Sub rezerva articolului 2 alineatul (2), fiecare stat membru ia, de asemenea, măsurile necesare pentru a se asigura că întocmirea sau furnizarea cu intenție a declarațiilor sau documentelor false, inexacte sau incomplete care au efectul menționat la alineatul (1) constituie fapte penale în cazul în care ele nu sunt pedepsite deja ca infracțiuni principale sau complicitate, instigare sau tentativă de fraudă astfel cum este definită la alineatul (1) [...]

Art. 2 Sancțiuni

(1) Fiecare stat membru ia măsurile necesare pentru a se asigura că comportamentele menționate la articolul 1, precum și complicitatea, instigarea sau tentativa la comportamentele menționate la articolul 1 alineatul (1) se pedepsesc cu sancțiuni penale efective, proporționate și disuasive, inclusiv, cel puțin în cazurile de fraudă gravă, cu pedepse privative de libertate care pot duce la extrădare, înțelegându-se că trebuie considerată fraudă gravă oricare fraudă care implică o sumă minimă care urmează să fie stabilită de fiecare stat membru. Această sumă minimă nu poate fi stabilită la o sumă mai mare de 50 000 [de euro].

(2) Cu toate acestea, un stat membru poate să prevadă, pentru cazurile de fraudă minoră care implică o sumă totală mai mică de 4 000 [de euro] și care nu prezintă, în conformitate cu legislația sa, circumstanțe speciale grave, sancțiuni de altă natură decât cele prevăzute la alineatul (1).[...]

IX. OPINIA JUDECĂTORULUI RAPORTOR

A. Cu privire la admisibilitatea sesizării

191. Potrivit dispozițiilor art. 475 din Codul de procedură penală, dacă în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea o rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

192. În raport cu dispoziția legală anterior menționată, se constată că admisibilitatea unei sesizări formulată în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată de îndeplinirea cumulativă a următoarelor cerințe:

193. a. întrebarea să fie formulată în cursul judecății de un complet al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al unei curți de apel sau al unui tribunal investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță;

194. b. soluționarea pe fond a acelei cauze să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce formează obiectul sesizării;

195. c. existența unei chestiuni de drept care să nu fi fost încă dezlegată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin mecanismele legale ce asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către instanțele judecătorești sau să nu facă în prezent obiectul unui recurs în interesul legii.

196. Cu privire la sesizarea de față se constată că sunt îndeplinite cumulativ toate cerințele anterior enunțate.

197. Se constată, astfel, că este îndeplinită *condiția privind existența unei cauze aflate în cursul judecății în ultimă instanță*, Curtea de Apel Târgu Mureș – Secția penală fiind investită, în ultimul grad de jurisdicție, cu soluționarea apelurilor declarate de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – DIICOT – Serviciul Teritorial Târgu Mureș, partea civilă M.F.P., expertul judiciar B.H. și inculpații B.A., B.A.J., M.C., T.A., M.C.M. și V.P.F., împotriva sentinței penale nr. 129 din 14 octombrie 2022, pronunțată în dosarul nr. 2958/102/2021 al Tribunalului Mureș.

198. De asemenea, este îndeplinită și condiția negativă din conținutul art. 475 din Codul de procedură penală, în sensul că *asupra chestiunilor de drept supuse dezlegării nu s-a statuat anterior printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii de către Înalta Curte de Casație și Justiție și nici nu*

formează obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare. Așa cum a arătat și instanța de trimitere, deși Înalta Curte de Casație și Justiție s-a pronunțat asupra problemei de drept, dacă legea privitoare la întreruperea termenului de prescripție în vigoare în perioada 25 iunie 2018 – 30 mai 2022 poate fi aplicată retroactiv, ca lege mai favorabilă, prin Decizia nr. 67/2022, de această dată, în discuție nu este substanța dezlegării date anterior, ci aplicabilitatea ei, în urma hotărârii Curții de Justiție din cauza C-107/23.

199. Deși pe rolul Înaltei de Curți de Casație și Justiție s-a înregistrat la data de 13 mai 2024 sesizarea Curții de Apel Brașov nr. 1105/39/9 mai 2024, având ca obiect un recurs în interesul legii, vizând problematica prescripției în cazul infracțiunilor contra intereselor financiare ale UE, se constată nu doar în baza întrebărilor formulate, ci și a argumentelor care le susțin, că dezlegarea nu vizează aceeași problemă de drept. În esență, recursul în interesul legii promovat de Curtea de Apel Brașov urmărește dezlegarea problemelor: 1. Dacă în virtutea restrângerii standardului intern vizând aplicarea legii penale mai favorabile (*mitior lex*) se poate considera că actele de procedură anterioare datei de 25.06.2018 pot avea efect întreruptiv de prescripție, *indiferent de stadiul procesual și indiferent de valoarea prejudiciului*, fără a fi necesară evaluarea în concret a unui risc sistemic de impunitate în toate cauzele având ca obiect infracțiuni contra intereselor financiare ale Uniunii Europene și infracțiuni de corupție; dacă actele întrerupătoare de prescripție ulterioare datei de 30.05.2022 pot întrerupe curgerea termenului de prescripție a răspunderii penale.

200. Premisa declanșării mecanismului de unificare a fost constatarea existenței unor hotărâri definitive ale instanțelor, care au apreciat în mod neunitar, problematica in/existenței unei legislații unionale în materie de prescripție, precum și problematica includerii infracțiunilor de evaziune fiscală prin fraude la regimul TVA în categoria infracțiunilor care aduc atingere intereselor financiare ale UE. În același timp, se constată că deși în cadrul sesizării se face vorbire despre aplicarea sau nu a legii penale mai favorabile în acord cu Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți, în final problematica se restrânge la ne/aplicarea în funcție de valoarea prejudiciului și de stadiul procesual. În plus, sesizarea pentru recurs în interesul legii vizează și aspecte legate de cauze de corupție și pune în discuție, suplimentar, alte Hotărâri ale Curții de Justiție.

201. Prin urmare, se apreciază că existența sesizării de mai sus nu reprezintă o condiție de inadmisibilitate a sesizării de față.

202. În același timp se constată îndeplinită și cerința referitoare la *legătura problemei de drept ce se solicită a fi dezlegată cu soluționarea pe fond a cauzei.*

203. *Ratione materiae*, în prezenta cauză, sunt aplicabile dispozițiile art. 325 alin. 1 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) și art. 2 alin. 1 din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene (Convenția PIF), acuzațiile formulate vizând infracțiuni de evaziune

fiscală în materie de TVA, care au produs un prejudiciu de peste 50.000 de euro și infracțiuni de spălare a banilor, cu referire la produsul infracțiunii de evaziune fiscală.

204. Cu privire la aplicabilitatea dreptului Uniunii Europene în cauze având ca obiect infracțiunile mai sus menționate, se constată că prin Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 26 februarie 2013 pronunțată în cauza C-617/10 Akerberg Fransson, s-a reținut că în cauzele privind neîndeplinirea obligațiilor declarative în materie de TVA se afectează resursele proprii ale Uniunii care cuprind veniturile din aplicarea unei cote uniforme a bazelor armonizate de evaluarea TVA-ului, stabilite în conformitate cu normele Uniunii, astfel că există o legătură directă între colectarea veniturilor din TVA, cu respectarea dreptului Uniunii aplicabil și punerea la dispoziția bugetului Uniunii a resurselor TVA corespunzătoare, de vreme ce, orice lacună în colectarea celor dintâi se poate afla la originea unei reduceri a celor din urmă (pct. 24-31). Aceeași interpretare a domeniului de aplicare a Convenției PIF a fost reluată de CJUE și în cauza C – 105/14 (Taricco I), Curtea reținând că domeniul de aplicare al Convenției PIF, conform articolului 1 alineatul (1) litera b) acoperă în general și fără nicio restricție „veniturile” Uniunii referitoare la „resursele” „bugetului său general”. „Aceste resurse includ, nu în ultimul rând, și resursele proprii ale Uniunii care rezultă din colectarea TVA-ului. Există astfel o legătură directă între colectarea veniturilor din TVA de către statele membre și punerea la dispoziția bugetului Uniunii a resurselor TVA corespunzătoare” (pct. 100).

205. În același timp, cauza vizează și infracțiuni de spălare a banilor, care, potrivit art.1 lit. e din al doilea Protocol adițional la Convenție înseamnă „comportamentele, astfel cum sunt definite la articolul 1 a treia liniuță din Directiva 91/308/CEE, în legătură cu produsul fraudei, cel puțin în cazurile grave”. Cum art. 325 alin. 1 TFUE prevede obligația statelor de a combate atât fraudă, cât și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, se apreciază că și această infracțiune intră în domeniul de aplicare al art. 325 alin. (1) din TFUE și al Convenției PIF.

205. De asemenea, se constată că faptele de care sunt acuzați inculpații sunt anterioare datei de 6 iulie 2019, când Convenția PIF a fost înlocuită cu Directiva UE 2017/1371.

207. În continuare, se notează că problema de drept a cărei dezlegare se solicită are legătură cu soluționarea pe fond a cauzei și pentru că, așa cum s-a arătat cu ocazia expunerii pe scurt a cauzei în care s-a formulat prezenta sesizare, cererile de apel aflate în curs de soluționare se referă la o sentință prin care, în primă instanță s-a dispus, printre altele, în temeiul art.396 alin. (6) rap. la art. 16 alin. (1) lit. f) teza II-a Cod procedură penală, încetarea procesului penal, cu privire la infracțiunea de evaziune fiscală în formă continuată, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) și respectiv, art. 9 alin. (1) lit. c) și alin. (2) din Legea 241/2005, cu aplicarea art. 35 alin. (1) și art. 5 Cod penal, în ceea ce-i

privește pe inculpații C.Ș.D., B.A., M.C., T.A., M.C.M, R.A.M., R.C.L., B.A.J., V.P.F. și N.G.S. (trimiși în judecată ca autori sau complici), constatându-se intervenită *prescripția răspunderii penale*.

208. În esență, instanța de fond a reținut că, pentru infracțiunile de evaziune fiscală care fac obiectul acuzațiilor din cauză, a intervenit prescripția răspunderii penale, întrucât prin raportare la deciziile nr.297/26.04.2018 și nr. 358/26.05.2022 ale Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.155 alin. (1) din Codul penal, în intervalul 25.06.2018 – 30.05.2022, cuprins între data publicării în Monitorul Oficial a Deciziei nr.297/2018 și data modificării art.155 alin. (1) din Codul penal prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.71/2022 (publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr.531 din 30 mai 2022), *norma legală de la art.155 alin. (1) din Codul penal nu a reglementat niciun caz de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale*, fiind aplicabile doar termenele generale de prescripție prevăzute de art.154 alin. (1) Cod penal, iar această normă a fost aplicată ca lege mai favorabilă inculpaților.

209. În ceea ce privește infracțiunea de spălarea banilor prevăzută de art. 49 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 129/2019, deși s-a dispus, în baza art. 396 alin. (5) rap. la art. 16 alin. (1) lit. b teza I Cod procedură penală, achitarea inculpaților, ca autori sau instigatori, instanța de apel a schimbat încadrarea juridică în infracțiunea de spălarea banilor prevăzută de art. 49 alin. (1) lit. a) din Legea 129/2019, astfel încât, și pentru această infracțiune modul de dezlegare a problemei de drept va avea înrâurire asupra soluției ce se va da în cauză.

210. În continuare se reține că după pronunțarea sentinței de către prima instanță și investirea instanței de trimitere cu soluționarea cererilor de apel, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Marea Cameră a pronunțat în cauza C-107/2023 PPU (Lin), Hotărârea din data de 24 iulie 2023, prin care, în interpretarea art.325 alineatul (1) TFUE și art. 2 alineatul (1) din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, a stabilit că instanțele unui stat membru sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare, întrucât aplicarea acestui standard pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale, prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei CCR nr. 297/2018, este de natură să compromită supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii.

211. Cu referire la acest aspect este de menționat faptul că, în cauza în care s-a formulat întrebarea prealabilă de față, problematica prescripției răspunderii penale se raportează, potrivit informațiilor comunicate de instanța de

trimitere, la acte de procedură comunicabile inculpatului, anterioare datei de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 297/2018. Prin urmare, aplicarea sau nu, în mod retroactiv, a legii penale mai favorabile, vizând întreruperea prescripției răspunderii penale, influențează în mod categoric soluționarea cauzei.

212. Având în vedere aspectele asupra cărora Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat prin hotărârea menționată, este evident că răspunsul la problemele de drept invocate de instanța de trimitere influențează în mod hotărâtor soluția ce ar putea fi pronunțată în cauză, instanța de apel urmând să stabilească, în mod definitiv, dacă interpretarea dată prin hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene permite lăsarea ca neaplicat a unui standard național de protecție referitor la aplicarea retroactivă a legii mai favorabile, cu referire la întreruperea curgerii termenului de prescripție a răspunderii penale.

213. Ca urmare, având în vedere că:

- prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, s-a stabilit că normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial) supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din Codul penal, cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex* prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată, și art. 5 din Codul penal;

-pe de altă parte, că, prin Hotărârea din 24 iulie 2023 din cauza C-107/23 PPU Curtea de Justiție a Uniunii Europene a stabilit că instanțele unui stat membru al Uniunii „sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare;

214. Rezultă că instanțele naționale, în cauzele având ca obiect fraude grave împotriva intereselor financiare ale UE, sunt puse în fața a două obligații inconciliabile, de a face, și în același timp, de a nu face, aplicarea principiului *mitior lex* în ceea ce privește întreruperea curgerii termenului prescripției răspunderii penale. De aici derivă și dificultatea problemei a cărei dezlegare se solicită, aceasta cu atât mai mult cu cât, dreptul pozitiv nu furnizează nicio soluție în cazul în care există un concurs de reglementări obligatorii, ce furnizează soluții diferite, cerându-se practic instanței supreme să clarifice asupra aplicabilității principiului *mitior lex* după pronunțarea Hotărârii în cauza C-107/23 PPU.

215. În fine, este de menționat faptul că, așa cum rezultă din punctele de vedere comunicate, după pronunțarea Hotărârii în Cauza C – 107/23 PPU, opiniile instanțelor privind aplicarea dezlegării date prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție sunt diferite și prin urmare, în aprecierea

judecătorului raportor, condiția de admisibilitate a sesizării este îndeplinită și din perspectiva existenței unei veritabile probleme de drept care necesită intervenția instanței supreme, în procedura prevăzută de art.475 din Codul de procedură penală.

216. B. În ceea ce privește solicitarea instanței de trimitere de sesizare a Curții Europene a Drepturilor Omului cu o cerere de aviz consultativ privind interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenție, vizând întrebarea :

217. „În contextul hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene din cauza C-107/23 PPU, care privește conflictul dintre cerința de drept al Uniunii Europene de combatere a fraudelor grave împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene și principiile de drept constituțional român privitoare la non-retroactivitatea legii penale și securitatea juridică, cum poate un stat membru reconcilia obligațiile sale care decurg din dreptul Uniunii Europene cu obligația sa de respectare a Convenției Europene a Drepturilor Omului și în special a interdicției aplicării retroactive a legii penale mai puțin favorabile, atunci când dreptul național și dreptul Uniunii oferă interpretări divergente cu privire la întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale?”

218. **Opinia judecătorului raportor este aceea că solicitarea de sesizare a Curții Europene a Drepturilor Omului este inadmisibilă.**

219. În prealabil este de notat că prin Protocolul nr. 16 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, adoptat la Strasbourg la 2 octombrie 2013 și ratificat de România prin Legea nr. 173/8 iunie 2022 au fost extinse competențele Curții Europene la acordarea de avize consultative privind aspectele de principiu referitoare la interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenție, la solicitarea instanțelor naționale competente, cu respectarea principiului subsidiarității. Scopul Protocolului este acela de a asigura o jurisprudență cât mai unitară între statele membre cu privire la drepturile garantate prin Convenție. Potrivit Legii de ratificare nr. 172/2022, instanțele naționale care pot adresa Curții cereri de aviz consultativ sunt Curtea Constituțională și Înalta Curte de Casație și Justiție.

220. Potrivit Protocolului, avizele consultative vor putea fi solicitate doar în *cauzele pendinte* în fața instanțelor naționale care vor motiva în fapt și în drept cererea. Dacă cererea este considerată admisibilă, avizul consultativ va fi emis de către Marea Cameră, va fi motivat și nu va avea caracter obligatoriu pentru instanțele naționale.

221. Din Instrucțiunile emise de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru procedura de aviz consultativ, rezultă că instanțele pot uza de posibilitatea de a formula o cerere pentru emiterea unui aviz consultativ, atunci când se pune o problemă nouă de drept în sfera Convenției sau când aplicarea

jurisprudenței Curții nu se impune cu evidență în cauza pendinte ori, aparent, este inconsecventă.

222. Cu referire la mecanismul acordării avizului consultativ, Curtea Europeană a emis o serie de considerații general aplicabile, arătând într-un aviz recent acordat (Avizul consultativ solicitat de Curtea de Casație din Armenia – Cererea nr.P16 2021-001) că „scopul procedurii de aviz consultativ este de a spori și mai mult interacțiunea dintre Curte și autoritățile naționale și, astfel, de a consolida punerea în aplicare a Convenției, în conformitate cu principiul subsidiarității”, permițând instanțelor naționale desemnate să solicite Curții să emită un aviz cu privire la „chestiuni de principiu referitoare la interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenție sau în protocoalele la aceasta” (articolul 1 § 1 din Protocolul nr. 16) care apar „în contextul unei cauze pendinte în fața acestora” (articolul 1 § 2 din Protocolul nr. 16). Scopul procedurii (...) este de a oferi instanței solicitante îndrumări cu privire la aspectele legate de Convenție atunci când se pronunță asupra cauzei aflate pe rolul acesteia. (...) Rolul său se limitează la emiterea unui aviz cu privire la întrebările care îi sunt adresate. Revine instanței judecătorești sau tribunalului solicitant să soluționeze chestiunile ridicate de cauză și să tragă, după caz, concluziile care decurg din avizul formulat de Curte pentru dispozițiile de drept intern invocate în cauză și pentru soluționarea cauzei”.

223. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că nu are competență să aplice dreptul Uniunii Europene ori să examineze compatibilitatea unei măsuri sau a unei decizii naționale cu dreptul UE [Jeunesse împotriva Țărilor de Jos (MC), 2014, pct. 110; K.I. împotriva Franței, 2021, pct. 123; a se vedea, de asemenea, în mod similar, Parti nationaliste basque – Organisation régionale d’Iparralde împotriva Franței, 2007, pct. 48; Avotiņš împotriva Letoniei (MC), 2016, pct. 100] ori să se pronunțe cu privire la interpretarea dreptului UE de către CJUE (Lechouritou și alții împotriva Germaniei și a altor 26 de state membre ale Uniunii Europene (dec.) [comitet], 2012]. Autoritățile naționale, în special instanțele de judecată, sunt cele cărora le revine în primul rând sarcina de a interpreta și a aplica dreptul național, dacă este necesar, în conformitate cu dreptul U.E. Rolul Curții se limitează la a verifica dacă efectele unei astfel de decizii într-un caz concret sunt compatibile cu Convenția (K.I. împotriva Franței, 2021, pct. 123).

224. Tot astfel, Curtea a statuat că, deși Convenția nu interzice părților contractante să transfere puterea suverană unei organizații internaționale (inclusiv uneia supranațională, UE, n.a.) pentru a continua cooperarea în anumite domenii de activitate, statele părți rămân totuși responsabile în temeiul art. 1 din Convenție pentru toate actele și omisiunile organelor lor, inclusiv cele care decurg din necesitatea respectării obligațiilor legale internaționale [Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva

Irlandei (MC), 2005, pct. 153]. Totuși, măsurile luate de stat în conformitate cu aceste obligații legale sunt justificate atât timp cât se consideră că organizația relevantă protejează drepturile fundamentale într-un mod care poate fi considerat cel puțin echivalent cu protecția conferită de Convenție.

225. Reținând că solicitarea formulată de instanța de trimitere nu se limitează la interpretarea dreptului intern în lumina Convenției, chiar în condițiile în care normele europene cu efect direct fac parte din ordinea juridică națională, cu toate acestea, așa cum a statuat Curtea Europeană în jurisprudența sa, aceasta nu are competență să aplice dreptul Uniunii Europene ori să examineze compatibilitatea unei măsuri sau a unei decizii naționale cu dreptul UE. Or solicitarea de aviz chiar la această compatibilitate se referă.

226. În plus, se reține că prin Avizul emis la 26 aprilie 2022 de către Curtea Europeană, la solicitarea Curții de Casație din Republica Armenia, pentru a se stabili compatibilitatea cu principiul legalității incriminării și pedepsei a situației în care printr-o normă de drept internațional s-a prevăzut imprescriptibilitatea faptelor precum cele din cauză (tortură), deși potrivit dreptului național răspunderea penală era prescrisă, Curtea a constatat că situația analizată, în care modificarea legislativă privind prelungirea termenului de prescripție a răspunderii penale a intervenit după expirarea termenului de prescripție inițial, trebuie considerată ca fiind incompatibilă cu principiile fundamentale ale legalității și previzibilității consacrate de articolul 7 din Convenție (paragraful 77 din Avizul emis în data de 26 aprilie 2022). A statuat încălcarea articolului 7 din Convenție atunci când răspunderea penală a fost „reactivată” după expirarea unui termen de prescripție, întrucât în caz contrar înseamnă acceptarea „aplicării retroactive a legii penale în defavoarea unui acuzat”.

227. Prin urmare, în raport de considerentele expuse, se apreciază că solicitarea de sesizare a Curții Europene a Dreptului Omului în vederea emiterii unui aviz consultativ este inadmisibilă.

C.În ceea ce privește solicitarea subsidiară de formulare a unei noi sesizări a Curții de Justiție, pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, judecătorul raportor o apreciază, de asemenea, inadmisibilă.

228. Instanța de trimitere a considerat că se impune formularea unei noi întrebări preliminare către Curtea de Justiție a Uniunii Europene, având următorul conținut „În lumina principiilor securității juridice, previzibilității și non-retroactivității, consacrate de art. 2 TUE și de art. 49 alin. 1 din Cartă și aplicate în hotărârea Curții de Justiție din cauza C-42/17, și luând în considerare interpretarea art. 325 alin. 1 TFUE și art. 2 alin. 1 din Convenția PIF făcută prin hotărârea din cauza C-107/23, cum trebuie să aplice instanțele naționale normele de drept al Uniunii care sunt, potențial, în conflict cu protecția constituțională a drepturilor fundamentale; privitoare în special la non-retroactivitatea legii penale

mai puțin favorabile și la calcularea termenului de prescripție a răspunderii penale? Mai concret, care sunt criteriile pe care instanțele naționale trebuie să le aplice pentru a garanta că aplicarea dreptului Uniunii nu conduce la o situație de insecuritate juridică și nu afectează posibilitatea persoanelor interesate de a prevedea consecințele legale ale actelor lor?”

229. Instanța de trimitere a apreciat că sesizarea este necesară ca urmare a complexității operațiunii de punere în balans care trebuie efectuată și a faptului că această operațiune de punere în balans implică reconcilierea a două standarde diferite, formulate de Curtea de Justiție în cauzele C-42/17 și C-107/23, precum și a standardului național de protecție formulat de instanța supremă prin Decizia nr. 67/2022. S-a apreciat că noua trimitere preliminară trebuie să plece de la normele de drept al Uniunii interpretate în cauza C-107/23, adică art. 325 alin. 1 TFUE și art. 2 alin. 1 din Convenția PIF, dar trebuie să vizeze în mod expres și interpretarea principiului non-retroactivității legii penale mai puțin favorabile consacrat de art. 49 alin. 1 din Cartă și a principiului respectării statului de drept consacrat de art. 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană.

230. Altfel spus, instanța de trimitere, plecând de la premisa existenței a două standarde diferite formulate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cauzele C-42/17 și C-107/23, pe de o parte, și a existenței unui standard național ce rezultă din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, solicită instanței europene să clarifice modul în care instanțele naționale vor aplica acele norme de drept european care se află în conflict cu standardele naționale, constituționale, de protecție a drepturilor fundamentale.

231. Potrivit dispozițiilor art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la: a) interpretarea tratatelor; b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

232. În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanță este obligată să sesizeze Curtea.

233. Potrivit jurisprudenței constante a Curții de Justiție, procedura instituită la articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe (a se vedea Hotărârea din 27 noiembrie 2012, Pringle, C-370/12, EU:C:2012:756, punctul 83 și Ordonanța din 8 septembrie 2016, Google Ireland și Google Italy, C 322/15, EU:C:2016:672, punctul 14).

234. Prin Hotărârea din 6 octombrie 1982, pronunțată în Cauza 283/81, interpretând art. 177 din Tratatul CEE, a statuat că: “Articolul 177 al treilea paragraf trebuie să fie interpretat în sensul că o instanță națională ale cărei

decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern trebuie, atunci când se pune o problemă de drept comunitar în cauza dedusă judecătii sale, să își îndeplinească obligația de sesizare a Curții de Justiție, cu excepția cazului în care constată că problema invocată nu este pertinentă sau că dispoziția comunitară în cauză a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții sau că aplicarea corectă a dreptului comunitar se impune cu o asemenea evidență încât nu mai lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.”

235. Hotărârea de mai sus are o valoare de principiu, fiind aplicabilă și în raport de prevederile art. 267 TFUE, iar din conținutul acesteia rezultă că sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene este triplu condiționată, respectiv (i) întrebarea prealabilă să vizeze interpretarea sau, după caz, validitatea actelor normative ale Uniunii, (ii) problema de drept invocată să fie pertinentă, în sensul că decizia CJUE este necesară pentru soluționarea corectă a cauzei, iar (iii) dispoziția a cărei interpretare se solicită să nu fi făcut obiectul unei alte examinări a CJUE.

236. Deși instanța de trimitere consideră că sunt necesare interpretări suplimentare din partea CJUE față de potențialul conflict între normele UE, astfel cum au fost interpretate, și protecția constituțională în ceea ce privește neretroactivitatea legii penale mai puțin favorabile (mai severe), făcând trimitere la existența a două standarde de protecție diferite enunțate de Curte în Cauza M. A. S. și M. B. (C-42/17) și Cauza C-107/23 PPU (Lin), precum și la standardul național de protecție rezultat din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, se constată că instanța europeană a relevat deja în jurisprudența sa modul în care interpretează compatibilitatea dintre obligația instanțelor naționale de a lăsa neaplicate dispoziții de drept intern (inclusiv cele referitoare la prescripție), care s-ar opune aplicării de sancțiuni efective și disuasive în cauzele având ca obiect infracțiuni de fraudă gravă împotriva intereselor financiare ale UE și principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, în componentele acestuia referitoare la accesibilitate, previzibilitate și neretroactivitatea legii penale mai puțin favorabile (retroactivitatea fiind înțeleasă atât ca o sancționare penală a unui comportament care nu era interzis înainte de data săvârșirii infracțiunii, dar și ca o agravare a regimului răspunderii penale).

237. De asemenea, Curtea a clarificat și diferența dintre standardele enunțate prin cele două hotărâri ale sale anterior menționate, în hotărârea din urmă (pronunțată în Cauza C-107/23 PPU), la pct.120, arătând că a diferențiat principiul neretroactivității legii penale mai severe de principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, diferență care justifică concluziile aparent diferite la care a ajuns în cele două Hotărâri, cea din cauza M. A. S. și M. B. (C-42/17) și cea din cauza C-107/23 PPU (Lin).

238. În același timp, se constată că prin Hotărârea din cauza C-107/23 PPU, Curtea de Justiție a statuat asupra domeniului de aplicare a dispozițiilor

art. 49 din Cartă, cu referire la prescripția în materie penală (pct. 108), prin raportare la aplicarea legii penale mai favorabile.

239. Constatând că deja Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat asupra interpretării aspectelor cu privire la care instanța de trimitere a apreciat că sunt necesare clarificări suplimentare, o nouă cerere de sesizare nu este necesară, solicitarea fiind, prin urmare, apreciată ca inadmisibilă.

D. Pe fondul sesizării

D.1. Contextul la data sesizării Înaltei Curți

240. Întrebarea adresată de instanța de trimitere a fost formulată în contextul în care, anterior, prin două Decizii ale Curții Constituționale a României, dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal, referitoare la întreruperea curgerii termenului de prescripție a răspunderii penale au fost declarate neconstituționale iar legea penală astfel sancționată nu a mai prevăzut posibilitatea întreruperii curgerii termenului de prescripție (cu consecința curgerii unui nou termen - prescripția specială), singura formă de prescripție a răspunderii penale rămasă în fondul activ al legislației fiind prescripția generală.

241. Prin Decizia Curții Constituționale a României nr. 297/26 aprilie 2018¹¹ s-a constatat că soluția legislativă care prevedea întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea „oricărui act de procedură în cauză” din cuprinsul dispozițiilor art. 155 alin. (1) din Codul penal, este neconstituțională deoarece dispozițiile legale sunt lipsite de previzibilitate și totodată, contrare principiului legalității incriminării și pedepsei, întrucât sintagma „oricărui act de procedură” din cuprinsul acestora are în vedere și acte ce nu sunt comunicate suspectului sau inculpatului, nepermițându-i acestuia să cunoască aspectul întreruperii cursului prescripției și al începerii unui nou termen de prescripție a răspunderii sale penale (pct. 31).

242. Ulterior, prin Decizia nr. 358/26 mai 2022¹², Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate, și a constatat că dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal sunt neconstituționale în ansamblul lor. Pentru a decide astfel, instanța de contencios constituțional a reținut că Decizia nr. 297/26 aprilie 2018 a sancționat unica *soluție legislativă* pe care textul de lege criticat o conținea, astfel că, aceasta nu va putea fi încadrată în categoria deciziilor interpretative, ci, prin efectele pe care le produce, împrumută natura juridică a unei decizii simple/extreme, întrucât, constatând neconstituționalitatea faptului că întreruperea cursului termenului prescripției răspunderii penale se realiza prin îndeplinirea *oricărui act de procedură în cauză*, Curtea a sancționat unica soluție legislativă pe care dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal o reglementau.

243. În absența intervenției active a legiuitorului, prin reglementarea expresă a cazurilor apte să întrerupă cursul termenului prescripției răspunderii

¹¹ Publicată în M.Of. nr. 518/25.06.2018

¹² Publicată în M.Of. nr. 565/09.06.2022

penale, fondul activ al legislației nu a mai conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale. A rezultat așadar, din considerentele obligatorii ale Deciziei Curții Constituționale nr. 358/2022, că Decizia nr. 297/2018 a alterat activitatea substanțială a normei unice prevăzute de lege, în sensul că, până la data modificării prevederilor art. 155 alin. (1) din Codul penal, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 71/2022, respectivul text normativ nu a reglementat un caz de întrerupere a prescripției răspunderii penale.

244. Contextul în care fondul normativ intern privind întreruperea prescripției răspunderii penale a fost reconfigurat prin cele două decizii ale Curții Constituționale, a fost urmat de pronunțarea de către Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru pronunțarea unor chestiuni de drept în materie penală, a Deciziei nr. 67/25.10.2022¹³, prin care s-a stabilit că normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial) supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din Codul penal, cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex* prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată, și art. 5 din Codul penal.

245. Instanța supremă a reținut prin decizia mai sus menționată, că în dreptul român, potrivit jurisprudenței obligatorii a Curții Constituționale, prescripția răspunderii penale este considerată o instituție de drept material și întrucât produce efecte asupra regimului răspunderii penale, aceasta este supusă exigențelor care derivă din principiul legalității incriminării și pedepsei, în acest sens făcând trimitere la Decizia nr. 297/2018 a Curții Constituționale care a inclus în mod explicit în domeniul de aplicare a principiului legalității incriminării și pedepsei, normele care reglementează prescripția răspunderii penale, reținând astfel că standardul național de protecție circumscris exigențelor ce derivă din acest principiu este superior celui consacrat prin jurisprudența CEDO. Or, potrivit art. 20 din Constituția României, republicată, și astfel cum s-a reținut în jurisprudența Curții Constituționale (Decizia nr. 1092/2012) „este indiscutabil recunoscut în teoria juridică că regula generală de soluționare a conflictelor de legi în timp, în materie penală, impune aplicarea normelor mai puțin severe și că, dincolo de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care din această perspectivă este mai restrictivă, Constituția României dispune în art. 20 alin. (2) că, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele internaționale privitoare la drepturile omului la care România este parte și legile interne, vor avea prioritate acestea din urmă ori de câte ori conțin dispoziții mai favorabile”. În același timp, „consecința includerii în dreptul național a normelor în materia prescripției răspunderii penale în domeniul de aplicare a principiului legalității incriminării rezidă în obligația autorităților judiciare de a asigura respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor acuzate, astfel cum

¹³ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 1141 din 28 nov.2022

rezultă acestea din conținutul art. 7 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și art. 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în special sub aspectul cerinței ca legea penală aplicabilă să fie previzibilă, precisă și neretroactivă”.

246. Ulterior acestor decizii, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a pronunțat Hotărârea din 24 iulie 2023 (Marea Cameră), în cauza C-107/23 PPU (Lin), prin care a stabilit că articolul 325 alineatul (1) TFUE și articolul 2 alineatul (1) din Convenția elaborată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, semnată la Bruxelles la 26 iulie 1995 și anexată la Actul Consiliului din 26 iulie 1995, trebuie interpretate în sensul că instanțele unui stat membru sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție, inclusiv în cadrul unor căi de atac îndreptate împotriva unor hotărâri definitive, a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale în astfel de procese prin acte de procedură intervenite înainte de invalidarea dispozițiilor legale privind întreruperea termenului prescripției penale.

247. În esență, Curtea de Justiție a reținut că situația juridică ce rezultă din aplicarea Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, precum și din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție generează un risc sistemic de impunitate pentru infracțiunile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, or, existența unui asemenea risc constituie un caz de incompatibilitate cu cerințele articolului 325 alineatul (1) TFUE și ale articolului 2 alineatul (1) din Convenția PIF.

D.2. În ceea ce privește întrebarea formulată

248. Întrebarea adresată de instanța de trimitere este una tranșantă, respectiv, se solicită instanței supreme să răspundă dacă instanța va lăsa neaplicat standardul național de protecție a drepturilor fundamentale, reprezentat de aplicarea retroactivă a legii penale mai favorabile- *mitior lex*-, în interpretarea dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în limitele rezultate din Hotărârea din 24 iulie 2023 (Marea Cameră), în cauza C-107/23 PPU (Lin), cu alte cuvinte, dacă instanța va lăsa neaplicată legea mai favorabilă care permite ca efectele lipsei unor cauze de întrerupere a termenului de prescripție a răspunderii penale să retroactiveze la acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018 (data publicării Deciziei CCR nr. 297/2018).

249. În realitate, argumentele dezvoltate în încheierea de sesizare a instanței de trimitere, în favoarea atât a unui răspuns afirmativ, cât și unuia negativ la întrebarea adresată, se constituie în tot atâtea întrebări intermediare

care au stat la baza întrebării finale și care sunt apreciate ca fiind pertinente din perspectiva analizei ce se impune a fi efectuată.

250. În același timp, judecătorul raportor constată că răspunsul la o atare întrebare presupune, în mod necesar, examinarea pe de o parte, a argumentelor Curții de Justiție a Uniunii Europene redată în Hotărârea din cauza C-107/23 PPU, pe de altă parte, a standardului de protecție a drepturilor fundamentale reprezentat de principiul legalității incriminării și a pedepsei, în componenta privind aplicarea neretroactivă a legii penale mai severe, cu corolarul acestuia *mitior lex*, astfel cum este configurat în ordinea constituțională română, în art. 7 din Convenția europeană a drepturilor omului și art. 49 din Cartea drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

251. Se reține astfel că Hotărârea din cauza C-107/23 PPU a fost pronunțată de Curtea de Justiție ca urmare a unei cereri de decizie preliminară formulată de o instanță din România, vizând interpretarea dispozițiilor articolului 325 alineatul (1) TFUE, a articolului 2 alineatul (1) din Convenția PIF și a articolului 49 alin. (1) din Cartă, instanța de trimitere întrebând dacă aceste dispoziții trebuie interpretate în sensul că instanțele unui stat membru sunt obligate să lase neaplicate, pe de o parte, decizii ale Curții Constituționale a acestui stat membru prin care este invalidată dispoziția legislativă națională care reglementează cauzele de întrerupere a termenului de prescripție în materie penală, din cauza unei încălcări a principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, precum și, pe de altă parte, o decizie a instanței supreme a statului membru menționat, din care reiese că normele care reglementează aceste cauze de întrerupere, astfel cum decurg din această jurisprudență constituțională, pot fi aplicate retroactiv ca lege penală mai favorabilă (*lex mitior*) pentru a repune în discuție hotărâri definitive de condamnare, în condițiile în care aceste decizii au drept consecință încetarea, ca urmare a prescrierii răspunderii penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii.

252. Cu titlu prealabil, arătăm că este de netăgăduit obligația instanțelor de judecată de a respecta și aplica hotărârile pronunțate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în interpretarea dispozițiilor de drept unional care au efect direct, precum sunt cele din Hotărârea din 24 iulie pronunțată în cauza C – 107/23 PPU, precum și de a asigura aplicarea prevalentă a dispozițiilor dreptului unional în limitele de competență ale Uniunii.

253. Hotărârea din 24 iulie 2023 (Marea Cameră), în cauza C-107/23 PPU (Lin) a fost pronunțată de Curtea de Justiție în baza dispozițiilor articolului 325 alineatul (1) TFUE și articolului 2 alineatul (1) din Convenția adoptată în temeiul articolului K.3. din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind

protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene (Convenția PIF) și cele trei protocoale adiționale ale acesteia.

254. Este de menționat că după ce o perioadă îndelungată în evoluția dreptului european a existat doar dimensiunea administrativă a protecției intereselor financiare ale Uniunii, determinată de împrejurarea că dimensiunea penală a protecției intereselor financiare nu a făcut parte din competențele Uniunii (Comunităților), ulterior Tratatului de la Maastricht din 1992, în cadrul pilonului al III-lea interguvernamental, a început să se manifeste și dimensiunea penală a protejării intereselor financiare ale construcției europene.

255. Necesitatea incriminării fraudelor care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii a fost prevăzută în Convenția adoptată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene, în preambulul Convenției făcându-se referire la criteriile stabilite pe cale jurisprudențială de către CJUE, în cauza *Comisia împotriva Republicii Elene*, în materia combaterii fraudelor contra intereselor financiare ale Uniunii, respectiv caracterul efectiv, proporțional și disuasiv al sancțiunilor ce trebuie aplicate.

256. Convenția a prevăzut în cuprinsul dispozițiilor articolelor 1 și 2 norme minime de armonizare în ceea ce privește definirea fraudelor împotriva intereselor financiare și a sancțiunilor aplicabile, acestea din urmă trebuind să fie efective, proporționale și disuasive, cel puțin în cazurile de fraudă gravă, apreciată ca fiind o fraudă de cel puțin 50.000 de euro.

257. România a devenit parte la Convenție și la cele trei protocoale ale sale prin efectul punctului 3 al Anexei 1 la Tratatul privind aderarea Republicii Bulgaria și a României la Uniunea Europeană. Decizia Consiliului din 6 decembrie 2007 privind aderarea Bulgariei și a României la Convenția adoptată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, la Protocolul din 27 septembrie 1996, la Protocolul din 29 noiembrie 1996 și la cel de-al doilea Protocol din 19 iunie 1997 (2008/40/JAI), publicată în JO L 9 din 12.01.2008, a luat act despre acest fapt.

258. Ca urmare a Tratatului de la Lisabona, TFUE consacră, în art. 325 intitulat „*Combaterea fraudei*”, principiile fundamentale ale acțiunii UE și a statelor membre în materia luptei împotriva faptelor ilicite ce cauzează sau pot cauza prejudicii Uniunii. Aceste principii sunt: combaterea efectivă și echivalentă a fraudelor¹⁴ (cel de-al doilea concept fiind cunoscut și sub denumirea de principiul asimilării¹⁵) și principiul cooperării loiale.¹⁶ Cristalizarea lor în timp s-a produs pornind de la jurisprudența CJUE, începând

¹⁴ Art. 325 alin. (4) TFUE – combaterea efectivă și echivalentă

¹⁵ Art. 325 alin. (2) TFUE – principiul asimilării.

¹⁶ Art. 325 alin. (3) TFUE.

cu hotărârea pronunțată în așa-numita „Cauză a porumbului grecesc”¹⁷. Tratatul de la Lisabona, semnat la 13 decembrie 2007 a fost ratificat de România la 4 februarie 2008 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2009.

259. Din dispozițiile mai sus menționate, se desprinde cu evidență ideea că deși nu reprezintă o competență exclusivă a Uniunii din punctul de vedere al principiului atribuirii de competențe, protecția intereselor financiare este un domeniu prioritar de acțiune al acesteia iar din formularea art. 310 alin. (6) TFUE, rezultă că în materia combaterii fraudei și a altor activități ilegale care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii, ca parte a unui concept mai larg de protecție a intereselor financiare, există o competență partajată a UE cu statele membre.

260. În Hotărârea din 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU (pct.80) Curtea de Justiție a reținut că edictarea unor sancțiuni penale în vederea protejării intereselor financiare ale Uniunii, în special a perceperii corecte a acestor venituri, ține de o competență partajată între Uniune și statele membre, în sensul articolului 4 alineatul (2) TFUE (în acest sens fiind indicată și Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 43).

261. În continuare, reținând competențele Uniunii Europene în stabilirea normelor minime privind incriminarea fraudelor împotriva intereselor financiare ale acesteia și a sancțiunilor aplicabile (cu precizarea că prin Convenția PIF s-a prevăzut doar aplicarea de sancțiuni penale efective, proporționale și disuasive, nu și cuantumul acestora, astfel de norme minime de armonizare fiind introduse ulterior prin Directiva 2017/1371), constatăm că potrivit dispozițiilor art. 267 TFUE Curtea de Justiție a Uniunii asigură interpretarea tratatelor și a actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

262. Prin urmare, concluzia care se desprinde de aici este aceea că, interpretarea pe care Curtea de Justiție o dă dispozițiilor de drept al Uniunii cu privire la obligația statelor membre de a combate în mod eficient fraude și alte acțiuni ilicite care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii, se impune statelor membre și deci, autorităților acestora, legislative sau judecătorești, cu necesitate.

263. În Hotărârea pronunțată, pe baza informațiilor transmise de instanța de trimitere (pct. 91), Curtea de Justiție a reținut că situația juridică ce rezultă din aplicarea Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, precum și din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție generează un risc sistemic de impunitate pentru infracțiunile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, în special în cauzele a căror complexitate impune efectuarea unor cercetări mai îndelungate de către autoritățile penale. Or, existența unui asemenea risc sistemic de impunitate constituie un caz de incompatibilitate cu cerințele

¹⁷ CJUE, Hotărârea din 21 septembrie 1989

articolului 325 alineatul (1) TFUE și ale articolului 2 alineatul (1) din Convenția PIF, astfel cum au fost amintite în hotărâre (pct. 91).

264. Cât privește **obligățiile impuse instanțelor naționale**, după ce în prealabil Curtea de Justiție a statuat o **obligăție de principiu** pentru acestea, ca, în conformitate cu articolul 325 alineatul (1) TFUE și cu articolul 2 alineatul (1) din Convenția PIF, să lase neaplicate Deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, din care rezultă că, în perioada cuprinsă între 25 iunie 2018 și 30 mai 2022, dreptul român nu prevedea nicio cauză de întrerupere a termenului de prescripție a răspunderii penale, în măsura în care aceste decizii au efectul de a conduce la prescrierea răspunderii penale într-un număr mare de cazuri de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii (pct.98) și, în același timp, de a lăsa neaplicată Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în măsura în care această decizie permite invocarea prescripției răspunderii penale, în temeiul efectelor Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, ca lege penală mai favorabilă (*lex mitior*), amplificând riscul sistemic de impunitate pentru astfel de infracțiuni (pct. 99), în concret, după ce a analizat **compatibilitatea acestei obligații impuse instanțelor cu protecția drepturilor fundamentale**, a statuat asupra **obligăției instanțelor de a lăsa neaplicat standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*)** care permite repunerea în discuție, inclusiv în cadrul unor căi de atac îndreptate împotriva unor hotărâri definitive, a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale în astfel de procese prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare.

265. Se constată că argumentele care au fundamentat această soluție pun în evidență analiza de către Curtea de Justiție a **principiului legalității infracțiunilor și pedepselor**, separat, sub diferitele sale cerințe, respectiv, **previzibilitatea și precizia legii penale**, pe de o parte, și **aplicarea retroactivă a legii penale mai favorabile**, pe de altă parte. Aceasta, întrucât, în procesul de evaluare a conformității normelor cu dreptul Uniunii, folosind informațiile și explicațiile instanței de trimitere, Curtea a reținut următoarele: „Contrar standardului național de protecție referitor la previzibilitatea legii penale, care, **potrivit instanței de trimitere**, se limitează la neutralizarea efectului de întrerupere al actelor de procedură efectuate în perioada cuprinsă între 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale, și 30 mai 2022, data intrării în vigoare a O.U.G nr. 71/2002, standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) ar permite, cel puțin în anumite cazuri, neutralizarea efectului de întrerupere a unor acte de procedură efectuate chiar și înainte de 25 iunie 2018, dar după intrarea în vigoare a Codului penal la 1 februarie 2014, respectiv pentru o perioadă mai mare de patru ani” (pct. 122).

266. În concret, reținând că principiul legalității infracțiunilor și pedepselor impune ca dispozițiile legii penale să asigure accesibilitatea și previzibilitatea, în ceea ce privește atât definiția infracțiunii, cât și stabilirea pedepsei, iar precizia legii penale presupune ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele, condiție apreciată ca fiind îndeplinită atunci când justițiabilul poate ști, pornind de la textul dispoziției pertinente, și, la nevoie, cu ajutorul interpretării care îi este dată de instanțe, care sunt acțiunile și omisiunile care angajează răspunderea sa penală, Curtea de Justiție a stabilit că: atunci când a statuat, într-o primă etapă, că **legiuitorul român a încălcat principiul constituțional al previzibilității și preciziei legii penale** prin faptul că a permis ca actele de procedură să întrerupă termenul de prescripție a răspunderii penale chiar dacă aceste acte nu erau comunicate suspectului sau inculpatului, **Curtea Constituțională din România a aplicat un standard național de protecție a drepturilor fundamentale care vine în completarea protecției împotriva arbitrariului în materie penală, astfel cum este asigurată de dreptul Uniunii, în temeiul principiului securității juridice.** Ea a aplicat un astfel de standard național de protecție a drepturilor fundamentale și atunci când, într-o a doua etapă, a constatat în esență că lipsa unei intervenții a legiuitorului român pentru a înlocui dispoziția din Codul penal referitoare la întreruperea acestui termen declarată neconstituțională a dat naștere unei noi situații lipsite de claritate și de previzibilitate, cu încălcarea acestui principiu constituțional. (pct. 115)

267. Prin urmare, a concluzionat că instanțele române nu sunt obligate să lase neaplicată jurisprudența națională rezultată din cele trei decizii, conform articolului 325 alineatul (1) TFUE și articolului 2 alineatul (1) din Convenția PIF, în pofida existenței unui risc sistemic de impunitate a unor infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, în măsura în care deciziile menționate se întemeiază pe **principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, astfel cum este protejat în dreptul național, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, inclusiv a regimului de prescripție referitor la infracțiuni** (pct. 118); aceasta, deoarece, acest standard se limitează la neutralizarea efectului de întrerupere al actelor de procedură efectuate în perioada cuprinsă între 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale, și 30 mai 2022, data intrării în vigoare a OUG nr. 71/2002. (pct. 122)

268. În schimb, apreciind că în conformitate cu art. 49 alin. (1) din Cartă, **principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (lex mitior)** presupune ca în cazul în care, ulterior săvârșirii infracțiunii, legea prevede o pedeapsă mai ușoară, să se aplice aceasta din urmă, ceea ce ar implica în mod necesar o succesiune de regimuri juridice în timp și o schimbare de poziție, fie în ceea ce privește calificarea penală a faptelor, fie în ceea ce privește pedeapsa, și în plus, reținând că normele care reglementează prescripția

în materie penală nu intră în domeniul de aplicare al articolului 49 alin. (1) din cartă, Curtea a statuat că aplicarea acestui standard de protecție pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, trebuie considerată ca fiind de natură să compromită supremația, unitatea și efectivitatea dreptului Uniunii.(pct.108,123).

269. Ca urmare, Curtea a concluzionat că **instanțele naționale nu pot**, în cadrul procedurilor jurisdicționale prin care se urmărește sancționarea pe plan penal a infracțiunilor de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, să **aplice standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*)**, pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale.

270. Reținând că obligația lăsării ca neaplicat privește standardul de protecție referitor la **principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*mitior lex*)**, acesta făcând, de altfel și obiectul întrebării prealabile, analiza va purta în continuare, asupra acestui principiu de rang constituțional, asupra consecințelor pe care le-ar presupune încălcarea sa, și în special, așa cum și instanța de trimitere se întreabă, dacă posibilitatea lăsării lui neaplicate în baza interpretării pe care Curtea de Justiție o dă unor dispoziții de drept al Uniunii, nu ar genera o nouă imprevizibilitate în aplicarea legii. În același timp, analiza va purta în mod necesar și asupra includerii normelor referitoare la curgerea termenului de prescripție și inclusiv, la întreruptibilitatea acestuia, în domeniul de aplicare a principiului legalității infracțiunii și a pedepsei, în special în componenta corolarului acestuia *mitior lex*.

Natura juridică a prescripției și a întreruperii acesteia și incidența *mitior lex*

271. Se reține că asupra naturii juridice a prescripției răspunderii penale, în ansamblul său, și a întreruperii curgerii termenului de prescripție, în mod particular, instanța supremă s-a pronunțat anterior, prin Decizia nr. 2185/1970 (a fostului Tribunal Suprem), Decizia 2/2014 și Decizia 67/2022 ale completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, obligatorii pentru instanțele naționale, atât în ceea ce privește dispozitivul, cât și considerentele pe care se sprijină.

272. Incidența principiului *mitior lex* în ceea ce privește actele întreruptive de prescripție a fost analizată de fostul Tribunal Suprem, în împrejurarea succesiunii de legi penale reprezentând Codurile penale din 1936 și 1968. Deosebit de relevantă în acest sens este Decizia fostului Tribunal Suprem, nr. 2185/1970, care, examinând caracterul de lege mai favorabilă a Codului penal din 1936 sau a Codului penal din 1968, a arătat că „este mai

favorabilă legea nouă, dacă prevede condiții mai restrictive în ceea ce privește actele procesuale care au ca efect înlăturarea prescripției. Potrivit legii noi, întrerup cursul prescripției numai actele procesuale care potrivit legii trebuie comunicate învinutului sau inculpatului, și nu orice act procesual, ca în legea anterioară.”¹⁸ Situația juridică analizată de Tribunalul Suprem în decizia pronunțată este identică cu cea care a rezultat în urma pronunțării celor două decizii ale Curții Constituționale, nr. 297/2018 și nr. 358/2022, având în vedere că sub imperiul Codului penal din 1936 aveau efect întreruptiv de prescripție orice acte de urmărire sau de instrucție iar potrivit Codului penal din 1968, numai cele care se comunicau învinutului sau inculpatului.

273. **Înalta Curte de Casație și Justiție** – completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în **Decizia nr. 2/2014**¹⁹, a reținut că prescripția este o instituție aparținând dreptului penal, și prin urmare, „în privința acestei materii nu se impunea instituirea unor dispoziții tranzitorii, întrucât, în acord cu art. 15 alin. (2) din Constituție reflectat în art. 13 din vechiul Cod penal, legislația prevede soluția de urmat în cazul conflictului de legi.” Mai mult, a reținut că „având în vedere și împrejurarea că modul de reglementare a prescripției răspunderii penale prin dispozițiile art. 153-156 din noul Cod penal nu diferă de cel stabilit de vechiul Cod penal în art. 121-129, se poate afirma cu certitudine că prescripția răspunderii penale este guvernată de norme de drept penal substanțial, fiind susceptibilă de a beneficia de efectele aplicării *mitior lex*.”

274. Prin **Decizia nr. 67/2022** a Înaltei Curți de Casație și Justiție - completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în urma unei analize laborioase a tradiției constituționale, a doctrinei și a jurisprudenței naționale și europene, s-a reținut că **normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial) supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din Codul penal, cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex* prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată, și art. 5 din Codul penal.**

275. Cu referire expresă la întreruperea prescripției răspunderii penale, reținând că aceasta aparține dreptului substanțial, cu consecința incidenței principiului *mitior lex*, Înalta Curte a statuat că: „Având în vedere delimitarea efectelor prescripției răspunderii penale astfel cum rezultă din considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 1.092/2012, într-un efect principal, reprezentat de înlăturarea răspunderii penale și, respectiv, un efect derivat, de ordin procesual, constând în înlăturarea acțiunii penale, se reține că, la rândul său, întreruperea cursului prescripției răspunderii penale are un efect de

¹⁸ Tribunalul Suprem, secția penală, dec. nr. 2185/1970 în V. Papadopol, M. Popovici, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 42.

¹⁹ Publicată în M.Of.nr. 319 din 30/04/2014

drept material, modificând regimul răspunderii penale prin prelungirea intervalului de timp în care statul își poate exercita dreptul de a trage la răspundere penală, și un efect derivat, de ordin procesual, respectiv repunerea organelor judiciare într-un nou termen în care își pot exercita rolul activ, conferit de dispozițiile art. 5 din Codul de procedură penală, de stabilire a adevărului, în cauzele penale, pe baza probelor administrate. Cele două efecte nu se confundă și nu sunt reglementate de aceleași categorii de norme legale. În consecință, nu este posibilă extinderea regulilor referitoare la aplicarea în timp a legii procesuale care reglementează condițiile de legalitate ale actului procedural care constituie cauza, la efectul de drept material al întreruperii cursului prescripției. Mai concret, dacă s-ar admite că întreruperea prescripției este reglementată de norme procesuale întrucât cauza ei este un act de procedură, ar însemna să se confunde cauza în sine cu efectul principal constând în întreruperea cursului prescripției penale. Or, așa cum s-a arătat, cauza prevăzută de art. 155 alin. (1) din Codul penal (îndeplinirea unui act de procedură) are ca efect de drept material întreruperea termenului de prescripție, care produce consecința prelungirii termenului în care poate fi atrasă răspunderea penală.”

276. Relevante sunt, în afara considerentelor proprii ale instanței supreme, valorificările din cuprinsul acestei decizii ale jurisprudenței Curții Constituționale, jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, cu referire la delimitarea dintre normele de drept material și cele de drept procesual, din perspectiva domeniului de aplicare a dispozițiilor art. 7 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale privind principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), precum și trimiterile la Hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în Cauza C42/17 („*Taricco 2*”). De asemenea, sunt relevante trimiterile la opiniile doctrinare, mai vechi și mai noi, care confirmă natura juridică a prescripției și a întreruperii sale ca fiind instituții de drept penal, circumscrise principiului aplicării retroactive a legii penale mai favorabile.²⁰

²⁰ În acest sens s-a arătat că doctrina națională care este cvasiunanimă în a considera legea penală referitoare la prescripție ca fiind supusă regulilor neretroactivității și aplicării legii penale mai favorabile, în considerarea efectelor acesteia în planul răspunderii penale a persoanei în cauză. (F. Streteanu, Considerații privind modificarea Codului penal din Legea nr. 27/2012, Revista Caiete de Drept Penal, nr. 1/2012, p. 15, cu trimitere la lucrările citate de autor); au fost avute în vedere opiniile doctrinare dezvoltate sub codificările penale anterioare, arătându-se că S.Kahane, referindu-se la reglementarea existentă în art. 604 din Codul penal din 1936, consemna că aceasta menționa în mod exact „dispozițiile cele mai favorabile” în loc de „prescripția cea mai scurtă”, întrucât „nu în toate cazurile în care legea prevede prescripția cea mai scurtă este și legea mai favorabilă; de exemplu, dacă o lege prevede un termen de prescripție mai lung, dar în același timp dispune că nu poate fi întrerupt cursul prescripției sau că anumite acte nu au efect întreruptiv de prescripție, această lege – în cazul când au avut loc acte care ar putea fi întreruptive de prescripție – poate fi mai favorabilă decât legea care prevede un termen de prescripție mai scurt, dar care dispune că prescripția poate fi întreruptă sau că au efect întreruptiv de prescripție actele care potrivit celeilalte legi nu produc acest efect”.

277. S-a reținut că în jurisprudența sa constantă Curtea Constituțională a României s-a pronunțat asupra prescripției în ansamblul său ca fiind o instituție de drept penal, cu toate consecințele care decurg de aici, inclusiv din perspectiva includerii acesteia în domeniul de aplicare a legii penale mai favorabile. În plus, a subliniat că simpla așezare a unei norme în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie în sine un criteriu pentru delimitarea normelor de drept penal de cele de procedură penală, ci este necesară analizarea și a altor criterii, respectiv obiectul de reglementare, scopul și rezultatul cu privire la răspunderea penală la care conduce norma în discuție. Mai mult, independent de calificarea normei ca aparținând dreptului material sau celui procesual penal, Curtea Constituțională a reținut că „În măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecătii, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile. Așadar, faptul că textul în discuție figurează în Codul de procedură penală nu este un impediment în considerarea lui ca fiind o normă de drept penal susceptibilă de a fi aplicată retroactiv, în cazul în care este mai blândă” (Decizia Curții Constituționale nr. 1.470/2011 și Decizia Curții Constituționale nr. 1483/2011).

278. Au fost invocate: Decizia 1092/2012 prin care Curtea Constituțională a constatat că „prevederile art. 124 din Codul penal (...) sunt constituționale în măsura în care nu împiedică aplicarea legii penale mai favorabile faptelor săvârșite sub imperiul legii vechi”, instituția prescripției penale fiind inclusă în mod explicit în domeniul de aplicare a principiului legii penale mai favorabile prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată. Curtea a reținut că „prescripția aparține dreptului penal material, și nu dreptului procesual penal. Așa fiind, prescripția este o cauză de înlăturare a răspunderii penale. Este adevărat că, înlăturându-se răspunderea penală, se înlătură și acțiunea penală, dar acesta este un efect derivat, de ordin procesual, ce decurge din primul efect, din înlăturarea răspunderii penale, efect de ordin material. (...)”; Decizia Curții Constituționale nr. 511/2013¹⁵ prin care s-a reținut că „Prescripția răspunderii penale este o cauză de înlăturare a răspunderii penale ca urmare a neexercitării în timp util de către stat, prin organele sale judiciare, a dreptului de a aplica infractorului o pedeapsă, având ca efect stingerea acestui drept și a obligației corelative a infractorului de a suporta aplicarea unei sancțiuni penale. Justificată prin varii motive de ordin social și juridic, prescripția răspunderii penale apare ca o instituție juridică cu efecte atât pe planul dreptului penal substanțial, neîmplinirea termenului fiind o condiție de pedepsibilitate, cât și pe planul dreptului procesual penal, fiind o condiție de procedibilitate, împlinirea termenului de prescripție împiedicând exercitarea acțiunii penale”; în același sens și Decizia nr. 341/2014.

279. Înalta Curte a constatat astfel că, pe de o parte, în jurisprudența sa obligatorie, Curtea Constituțională a arătat în mod constant că în dreptul penal român instituția prescripției răspunderii penale este considerată ca aparținând dreptului penal material, iar, pe de altă parte, că, într-o serie de decizii de respingere a excepțiilor de neconstituționalitate invocate în legătură cu dispoziții ce vizează ocrotirea unei valori fundamentale (dreptul la viață), instanța de contencios constituțional a analizat dispozițiile legale supuse controlului de constituționalitate strict din perspectiva principiului legalității incriminării și pedepsei consacrat de art. 7 din C.E.D.O. și a considerat că nu intră în domeniul de aplicare a interdicției retroactivității legii penale, dispozițiile unei legi prin care se declară ca împrescriptibile anumite infracțiuni, pentru care nu se împliniseră termenele de prescripție la data adoptării legii mai severe.

280. Analiza Curții Constituționale asupra instituției prescripției răspunderii penale a fost reluată în contextul pronunțării Deciziei nr. 297/2018, prin care s-a constatat că soluția legislativă circumscrisă sintagmei „oricărui act de procedură în cauză” din cuprinsul art. 155 alin. (1) din Codul penal este neconstituțională, fiind lipsită de previzibilitate și, totodată, contrară principiului legalității incriminării, pentru că sintagma folosită avea în vedere și acte ce nu erau comunicate suspectului sau inculpatului, nepermițându-i acestuia să cunoască aspectul întreruperii cursului prescripției și al începerii unui nou termen de prescripție a răspunderii sale penale (paragraful 31 din decizie).

281. Reamintind jurisprudența sa anterioară²¹, Curtea Constituțională a reținut în considerentele deciziei pronunțate că dintre principiile care guvernează răspunderea penală prezintă relevanță principiul legalității incriminării și a pedepsei, prevăzut la art.23 alin. (12) din Constituție și art.1 din Codul penal. De asemenea, instanța de contencios constituțional a reținut că un alt principiu aplicabil răspunderii penale este cel al prescriptibilității răspunderii penale, potrivit căruia dreptul statului de a trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni se stinge, dacă acesta nu este exercitat într-un anumit interval de timp. Legiuitorul a reglementat prescripția răspunderii penale drept o cauză de înlăturare a răspunderii penale, iar pentru a conduce la acest rezultat, termenele de prescripție prevăzute la art. 154 din Codul penal - durata acestora fiind stabilită în funcție de natura și gravitatea pedepselor prevăzute de lege pentru infracțiunile în cazul cărora se aplică, trebuie să curgă fără intervenția vreunui act de natură a readuce în conștiința publică fapta comisă. Altfel spus, orice activitate ce are ca efect readucerea în atenția societății a faptului săvârșirii infracțiunii întrerupe cursul prescripției și amână producerea efectelor sale. În acest sens, s-a reținut că art. 155 alin. (1) din Codul penal prevede întreruperea cursului prescripției răspunderii penale prin îndeplinirea oricărui act de

²¹ Decizia nr. 443 din 22 iunie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 839 din 24 octombrie 2017

procedură în cauză, iar, conform alienatului 2 al aceluiași articol, după fiecare întrerupere, începe să curgă un nou termen de prescripție.

282. Curtea Constituțională a arătat că analiza dispozițiilor legale ce reglementează întreruperea cursului termenului de prescripție a răspunderii penale trebuie făcută și din perspectiva manierei în care societatea, prin intermediul organelor statului, aduce la cunoștința suspectului sau a inculpatului că fapta de natură penală pe care a săvârșit-o nu și-a pierdut rezonanța socială avută în momentul comiterii sale. Prin prisma acestui ultim aspect, s-a arătat că întreruperea cursului termenului de prescripție a răspunderii penale devine eficientă doar în condițiile existenței unor pârghii legale de încunoștințare a persoanei în cauză cu privire la începerea unui nou termen de prescripție, o atare procedură de aducere la cunoștință constând tocmai în comunicarea acelor acte efectuate în cauză, ce au ca efect curgerea unui nou termen de prescripție a răspunderii penale (paragrafele 23-24). În continuare, referindu-se la considerentele Deciziei nr.1.092/2012, instanța de contencios constituțional a reiterat concluzia sa în sensul că prescripția aparține dreptului penal material și că aceasta fiind o cauză de înlăturare sau neaplicare a pedepsei, dispozițiile legale care o reglementează trebuie să respecte prevederile constituționale ale art.1 alin. (5), cât și principiul legalității incriminării și a pedepsei, astfel cum acesta este reglementat la art.23 alin. (12) din Constituție.

283. Din perspectiva exigențelor prevăzute la art.1 alin. (5) din Legea fundamentală, s-a reținut că respectarea acestora impune nu doar reglementarea clară, precisă și previzibilă a faptelor care constituie infracțiuni, ci și a condițiilor în care o persoană poate fi trasă la răspundere penală pentru săvârșirea acestora. Prin urmare, și instituția prescripției răspunderii penale, care face parte din ansamblul reglementărilor ce au ca scop angajarea răspunderii penale, este supusă aceluiași cerințe ale principiului legalității și ale standardelor de calitate a legii (paragraful 26 din decizie).

284. Ulterior, prin Decizia nr.358/2022 din 26 mai 2022 a Curții Constituționale s-a constatat neconstituționalitatea dispozițiilor art.155 alin. (1) din Codul penal, în ansamblul lor, instanța de contencios constituțional reținând că după publicarea Deciziei nr.297/2018, legiuitorul nu a intervenit, potrivit art.147 alin. (1) și (4) din Legea fundamentală, în sensul punerii de acord a prevederilor declarate neconstituționale cu dispozițiile Constituției și reglementării cazurilor și situațiilor în care intervine întreruperea prescripției răspunderii penale iar lipsa de intervenție a legiuitorului a determinat în sarcina organului judiciar necesitatea de a se substitui acestuia prin conturarea cadrului normativ aplicabil în situația întreruperii cursului prescripției răspunderii penale și, implicit aplicarea legii prin analogie, având ca reper un alt cadru reglementat, respectiv dispozițiile echivalente ale vechiului Cod penal. În același sens, s-a reținut că încercarea organelor judiciare de a da un efect norme în forma rămasă după pronunțarea deciziei de neconstituționalitate a generat o practică neunitară,

consemnată și în două decizii²² ale Înaltei Curți de Casație și Justiție - pronunțate în baza unor sesizări inadmisibile în cadrul mecanismelor de unificare a practicii judiciare, punctul de plecare al acestei jurisprudențe divergente, constituindu-l calificarea diferită a naturii/tipologiei deciziei de neconstituționalitate și a efectelor asociate acesteia, unele instanțe apreciind că este o decizie simplă/extremă, iar altele, o decizie interpretativă.

285. Clarificând natura juridică a Deciziei nr.297/2018 ca fiind o decizie simplă, Curtea Constituțională a arătat că legiuitorului îi revenea sarcina să stabilească în mod clar și previzibil cazurile de întrerupere a cursului termenului prescripției răspunderii penale, iar nerespectarea acestei obligații a avut ca rezultat crearea unui viciu de neconstituționalitate mai grav generat de aplicarea neunitară a dispozițiilor art.155 alin. (1) din Codul penal.

286. Făcând referire la statuările sale anterioare²³, instanța de contencios constituțional a reiterat că a permite celui care interpretează și aplică legea penală, în absența unei norme exprese, să stabilească el însuși regula după care urmează să rezolve un caz, luând ca model o altă soluție pronunțată într-un alt cadru reglementat, reprezintă o aplicare prin analogie a legii penale. Or, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale, art.7 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și art.23 alin. (12) din Constituție, care consacră principiul legalității incriminării și pedepsei (nullum crimen, nulla poena sine lege), pe lângă interzicerea, în mod special, a extinderii conținutului infracțiunilor existente asupra unor fapte care, anterior, nu constituiau infracțiuni, prevăd și principiul potrivit căruia legea penală nu trebuie interpretată și aplicată extensiv în defavoarea acuzatului, de exemplu, prin analogie (paragraful 71 al Deciziei nr.358/2022 din 26 mai 2022 a Curții Constituționale).

287. A mai arătat instanța de contencios constituțional că, deși în considerentele Deciziei nr.297/2018 s-a făcut trimitere la vechea reglementare și au fost evidențiate reperatele unui comportament constituțional pe care legiuitorul avea obligația să și-l însușească, acest fapt nu putea fi interpretat ca semnificând o permisiune ce ar fi fost acordată organelor judiciare de a stabili ele însele cazurile de întrerupere a prescripției răspunderii penale.

289. În consecință, Curtea Constituțională a constatat că pe perioada cuprinsă între data publicării Deciziei nr.297/2018 și până la intrarea în vigoare a unui act normativ care să clarifice norma de la art.155 alin. (1) din Codul penal, prin reglementarea expresă a cazurilor apte să întrerupă

²² Decizia nr. 5 din 21 martie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 381 din 15 mai 2019;

Decizia nr. 25 din 11 noiembrie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 86 din 6 februarie 2020

²³ Decizia nr. 308 din 28 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 309 din 9 mai 2012

cursul termenului prescripției răspunderii penale, fondul activ al legislației nu a conținut vreun caz care să permită întreruperea cursului prescripției răspunderii penale, respectiv în perioada 25 iunie 2018 – 30 mai 2022 (când a fost publicată O.U.G. nr.71/2022, act normativ care a modificat prevederea legală declarată ca fiind neconstituțională).

290. În raport de efectele pe care cele două decizii ale Curții Constituționale le-au produs, Înalta Curte, prin Decizia 67/2022, a reținut că instanța de contencios constituțional într-o jurisprudență constantă a arătat că deciziile sale prin care se constată ca fiind neconstituționale anumite norme legale pot avea aptitudinea de a reconfigura conținutul unor norme de incriminare ori chiar de a produce efecte echivalente cu o lege de dezincriminare, în ambele cazuri dispozițiile constatate ca neconstituționale fiind eliminate din fondul activ al legislației. Or, prin eliminarea unei dispoziții sau a unei părți dintr-o dispoziție legală ca efect al deciziei de constatare a neconstituționalității ei, lipsa reglementării în materia respectivă sau norma parțială rămasă în vigoare poate intra în domeniul de aplicare a legii penale mai favorabile.

291. Judecătorul raportor apreciază că prezintă relevanță, sub acest aspect, și considerentele Deciziei nr. 651 din 25 octombrie 2018²⁴ pronunțate de Curtea Constituțională, paragrafele 44 și 59: „44. Din această perspectivă, Curtea constată că posibilitatea producerii unor efecte specifice dezincriminării unei fapte sau specifice intervenirii unei pedepse mai ușoare decât cea care se execută poate fi generată nu numai de o lege nouă de dezincriminare sau o lege penală mai favorabilă, ci și de însăși o decizie a Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea unei norme de incriminare. (...) 59. În concluzie, întrucât efectele deciziei de admitere, pronunțate de Curtea Constituțională, privind o normă de incriminare trebuie să fie imediate, aplicabile atât în cauzele pendinte, cât și în cele definitiv judecate, și independent de pasivitatea legiuitorului, Curtea constată că soluția legislativă cuprinsă în art. 595 alin. (1) din Codul de procedură penală, care nu prevede și decizia Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea unei norme de incriminare ca un caz de înlăturare sau modificare a pedepsei/măsurii educative, și soluția legislativă cuprinsă în art. 4 din Codul penal, care nu asimilează efectele unei decizii a Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea unei norme de incriminare cu efectele unei legi penale de dezincriminare, afectează dispozițiile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi a cetățenilor, art. 23 alin. (12) referitor la stabilirea și aplicarea pedepsei și art. 147 alin. (1) și alin. (4) referitor atât la încetarea efectelor juridice ale normelor de incriminare constatate ca fiind neconstituționale, cât și la caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții

²⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1083 din 20 decembrie 2018

Constituționale, precum și dispozițiile art. 7 – Nicio pedeapsă fără lege din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.”

292. În aceeași ordine de idei, judecătorul raportor consideră că trebuie amintite și efectele pe care le produc deciziile Curții Constituționale prin care sunt constatate neconstituționale anumite norme de drept sau sunt reconfigurate. În jurisprudența sa, instanța de contencios constituțional a statuat că efectele deciziilor sale se aplică nu doar în privința raporturilor juridice ce urmează a se naște după publicarea în Monitorul Oficial, (*facta futura*), ci și situațiilor juridice *pendinte*, adică tuturor proceselor în curs, până la pronunțarea unei hotărâri definitive și, în mod excepțional, unor situații care au devenit *facta praeterita* în temeiul art. 147 alin. (1) din Constituție și a jurisprudenței dezvoltate pe marginea acestor dispoziții de către Curtea Constituțională (Decizia 847/2008, Decizia nr. 26/2016).

293. Referindu-se la efectele deciziilor sale, Curtea Constituțională a stabilit că decizia de constatare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă, prin efectul acesteia prevederea neconstituțională încetându-și aplicarea pentru viitor. O normă juridică declarată neconstituțională s-a bucurat doar anterior de prezumția de conformitate cu Constituția, ulterior unui astfel de moment, respectiva normă nemaiputând fi valorificată juridic în niciun fel, deoarece ar conduce la ultraactivitatea acesteia, contrar dispozițiilor legale.

294. În consecință, orice cauză în care este incidentă o normă în privința căreia a fost admisă excepția de neconstituționalitate este considerată *pendinte* până la finalizarea procesului penal. Cu referire la acest aspect, Curtea Constituțională a subliniat că excepția de neconstituționalitate nu este doar un instrument de drept abstract, prin aplicarea deciziilor de constatare a neconstituționalității numai raporturilor juridice care urmează a se naște, întrucât și-ar pierde esențialmente caracterul concret.

295. Având în vedere că excepția de neconstituționalitate este, de principiu, o chestiune prejudicială, o problemă juridică a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este conexă, Curtea a reținut că aplicarea pentru viitor a efectelor sale vizează atât situațiile juridice ce urmează a se naște - *facta futura*, cât și situațiile juridice *pendinte* și, în mod excepțional, acele situații care au devenit *facta praeterita*. În aceste condiții, Curtea a mai reținut că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică în cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării acesteia (cauze *pendinte*), în care respectivele dispoziții sunt aplicabile, indiferent de invocarea excepției până la publicarea deciziei de admitere, întrucât ceea ce are relevanță este ca raportul juridic guvernat de dispozițiile legii declarate neconstituționale să nu fie definitiv consolidat. În acest mod, efectele deciziei de admitere a instanței de contencios constituțional se produc *erga omnes* (Decizia nr.660 din 4 iulie 2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 525 din 2 august 2007; Decizia nr. 5 din 9 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 74 din

31 ianuarie 2007; Decizia 126 din 3 martie 2016 publicată în Monitorul Oficial nr.185 din 11 martie 2016).

296. În raport de argumentele expuse, concluzia intermediară care rezultă este aceea că, în raport de jurisprudența obligatorie a Curții Constituționale și a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal, care în perioada 25 iunie 2018 – 30 mai 2022 nu au prevăzut vreo cauză de întrerupere a prescripției, constituie dispoziții legale supuse tuturor regulilor de aplicare în timp a legii penale, inclusiv regulii aplicării retroactive a legii penale mai favorabile.

297. În aceste condiții, reținând că în ordinea constituțională română, normele referitoare la prescripția răspunderii penale în ansamblul său, inclusiv cele privind întreruperea acesteia concretizează o punere în aplicare a principiului legalității incriminării și a pedepsei, trebuie stabilit dacă standardul național de protecție a drepturilor fundamentale reprezentat de acest principiu este în acord cu garanțiile prevăzute de articolul 7 și art. 15 alin. (2) din CEDO și, prin urmare, în lumina prevederilor art.53 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, și cu cele prevăzute de art. 49 din CDFUE, și dacă, un astfel de standard național constituțional poate fi lăsat neaplicat, în cauzele având ca obiect infracțiuni de fraudă gravă împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, în sensul întrebării prealabile formulate.

Standardul național și convențional de protecție a drepturilor fundamentale *mitior lex* și domeniul de aplicare a principiului legalității incriminării și pedepsei'

298. În dreptul intern, principiul legii penale mai favorabile este consacrat la nivel constituțional, fiind prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României, republicată. Totodată, aplicarea legii penale mai favorabile este prevăzută și de dispozițiile art. 5 din Codul penal, pentru cauzele nejudicate definitiv, respectiv de art. 6 din Codul penal, pentru cauzele definitiv judecate.

399. Potrivit art. 5 alin. (1) și (2) din Codul penal, principiul legii penale mai favorabile este aplicabil inclusiv actelor normative sau prevederilor acestora care au fost declarate neconstituționale, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile, ceea ce presupune că dacă o normă devine mai favorabilă în urma unei decizii de constatare a neconstituționalității ei (integral sau parțial) va putea retroactiva în baza principiului legii penale mai favorabile.

300. La nivel internațional principiul aplicării legii penale mai favorabile este prevăzut și de art. 15 paragraful (1) din Pactul Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile civile și politice.

301. Cu privire la principiul legalității incriminării și pedepsei, „nullum crimen, nulla poena sine lege”, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a statuat că garanțiile consacrate de art.7 paragraful 1 din Convenția

pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reprezintă o componentă esențială a supremației legii și ocupă un loc primordial în cadrul sistemului de protecție a drepturilor omului. Așa cum rezultă din obiectul și scopul său, art.7 paragraful 1 trebuie interpretat și aplicat în așa fel încât să asigure o protecție efectivă împotriva urmărilor și a condamnărilor penale arbitrare²⁵. Deopotrivă, articolul 7 paragraful 1 interzice aplicarea retroactivă a legii penale în detrimentul acuzatului.²⁶ Acesta stabilește, de asemenea, principiul conform căruia numai legea poate defini o infracțiune și prescrie o pedeapsă. În timp ce interzice, în special, extinderea domeniului de aplicare al infracțiunilor existente la fapte care anterior nu erau infracțiuni, articolul 7 paragraful 1 stabilește, de asemenea, principiul conform căruia legea penală nu trebuie interpretată în mod extensiv în detrimentul unui acuzat, de exemplu prin analogie²⁷. Rezultă că infracțiunile și sancțiunile aferente trebuie să fie clar definite prin lege, cerință îndeplinită în cazul în care un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice relevante și, dacă este necesar, cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe și în urma obținerii unei asistențe judiciare adecvate, care sunt actele și omisiunile ce pot angaja răspunderea sa penală și care este pedeapsa pe care o riscă în virtutea acestora.

302. Convenția nu a prevăzut aplicabilitatea legii penale mai favorabile în mod expres, și deși în anul 1978, Comisia Europeană a Drepturilor Omului a menționat că, spre deosebire de articolul 15 alin. 1 teza finală din Pactul Națiunilor Unite privind Drepturile civile și politice, articolul 7 din Convenție nu a garantat dreptul la o pedeapsă mai blândă prevăzută de o lege ulterioară,²⁸ idee reluată și de Curte, care în decizii ulterioare a reiterat²⁹ că art. 7 din Convenție nu oferă dreptul infractorului de aplicare a unei legi penale mai favorabile în cazul unei succesiuni de legi de la momentul comiterii faptei și până la momentul judecării, **jurisprudența Curții s-a schimbat, admitând că în statele în care este prevăzut acest drept, cetățenilor trebuie să li se asigure respectarea lui.**

303. Într-o serie de decizii pronunțate în ultimii ani, Curtea, pe lângă interzicerea aplicării retroactive a legii penale mai severe în detrimentul acuzatului³⁰ **a stabilit că articolul 7 paragraful 1 din Convenție garantează implicit și principiul aplicării retroactive a legii penale mai blânde.** Curtea Europeană a statuat că principiul aplicării legii penale mai blânde se concretizează în regula potrivit căreia, în cazul în care există diferențe între

²⁵ 5.W. împotriva Regatului Unit, pct. 34; C.R. împotriva Regatului Unit, pct. 32; Del Río Prada împotriva Spaniei (MC), pct. 77; Vasiliauskas împotriva Lituaniei (MC), pct. 153].

²⁶ Del Río Prada împotriva Spaniei

²⁷ Del Río Prada împotriva Spaniei (Marca Cameră), pct.116; Kokkinakis împotriva Greciei, pct.52.

²⁸ X împotriva Germaniei, nr. 7900/77, Decizia Comisiei din 6 martie 1978.

²⁹ Le Petit v. United Regatul cererea nr. 35574/97, decizia din 5 decembrie 2000, și Zaprianov c. Bulgarie. cererea nr. 41171/98, decizia 6 martie 2003.

³⁰ Hotărârea din 17 septembrie 2019, cauza Scoppola împotriva Italiei (nr. 2), paragraf 109

legea penală în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii și legile penale ulterioare, adoptate înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, instanțele trebuie să aplice legea ale cărei dispoziții sunt cele mai favorabile acuzatului. Jurisprudența evocată³¹ subliniază că a acorda unui inculpat beneficiul unei pedepse mai blânde, prevăzută de o legislație ulterioară infracțiunii, este în concordanță cu principiul statului de drept, din care articolul 7 constituie o parte esențială, iar obligația de a aplica, dintre mai multe legi penale, pe cea ale cărei dispoziții sunt cele mai favorabile inculpatului reprezintă o clarificare a normelor privind succesiunea legilor penale, care este în acord cu un alt element esențial al articolului 7, respectiv previzibilitatea pedepselor. De asemenea, subliniază că, în contextul evoluției importante care a avut loc la nivel internațional și care, prin instrumentele adoptate - Convenția americană a drepturilor omului - articolul 9, și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene - articolul 49 paragraful 1, garantează efectul retroactiv al unei legi care prevede o pedeapsă mai blândă adoptată după comiterea infracțiunii respective, trebuie să se recunoască că aplicarea unei legi penale care prevede o pedeapsă mai ușoară constituie un principiu fundamental al dreptului penal.

304. Pentru Curte, în cazul în care un stat prevede expres în legislația sa principiul retroactivității legii penale mai favorabile, acesta trebuie să permită justițiabililor săi să exercite acest drept conform garanțiilor din Convenție. În Cauza Mihai Toma împotriva României, publicată și în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 839 din 13 decembrie 2012, Curte a statuat în paragraful 26 că art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cere, în virtutea unor principii bine stabilite, ca legea "să interzică aplicarea retroactivă a legislației penale mai punitive în detrimentul acuzatului și să garanteze aplicarea retroactivă a legislației mai favorabile".

305. Curtea a constatat încălcarea art. 7 din Convenție, deoarece aplicarea retroactivă a Codului penal a fost în defavoarea reclamantilor iar aceștia nu au beneficiat de garanții efective împotriva impunerii unei pedepse mai severe (Maktouf și Damjanovic c. Bosniei și Herțegovinei, pct.70).

306. În cauza Gouarre Patte c. Andorra Curtea a stabilit că a fost încălcat art. 7 din Convenție, din pricina refuzului instanțelor judecătorești de a aplica legea penală mai favorabilă. Unul dintre principalele argumente care au determinat Curtea să ajungă la această concluzie a constat în faptul că legislația națională prevedea expres aplicarea legii penale mai favorabile ulterior condamnării definitive în privința pedepselor. În cuprinsul hotărârii a precizat expres că: „În cazul în care un stat prevede în mod expres în legislația sa principiul retroactivității legii penale mai favorabile (așa cum este cazul articolului 7 § 3 din noul Cod penal andorran), acesta trebuie să permită

³¹ Hotărârea din 17 septembrie 2019, cauza Scoppola împotriva Italiei (nr. 2), paragraf 108

justițiabililor săi să își exercite acest drept în conformitate cu garanțiile convenționale”.

307. Din cele de mai sus reiese faptul că în măsura în care legiuitorul unui stat semnatar al Convenției a decis aplicarea unui standard de protecție superior al unui drept fundamental, garantat de Convenție, instanțele judecătorești nu ar putea diminua acest standard printr-o interpretare jurisprudențială contrară normelor legislative, fără a încălca statul de drept și însăși Convenția. Interpretarea este în acord cu prevederile art. 53 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, potrivit cu care, niciuna dintre dispozițiile prezentei carte nu poate fi interpretată ca restrângând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale recunoscute, în domeniile de aplicare corespunzătoare, de dreptul Uniunii și dreptul internațional, precum și de convențiile internaționale la care Uniunea sau toate statele membre sunt părți, și în special Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și prin constituțiile statelor membre.

308. În consecință, apreciem că jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului nu poate fi invocată în vederea diminuării standardului de protecție național în ceea ce privește principiul legalității incriminării și pedepsei și aplicării legii penale mai favorabile.

309. În ceea ce privește prescripția, așa cum rezultă din jurisprudența Curții Europene, se constată că în evaluarea incidenței dispozițiilor art. 7 din Convenție sub aspectul ne/retroactivității legii penale mai severe, Curtea a evaluat normele în materia prescripției având în vedere calificarea acesteia în dreptul intern al statelor membre, ca instituție de drept penal sau procesual penal. Cu toate acestea, atunci când o dispoziție descrisă ca procedurală în dreptul intern are o influență asupra severității pedepsei care trebuie aplicată, Curtea consideră această dispoziție ca „drept penal material“, căreia i se aplică ultima frază din art. 7 § 1 [Scoppola împotriva Italiei (nr.2) (MC), pct. 110-113, privind o dispoziție din Codul de procedură penală consacrată severității pedepsei care trebuie aplicată atunci când procesul s-a derulat conform procedurii simplificate].

310. Relevant este că prin Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza *Cöeme și alții împotriva Belgiei*, paragraful 149, Curtea de la Strasbourg a statuat că prelungirea termenului de prescripție nu implică o încălcare a drepturilor garantate de art. 7, întrucât această dispoziție nu poate fi interpretată ca interzicând o prelungire a termenelor de prescripție, prin aplicarea imediată a unui drept procedural, în cazul în care infracțiunile relevante nu au devenit obiectul unor limitări. Cu toate acestea, chiar și în cauza *Cöeme și alții contra Belgiei*, după ce Curtea a admis aplicarea imediată a unui drept procedural, chiar dacă a fost mai sever decât legea anterioară, în paragraful 145 a subliniat că principiile enunțate în propria jurisprudență privind aplicarea art. 7 din

Convenție reprezintă regula călăuzitoare potrivit căreia legea penală nu trebuie să fie pe larg interpretată în detrimentul unui acuzat, de exemplu, prin analogie. Aceeași soluție izvorăște și din Hotărârea din 25 mai 1993, pronunțată în Cauza *Kokkinakis contra Greciei*, paragraful 52, și Hotărârea din 27 septembrie 1995, pronunțată în Cauza *G. contra Franței*, paragraful 26.

311. Diferențierea pe care Curtea Europeană o face între normele de drept penal și drept procesual penal, pentru a stabili dacă sunt incidente dispozițiile art. 7 din Convenție, rezultă cu claritate din Hotărârea din 10 noiembrie 2004, pronunțată în Cauza *Achour contra Franței*, paragraful 35, unde a statuat că starea de recidivă este o componentă a sancționării penale a unei persoane, astfel încât regulile privind neretroactivitatea legii trebuie să funcționeze și în această materie.

312. Se mai reține că la solicitarea Curții de Casație din Republica Armenia, Curtea Europeană a emis la data de 26 aprilie 2022 un Aviz consultativ, în temeiul Protocolului nr.16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale cu privire la incidența articolului 7 din Convenție, în materia prescripției penale. Cererea formulată urmărea să stabilească compatibilitatea cu principiul legalității incriminării și pedepsei în situația în care printr-o normă de drept internațional s-a prevăzut imprescriptibilitatea faptelor precum cele din cauză (tortură), deși potrivit dreptului național răspunderea penală era prescrisă. Curtea a constatat că situația analizată, în care modificarea legislativă privind prelungirea termenului de prescripție a răspunderii penale a intervenit după expirarea termenului de prescripție inițial, trebuie considerată ca fiind incompatibilă cu principiile fundamentale ale legalității și previzibilității consacrate de articolul 7 din Convenție. (paragraful 77 din Avizul emis în data de 26 aprilie 2022). A statuat încălcarea articolului 7 din Convenție atunci când răspunderea penală a fost „reactivată” după expirarea unui termen de prescripție, întrucât în caz contrar înseamnă acceptarea „aplicării retroactive a legii penale în defavoarea unui acuzat”.

313. Deși problema de drept ce face obiectul sesizării în prezenta cauză prezintă elemente de diferențiere față de cea anterior expusă, considerăm că Avizul consultativ este relevant deoarece Curtea a analizat prelungirea termenului de prescripție din perspectiva principiului legalității incriminării și pedepsei, în temeiul articolului 7 din Convenție.

314. În același timp, jurisprudența anterior menționată pune în evidență faptul că indiferent de valența atribuită prescripției răspunderii penale, ca aparținând dreptului penal sau procesual penal, Curtea a statuat în sensul incompatibilității cu principiile legalității și previzibilității a „reactivării” răspunderii penale în baza unor termene de prescripție deja împlinite la data apariției normei de prelungire a acestora.

315. În măsura în care în dreptul național, normele care au reglementat prescripția, astfel cum au fost sancționate de Curtea Constituțională, în perioada 25 iunie 2018 - 30 mai 2022 nu au prevăzut prescripția specială, ci doar pe cea generală, constituind astfel lege mai favorabilă în succesiunea dispozițiilor privind prescripția, lăsarea ca neaplicată a acestei legi mai favorabile ar avea ca efect, fie ultraactivarea legii mai severe anterioare datei de 25 iunie 2018, fie retroactivarea legii adoptate începând cu 1 mai 2022 (OUG 71/2022), de asemenea, mai severă, ambele situații fiind de natură a încălca dispozițiile art. 7 din Convenția europeană referitoare la principiul legalității incriminării și pedepsei, conducând la reactivarea răspunderii penale după expirarea termenului de prescripție aplicabil.

316. Reținem că noțiunea de lege la care face referire articolul 7 paragraful 1 din Convenție este în acord cu interpretarea pe care Curtea Constituțională a dat-o acesteia (Decizia nr. 651/2018 prin care s-a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 4 din Codul penal, care nu asimilează efectele unei decizii a Curții Constituționale prin care se constată neconstituționalitatea unei norme de incriminare cu efectele unei legi penale de dezincriminare, afectează dispozițiile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi a cetățenilor, art. 23 alin. (12) referitor la stabilirea și aplicarea pedepsei și art. 147 alin. (1) și alin. (4) referitor atât la încetarea efectelor juridice ale normelor de incriminare constatate ca fiind neconstituționale, cât și la caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, precum și dispozițiile art. 7 – Nicio pedeapsă fără lege din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale). Curtea Europeană a statuat că legea cuprinde atât legea, cât și jurisprudența (care o interpretează și aplică). Într-o cauză³² cu ocazia analizei efectuate din perspectiva articolului 7 din Convenție, Curtea a statuat că o decizie de neconstituționalitate este echivalentă unei modificări legislative și supusă astfel regulii generale privind soluționarea conflictului de legi penale în timp. Tot astfel, legea corespunde atât dreptul izvorât din lege, cât și din jurisprudență și implică anumite condiții calitative, printre care accesibilitatea și previzibilitatea [Del Río Prada împotriva Spaniei (MC), pct. 91; S.W. împotriva Regatului Unit, pct. 35].

317. În acest fel se răspunde la unul dintre argumentele instanței de trimitere în sensul că nici principiul legalității incriminării și pedepsei și nici corolarul său, principiul *mitior lex*, nu ar garanta în mod explicit aplicarea unei anume interpretări a legii penale privitoare la prescripția penală.

318. Principiul aplicării legii penale mai favorabile face parte, de asemenea, și din dreptul penal al Uniunii Europene. Potrivit art. 49 alin. (1) din cartă nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia infracțiune potrivit dreptului intern sau dreptului internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai mare

³² Hotărârea din 12 iulie 2016, Cauza Ruban împotriva Ucrainei, paragraf 41-46

decât cea aplicabilă la momentul săvârșirii infracțiunii. În cazul în care, ulterior săvârșirii infracțiunii, legea prevede o pedeapsă mai ușoară, se aplică aceasta din urmă.

319. Curtea de Justiție arată în jurisprudența sa că aplicarea legii penale mai favorabile se întemeiază pe constatarea că legiuitorul și-a schimbat optica „fie cu privire la calificarea penală a faptelor, fie cu privire la pedeapsa care trebuie aplicată unei infracțiuni”. În Hotărârile din 7 august 2018, Clergeau și alții, C-115/17, EU:C:2018:651, pct.26; din 6 octombrie 2016, Paoletti și alții, C-218/15, EU:C:2016:748, pct.25 și din 3 mai 2005, Berlusconi și alții, C-387/02, C-391/02 și C-403/02, EU:C:2005:270, pct.68 și 69, Curtea a statuat că acest principiu decurge din tradițiile constituționale comune ale statelor membre și, în consecință, trebuie să fie considerat ca făcând parte dintre principiile generale ale dreptului Uniunii pe care instanța națională trebuie să le respecte atunci când aplică dreptul național. Curtea a menționat faptul că principiul *lex mitior* se aplică normelor de drept material în aceste cauze.

320. Curtea de Justiție a subliniat importanța, atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinile juridice naționale, pe care o prezintă principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, care impune ca legea penală aplicabilă să fie previzibilă, precisă și neretroactivă, arătând că principiul legalității infracțiunilor și pedepselor face parte din tradițiile constituționale comune statelor membre (a se vedea, în ceea ce privește principiul neretroactivității legii penale, Hotărârea din 13 noiembrie 1990, Fedesa și alții, C-331/88, EU:C:1990:391, punctul 42, precum și Hotărârea din 7 ianuarie 2004, X, C-60/02, EU:C:2004:10, punctul 63) și a fost consacrat prin diferite tratate internaționale, în special la articolul 7 alineatul (1) din CEDO (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 mai 2007, *Advocaten voor de Wereld*, C-303/05, EU:C:2007:261, punctul 49).

321. A mai reținut că principiul securității juridice impune, pe de o parte, ca normele de drept să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea lor să fie previzibilă pentru justițiabili, mai ales atunci când ele pot produce consecințe defavorabile. Principiul menționat constituie un element esențial al statului de drept, care este identificat la articolul 2 TUE atât ca valoare fondatoare a Uniunii, cât și ca valoare comună statelor membre (pct. 114 din Hotărâre, precum și Hotărârea din 28 martie 2017, *Rosneft*, C-72/15, EU:C:2017:236, punctele 161 și 162, precum și Hotărârea din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, punctele 136 și 223).

322. Curtea de Justiție a arătat că dacă instanța națională ar fi determinată să considere că obligația de a lăsa neaplicate dispozițiile în cauză ale Codului penal se lovește de principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, ea nu ar trebui să se conformeze acestei obligații, iar aceasta chiar dacă respectarea obligației respective ar permite îndreptarea unei situații

naționale incompatibile cu dreptul Uniunii (pct. 61 din Hotărârea M.A.S. și M.B.. C42/17; a se vedea prin analogie Hotărârea din 10 iulie 2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punctele 58 și 59).

323. Se reține astfel, că, din jurisprudența CJUE, înlăturarea de la aplicare a unor norme sau decizii naționale pentru asigurarea efectivității dreptului UE nu este posibilă în cazul încălcării art. 49 din cartă, în nicio situație. Curtea a statuat că instanțele naționale competente, atunci când trebuie să decidă în proceduri în curs să lase neaplicate dispozițiile în cauză ale Codului penal, au obligația să se asigure că drepturile fundamentale sunt respectate (Tarico II, pct. 53). În această privință, autoritățile și instanțele naționale sunt libere să aplice standarde naționale de protecție a drepturilor fundamentale, cu condiția ca această aplicare să nu compromită nivelul de protecție prevăzut de cartă, astfel cum a fost interpretată de Curte, și nici supremația, unitatea și caracterul efectiv al dreptului Uniunii (pct. 47 Tarico II).

324. Din Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17) reiese că, potrivit articolului 52 alineatul (3) din cartă, dreptul garantat la articolul 49 din aceasta are același înțeles și același domeniu de aplicare ca și dreptul garantat prin CEDO.

325. Protecția pe care normele de drept european o asigură drepturilor fundamentale este prezumată de către Curtea Europeană a drepturilor omului ca fiind una cel puțin echivalentă cu cea prevăzută în Convenția europeană a drepturilor omului. Curtea Europeană a afirmat această prezumție într-o serie de cauze în care a analizat dreptul Uniunii, așa - numita prezumție Bosphorus, potrivit căreia, protecția drepturilor fundamentale oferită în cadrul sistemului UE, este cel puțin echivalentă cu cea prevăzută în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cu excepția cazului în care se dovedește că a fost în mod vădit deficitară sau derezonabilă. Curtea Europeană a statuat că deși Convenția nu interzice părților contractante să transfere puterea suverană unei organizații internaționale (inclusiv uneia supranațională, UE, n.a.) pentru a continua cooperarea în anumite domenii de activitate, statele părți rămân totuși responsabile în temeiul art. 1 din Convenție pentru toate actele și omisiunile organelor lor, inclusiv cele care decurg din necesitatea respectării obligațiilor legale internaționale [Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei (MC), 2005, pct. 153]. Totuși, măsurile luate de stat în conformitate cu aceste obligații legale sunt justificate atât timp cât se consideră că organizația relevantă (în cazul de față UE) protejează drepturile fundamentale într-un mod care poate fi considerat cel puțin echivalent cu protecția conferită de Convenție. Prin „echivalent”, Curtea înțelege „comparabil” [Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei (MC), 2005, pct. 155; a se vedea de asemenea, în ceea ce privește originea acestei noțiuni, M. & Co. împotriva Republicii Federale

Germania, decizia Comisiei, 1990]. Orice astfel de constatare a „echivalenței” poate fi supusă examinării în lumina oricărei modificări relevante a protecției drepturilor fundamentale [Avotișș împotriva Letoniei (MC), 2016, pct. 101].

326. Curtea a ținut seama în special de dispozițiile articolului 52 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, potrivit cărora, în măsura în care drepturile cuprinse în cartă corespund unor drepturi garantate prin Convenție, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași, fără a aduce atingere posibilității ca dreptul Uniunii Europene să confere o protecție mai largă.

327. Din această perspectivă, judecătorul raportor consideră că obligațiile impuse instanțelor prin Hotărârea pronunțată în cauza C -107/23 PPU vor genera consecința de a nu asigura protecția drepturilor fundamentale de o manieră echivalentă sau comparabilă cu protecția asigurată de Convenție, prin urmare, o protecție deficitară, întrucât în procesul de evaluare a compatibilității normelor de drept intern cu dreptul Uniunii aplicabil în domeniul analizat (protecția intereselor financiare ale UE) Curtea de Justiție a avut în vedere informațiile și explicațiile instanței de trimitere care au reflectat deficitar și pe alocuri, eronat, situația juridică rezultată din cele trei decizii naționale, în special cele referitoare la principiul legalității incriminării și a pedepsei în ordinea constituțională română și la efectele pe care le produc deciziile Curții Constituționale în cauzele pendente.

328. Ca o concluzie intermediară a considerentelor expuse, judecătorul raportor arată că standardul național de protecție a drepturilor fundamentale, *mitior lex* (corolar al neretroactivității legii penale mai severe), inclusiv în materia prescripției răspunderii penale și a întreruperii acesteia, dă substanță principiului legalității infracțiunii și pedepsei, astfel cum este reglementat de art. 7 din Convenția europeană a drepturilor omului și art. 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și asigură cel puțin garanțiile prevăzute de acestea, acordând o protecție superioară, sens în care având în vedere dispozițiile art. 53 din Cartă, instanțele naționale trebuie să aplice standardele naționale, care asigură o protecție mai largă.

Aplicarea/neaplicarea principiului mitior lex în materia întreruperii cursului prescripției

329. Pentru a răspunde la întrebarea instanței de trimitere dacă dezlegarea dată de Înalta Curte prin Decizia 67/2022, în ceea ce privește aplicarea principiului *mitior lex* în materia întreruperii cursului prescripției, va rămâne neaplicată în limitele rezultate din hotărârea Curții de Justiție pronunțată în 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU, adică pentru perioada anterioară datei de 25 iunie 2018, în măsura în care s-au efectuat acte de procedură care au întrerupt prescripția în cauze având ca obiect infracțiuni

împotriva intereselor financiare, se impun a fi făcute alte câteva considerații suplimentare.

330. În primul rând, așa cum s-a arătat deja, lăsarea ca neaplicată a dezlegării date de Înalta Curte de Casație și Justiție – completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală ar implica încălcarea unor drepturi fundamentale, or, în chiar Hotărârea din cauza C -107/23 PPU, Curtea de Justiție a arătat că este necesar ca instanțele să verifice dacă obligația de a lăsa neaplicate asemenea decizii contravine, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, protecției drepturilor fundamentale (pct.100). Dreptul fundamental încălcat al fi acela al legalității incriminării și pedepsei, pilon al statului de drept, care se opune atât ultraactivării legii mai severe (aplicarea termenelor de prescripție specială pentru acte întreruptive de prescripție anterioare datei de 25 iunie 2018, când norma referitoare la întrerupere a ieșit din fondul activ al legislației), cât și retroactivității unei legi mai severe (art.155 Cod penal, în conținutul prevăzut de OUG nr.71/2022).

331. În al doilea rând, neaplicarea *legii penale mai favorabile*, corolar al neretroactivității legii penale mai severe, este de natură să încalce principiul securității juridice și creeze premisele aplicării diferite a tratamentului juridic al concursului de legi penale în timp, în funcție de natura infracțiunii, după cum aceasta este o infracțiune care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene sau o altă infracțiune.

332. Principiul securității juridice impune nu doar ca normele existente să fie previzibile, cunoscute și înțelese, ci în același timp, soluțiile juridice corespunzătoare acestora să rămână relativ stabile și fără echivoc. *Pentru respectarea cerinței previzibilității legii penale, decisivă este aplicarea consecventă a legii în sensul ei substanțial, în care este utilizat în Convenție, care include jurisprudența și legea nescrisă* (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârea din 21 octombrie 2013 din cauza *Del Río Prada c. Spaniei*, par. 115). Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție are caracter obligatoriu în dreptul român și a fost aplicată deja în practica judiciară, în același sens fiind și unul dintre argumentele instanței de trimitere a prezentei sesizări.

333. Pe lângă imprecizia ce ar genera-o lăsarea neaplicată a Deciziei nr. 67/2022, o consecință negativă va fi și aceea a unor discriminări sau inegalități de tratament juridic, prin valorificarea unor cauze de întrerupere a cursului prescripției răspunderii penale doar în materia infracțiunilor privind protejarea intereselor financiare ale Uniunii sau în alte materii, care nu fac însă obiectul sesizării de față. Or, succesiunea de legi în timp nu este susceptibilă de un tratament juridic diferit în funcție de natura infracțiunii, orice altă interpretare fiind de natură să aducă atingere art. 7 paragraful 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, legea nemaifiind astfel previzibilă. Natura infracțiunii săvârșite este deja valorificată în dreptul penal, infracțiunile cunoscând limite de pedeapsă, și implicit, termene de prescripție diferite, în funcție de ierarhizarea

valorilor sociale pe care fiecare incriminare în parte le protejează. Condițiile de tragere la răspundere penală trebuie să rămână însă, aceleași, pentru orice persoană acuzată, indiferent de tipul de infracțiune săvârșită, cu excepția, bineînțeles, a infracțiunilor imprescriptibile, potrivit legii. În măsura în care legea a prevăzut prescriptibilitatea răspunderii penale, aceasta trebuie să intervină în aceleași condiții pentru toți destinatarii legii penale, respectiv pe durata aceluiași termen prevăzute de lege și în considerarea aceluiași cauze de întrerupere/suspendare a cursului termenului de prescripție.

334. Așa cum a reținut Curtea Constituțională în Decizia nr. 297/2018, legea penală, în ansamblul ei, trebuie să respecte cerințele de claritate și previzibilitate atât în ceea ce privește definirea faptelor ce constituie infracțiuni, cât și a condițiilor în care o persoană poate fi trasă la răspundere penală pentru săvârșirea acestora.

335. În al treilea rând, având în vedere că prin Hotărârea pronunțată în Cauza C -107/23 PPU, Curtea a reținut că dezlegarea dată de instanța supremă prin Decizia nr. 67/2022, cu referire la aplicarea legii mai favorabile în materia întreruperii prescripției este de natură să agraveze riscul sistemic ca infracțiunile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare să nu intre sub incidența niciunei sancțiuni penale, și având în vedere unul dintre argumentele instanței de trimitere a prezentei sesizări, potrivit cu care „Curtea de Justiție nu cere instanțelor române să aprecieze riscul sistemic de impunitate, ci constată ea însăși acest risc după care procedează la punerea în balans a necesității evitării lui cu protecția drepturilor fundamentale”, se impun o serie de precizări.

336. În Hotărârea Curții C-107/23 PPU (paragraf 91) se menționează că „Din elementele care precedă se poate deduce că situația juridică ce rezultă din aplicarea Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, precum și din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție generează un risc sistemic de impunitate pentru infracțiunile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, în special în cauzele a căror complexitate impune efectuarea unor cercetări mai îndelungate de către autoritățile penale”. „Elementele ce precedă” la care Curtea a făcut referire sunt informațiile furnizate de instanța de trimitere, după chiar cum Curtea a arătat în paragraful 89 al hotărârii: „Instanța de trimitere a mai subliniat că Deciziile nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale sunt susceptibile să afecteze un număr considerabil de cauze, inclusiv cauze soluționate prin pronunțarea unor hotărâri definitive de condamnare, care ar putea fi repuse în discuție prin intermediul unor căi de atac extraordinare, precum cele în discuție în litigiul principal”, iar în paragraful 90 Curtea a arătat că instanța de trimitere a făcut referire la un raport al Comisiei Europene din 22 noiembrie 2022 către Parlamentul European, cu privire la „riscul ca unor mii de inculpați să nu li se poată antrena răspunderea penală”.

337. În continuare, judecătorul raportor notează faptul că noțiunea de risc sistemic de impunitate a fost folosită de Curtea de Justiție, și în Hotărârea din 21 decembrie 2021 pronunțată în cauzele conexe C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 și C-840/19, în care a reținut, se asemenea, în baza informațiilor oferite de instanța de trimitere, că aplicarea jurisprudenței rezultate din Deciziile Curții Constituționale nr. 685/2018 și nr. 417/2019 (cu referire la trimiterea spre rejudecare a cauzelor din apel, pentru lipsa specializării în cauze de corupție a judecătorilor din compunerea completurilor de primă instanță la Înalta Curte de Casație și Justiție), coroborată cu dispozițiile naționale în materia prescripției ar avea ca efect evitarea sancționării efective și disuasive a unei categorii bine determinate de persoane care ocupă poziții importante în statul român (cu referire la competența personală a Înaltei Curți de Casație și Justiție) și care au fost condamnați în primă instanță pentru fraudă gravă/corupție gravă, deciziile menționate putând avea ca efect prelungirea duratei procedurilor penale iar riscul de impunitate devenind, astfel, sistemic față de „categoria de persoane menționată”.

338. Se reține, astfel, din hotărârile relevante ale Curții de Justiție că noțiunea de risc sistemic de impunitate s-a raportat, după caz, la un *număr semnificativ de cauze*, în care, aplicarea jurisprudenței constituționale ar împiedica aplicarea de sancțiuni efective și disuasive pentru infracțiunile îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii (cauza Lin), respectiv, la o *categorie de persoane* care ocupă funcții importante în statul român, care astfel nu ar mai răspunde pentru infracțiuni de fraudă gravă sau corupție gravă (cauza Euro Box Promotion).

339. Reținem ca relevante în demersul de a creiona viziunile diferite existente asupra noțiunii de risc sistemic de impunitate, concluziile Avocatului General Michal Bobek, în cauzele conexe C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 și C-840/19. Avocatul General s-a referit mai întâi la împrejurarea că deși au folosit același criteriu de evaluare, și anume numărul potențial de cauze afectate, instanța de trimitere, procurorul și Comisia europeană au ajuns la concluzii diferite privind existența sau nu a unui risc sistemic de impunitate în cauza de mai sus (paragrafele 168,169). Arătând că analiza Comisiei, care a constatat inexistența riscului sistemic, s-a bazat în principal pe considerații de „efectivitate”, apreciată în termeni de impunitate sistemică în funcție de **numărul potențial de cauze afectate**, ulterior, Avocatul General își expune propria opinie asupra **criteriilor** care trebuie folosite la aprecierea existenței sau nu a unui risc sistemic de impunitate. În paragraful 170, se arată că „Acest risc ar fi apreciat în funcție de numărul potențial de cauze afectate, chiar dacă alte elemente, precum impactul concret asupra bugetului Uniunii ori tipul sau complexitatea cauzelor în discuție, sunt propuse în egală măsură ca elemente suplimentare care trebuie luate în considerare”. În opinia sa, (paragraf 177) „Examinarea ar trebui să aibă ca obiect compatibilitatea *normativă* a dispozițiilor și să nu implice niciun studiu *statistic*, empiric, al unui număr (nespecificat) de cauze

vizate”, întrucât (paragraf 178) „Instanțele au tendința de a nu se descurca la statistici. Tipul de analiză încredințată de Curte în Hotărârea Taricco instanțelor naționale impune elemente de probă solide, care să fie eventual asociate unei analize prospective specifice, orientată spre efecte. Aceasta pare să depășească cu totul ceea ce s-ar putea în mod rezonabil solicita unei instanțe naționale”.

340. În raport de considerentele expuse, judecătorul raportor constată că obligația impusă instanțelor naționale de a lăsa neaplicată Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție referitoare la aplicarea standardului național de protecție reprezentat de legea penală mai favorabilă – *mitior lex*, cu privire la întreruperea prescripției răspunderii penale, și de a da întâietate, astfel, obligației de a proteja interesele financiare ale Uniunii Europene, se bazează pe concluzia că aplicarea standardului național de protecție la care ne-a referit este de natură să agraveze riscul sistemic de impunitate în sensul că infracțiunile de fraudă gravă nu vor fi pedepsite într-un număr mare de cauze, ceea ce contravine obligației asumate de stat de a combate fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, prin aplicarea de sancțiuni efective și disuasive.

341. Așa cum am arătat, însă, anterior, noțiunea de risc sistemic a fost apreciată diferit chiar de către Curtea de Justiție, în jurisprudența sa relevantă, de fiecare dată cântărind semnificativ informațiile puse la dispoziția sa de instanța de trimitere.

342. Concluziile Avocatului General mai sus prezentate au evidențiat faptul că, folosind același criteriu, „actorii implicați – Comisia, instanța de trimitere și procurorul” au ajuns la concluzii diferite asupra existenței sau nu a unui risc sistemic de impunitate generat de jurisprudența Curții Constituționale din România (prin alte decizii, decât cele analizate în prezenta cauză).

343. Rezultă din cele expuse că nu există criterii clare în baza cărora riscul sistemic de impunitate să poată fi evaluat de instanțele naționale, cărora le este impusă obligația de a lăsa neaplicată jurisprudența națională, în considerarea acestui risc. De altfel, din Hotărârea Curții de Justiție rezultă că în considerarea incompatibilității acestui risc sistemic de impunitate cu cerințele impuse de art. 325 alin. (1) TFUE, de combatere a fraudei împotriva intereselor financiare ale UE prin măsuri disuasive și efective, sunt impuse obligații atât autorității legislative naționale cât și instanțelor naționale.

344. Astfel, Curtea de Justiție a reținut că este primordială obligația legiuitorului de a crea un cadru legislativ adecvat, de natură să configureze un regim sancționator care să asigure respectarea art. 325 TFUE și art.2 alin. (1) din Convenția PIF, inclusiv prin modificarea normelor privind prescripția răspunderii penale, astfel încât acest regim sancționator să nu prezinte un risc sistemic de impunitate cu privire la infracțiunile ce aduc atingere intereselor UE. Instanțelor naționale le revine, potrivit hotărârii Curții, obligația de a lăsa neaplicate dispozițiile din dreptul intern care, în cadrul procedurilor de genul celor de mai sus, împiedică aplicarea de sancțiuni efective și disuasive.

345. Așadar, premisa lăsării ca neaplicată (în cauza de față) a Deciziei nr. 67/2022 este existența unui risc sistemic de impunitate dedus din efectele pe care această decizie le-ar produce, anume prescrierea răspunderii penale într-un număr semnificativ de cauze, prin neutralizarea efectului de întrerupere al unor acte de procedură efectuate înainte de 25 iunie 2018, după intrarea în vigoare a Codului penal la 1 februarie 2014, respectiv pentru o perioadă mai mare de patru ani.

346. Instanțele nu dispun însă de criteriile predefinite de legiuitor pe baza cărora să poată aprecia asupra riscului sistemic de impunitate existent într-un număr semnificativ sau mare de cauze, iar aprecierea oricărei instanțe asupra unor criterii de stabilire a noțiunilor de mai sus ar însemna, în același timp și arogarea unor atribuții care aparțin în drept unei alte autorități a statului – puterea legislativă, contrar principiului separației puterilor în stat, temelia democrației constituționale și a statului de drept, conform dispozițiilor art. 1 alin. (4) din Constituția României.

347. În același timp, persoanei acuzate de săvârșirea unei infracțiuni care aduce atingere intereselor financiare ale UE, prin urmare destinatarului normei penale, trebuie să îi fie clar de ce în cazul său nu se aplică standardul de protecție al drepturilor fundamentale, legea penală mai favorabilă, pe când în cazul altor persoane acuzate de infracțiuni de drept comun, acest standard se aplică. Criteriile în baza cărora este stabilit riscul sistemic și numărul semnificativ de cauze în baza cărora sunt potențial anihilate drepturile fundamentale ale celui acuzat de infracțiuni împotriva intereselor financiare ale UE, trebuie să fie cunoscute acestuia, întrucât influențează răspunderea sa penală iar legea trebuie să fie astfel, accesibilă celui acuzat și previzibilă pentru acesta. Or, aceste concepte desprinse din jurisprudența Curții de Justiție sunt independente de conduita celui acuzat și în orice caz, survenite ulterior săvârșirii faptelor, astfel încât nu a putut cunoaște la data faptelor consecințele la care s-ar expune. Aplicarea legii în această manieră persoanelor acuzate de infracțiuni de fraudă împotriva intereselor Uniunii Europene ar reprezenta un caz clar de încălcare a principiului legalității incriminării și pedepsei în toate componentele sale – accesibilitate, previzibilitate, precizie, neretroactivitate.

348. Absența criteriilor legale de stabilire a conținutului conceptelor de mai sus, nu doar că va conduce la o evaluare imprecisă, vulnerabilă, în fiecare caz concret în parte, dar este o împrejurare de natură a da naștere la o interpretare și aplicare neunitară de către instanțele de judecată, ceea ce va genera insecuritate juridică, incoerența jurisprudențială fiind sancționată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în mai multe cauze împotriva statului român (Beian împotriva României, Tudor împotriva României, Păduraru împotriva României, etc.).

349. Așa cum rezultă din Hotărârea Curții pronunțată în cauza C -107/23 PPU, obligația instanțelor de a da efectivitate dispozițiilor art. 325 TFUE și art.

2 alin. (1) din Convenția PIF, nu le scutește pe acestea de necesitatea respectării drepturilor fundamentale garantate de cartă și de principiile generale ale dreptului Uniunii, și prin urmare, și a drepturilor fundamentale garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului (n.a.) (paragraf 101). În același timp, așa cum s-a arătat mai sus, Curtea Europeană a statuat că măsurile dispuse de autoritățile statale în cazul partajării unor competențe cu o organizație supranațională sunt justificate numai atât timp cât organizația respectivă protejează drepturile fundamentale la un nivel cel puțin echivalent cu protecția oferită de Convenție, prin urmare, autoritățile judiciare rămân, nu doar competente să aprecieze, ci în același timp, și responsabile cu asigurarea nivelului de protecție menționat.

350. Or, aplicarea de către instanțe a unor concepte abstracte, neclarificate în lege, cu conținut imprecis, pentru a lăsa neaplicate decizii naționale obligatorii care interpretează și fac aplicabile norme de drept intern, integrate în ordinea constituțională din România și în acord cu exigențele impuse de art. 7 din Convenția europeană, este de natură a încălca principiul legalității incriminării și pedepsei, așa cum este garantat de art. 7 din Convenția europeană.

351. În raport de toate considerentele expuse, judecătorul raportor reținând că:

- prescripția răspunderii penale, inseparabilă de întreruperea acesteia, în dreptul pozitiv român și potrivit ordinii constituționale, este o instituție de drept penal material;

- normele referitoare la întreruperea cursului prescripției răspunderii penale sunt supuse, din perspectiva aplicării lor în timp, principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din Codul penal, cu excepția dispozițiilor legii penale mai favorabile, potrivit principiului *mitior lex* prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României și art. 5 din Codul penal, astfel cum a statuat Înalta Curte de Casație și Justiție – completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin Decizia nr. 67/2022, obligatorie;

- lăsarea neaplicată a unor dispoziții din dreptul intern care se circumscriu standardului de protecție referitor la previzibilitatea legii penale nu este compatibilă cu articolul 7 paragraful 1 CEDO;

- standardul național de protecție a drepturilor fundamentale, *mitior lex*, (corolar al neretroactivității/ultraactivității legii penale mai severe), inclusiv în materia prescripției răspunderii penale și a întreruperii acesteia, dă substanță principiului legalității infracțiunii și pedepsei, astfel cum este reglementat de art. 7 din Convenția Europeană a drepturilor omului și art. 49 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, asigurând garanțiile prevăzute de acestea și o protecție superioară, sens în care în acord cu dispozițiile art. 53 din Cartă,

instanțele naționale trebuie să aplice standardele naționale, care asigură o protecție mai largă;

■ obligația impusă instanțelor prin Hotărârea pronunțată în cauza C - 107/23 PPU are drept consecință asigurarea unui nivel de protecție a drepturilor fundamentale care nu este echivalent sau comparabil cu protecția asigurată de art.7 din Convenție, iar în aceste condiții, măsurile luate de autoritățile judiciare sunt justificate numai atât timp cât aplicarea dreptului unional protejează drepturile fundamentale într-un mod care poate fi considerat cel puțin echivalent cu protecția conferită de Convenția europeană a drepturilor omului;

■ riscul sistemic de impunitate pentru infracțiunile îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, în considerarea căruia ar trebui lăsată neaplicată Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți, potrivit Hotărârii din Cauza – 107/23 PPU (Lin), nu poate fi apreciat de către instanțele de judecată în absența unor criterii predefinite de legiuitor, însemnând o încălcare a principiului separației puterilor în stat;

■ succesiunea de legi în timp nu este susceptibilă de un tratament juridic diferit în funcție de natura infracțiunii, după cum aceasta este o infracțiune îndreptată împotriva intereselor financiare ale UE sau o altă infracțiune de drept comun, orice altă interpretare fiind de natură să aducă atingere art. 7 paragraful 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, pentru lipsa de precizie și previzibilitate a legii;

X. Judecătorul raportor formulează următoarea propunere de minută:

„1. Instanțele de judecată nu pot lăsa neaplicată dezlegarea chestiunii de drept privitoare la aplicarea principiului mitior lex în materia întreruperii cursului prescripției, dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în limitele rezultate din hotărârea Curții de Justiție pronunțată în 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU (limite prevăzute în dispozitivul hotărârii la pct.1 teza a II-a).

2. Dezlegarea dată prin Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție- Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală se va aplica în condițiile stabilite de aceasta, și actelor de procedură efectuate înainte de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale”.

**JUDECĂTOR RAPORTOR,
Luminița Criștiu-Ninu**

